

Huolesta käytännön apuun

- Opas varhaisen puuttumisen käytäntöön Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöille

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen varhais- ja
nuorisokasvatuksen polku
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Suvi-Tuuli Taiponen 1500149
Kaisa Talsti 1500179
Ulla Virtanen 1500156

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi AMK

TAIPONEN, SUVI-TUULI
TALSTI, KAISA
VIRTANEN, ULLA

Huolesta käytännön apuun
Opas varhaisen puuttumisen
käytäntöön Lahden kaupungin
varhaiskasvatuksen työntekijöille

Sosiaalipedagogisen varhais- ja nuorisokasvatuksen opinnäytetyö, 75
sivua, 36 liitesivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena on korostaa varhaisen tuen tunnistamisen merkitystä varhaiskasvatuksen puolella ja lisätä huolen puheeksiottoa. Lisäksi tarkoituksena on edistää varhaiskasvatuksen tietoisuutta sosiaalihuoltolain uudistuksen tuomista muutoksista sosiaalitoimen palveluissa. Tavoitteena on tuottaa selkeä ja helppokäyttöinen opas Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöille. Opas selkeyttää sosiaalihuoltolain tuomia muutoksia varhaiskasvatuksen työntekijöille ja tukee varhaiseen puuttumiseen huolen herätessä lapsen tilanteesta. Varhainen puuttuminen ja ongelmien ennaltaehkäisy ovat myös valtakunnallisesti keskeisiä teemoja uudistuvassa lapsi- ja perhepalveluiden linjauksessa.

Opinnäytetyön teoriassa käydään läpi varhaiskasvatuksen roolia lapsen kasvussa ja kehityksessä sekä ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna. Teoria pohjautuu vahvasti sosiaalihuoltolakiin, lastensuojelulakiin ja varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatuksesta opinnäytetyön teoriaosuus jatkuu vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeyteen ja edelleen varhaisen puuttumisen käytäntöihin. Teoriaosuuden loppupuolella paneudutaan huolen heräämiseen ja siihen reagoimiseen ammattihenkilönä.

Oppaan tekoa varten opinnäytetyöhön tehtiin kyselytutkimus. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, mutta se sisältää myös määrällisen tutkimuksen elementtejä. Tutkimus suoritettiin Lahden Kaupungin alueelta valittujen päiväkotien työntekijöiden sekä Lahden kaupungin sosiaalitoimen lapsiperhepalvelujen työntekijöiden parissa. Tutkimus tehtiin sähköisenä kyselynä.

Asiasanat: varhainen puuttuminen, huoli puheeksi, huolen vyöhykkeistö, varhaiskasvatus, lastensuojelu, huolen herääminen,

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Service

TAIPONEN, SUVI-TUULI From concern to help of convention
TALSTI, KAISA Guide book for convention of early
VIRTANEN, ULLA intervention

Bachelor's Thesis in social pedagogy for early childhood and youth
education, 75 pages, 36 pages of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

The meaning of the thesis is to emphasize the importance of recognizing the need for early intervention in early childhood education and to increase the voicing of concerns. Additionally the meaning is to advance child care personnel's understanding of the changes in social care services brought on by the reform of the Finnish Social Welfare Decree. The aim is to produce an informative and user friendly guide book for the workforce in early childhood education. For them the guide book clarifies the modifications that rise from the reformed Social Welfare Decree and encourages in early intervention when concerns arise from a child's life conditions. Early intervention and problem prevention are essential themes also in the nationwide child and family care policies that are currently being reformed.

The theory part of the thesis goes through the roles that early childhood education plays in child development and as a preventive form of child welfare. The theory is firmly based on the Social Welfare Decree, the Child Welfare Act and the Act on Children's Day Care. From a general view on early childhood education, the theory part then continues on to the importance of co-operation with parents, and still onwards to the practices of early intervention. The last part of the theory focuses on raising concerns and how to professionally address concerns.

In the process of writing the guide book, a questionnaire was sent out. The research was performed as qualitative research, but it also includes some elements from quantitative research. The questionnaire was done in an electronic form and it was sent out to the employees of a few selected day care centers in Lahti as well as to the employees of the child and family care services in Lahti municipality.

Key words: early intervention, bring up of concern, zones of concern, early childhood education, preventive child protection, awakening of concern

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	3
2.2	Tiedonhaku ja teoriapohja	3
3	VARHAISKASVATUS EHKÄISEVÄNÄ LASTENSUOJELUNA	6
3.1	Varhaiskasvatuslaki	6
3.2	Varhaiskasvatuksen tavoitteet	7
3.3	Henkilöstön rakenne varhaiskasvatuksessa	7
3.4	Varhaiskasvatussuunnitelma	8
3.5	Ehkäisevä lastensuojelu	10
4	LASTEN SUOJELUA OHJAAVAT LAIT	13
4.1	Lastensuojelulaki	13
4.2	Sosiaalihuoltolaki	14
4.3	Viranomaisen ilmoitusvelvollisuus	16
5	PERHEEN KANSSA TEHTÄVÄ YHTEISTYÖ	17
5.1	Yhteistyön tarkoitus	17
5.2	Perheen kohtaaminen	18
5.3	Yhteistyötä ohjaavat lait	20
6	VARHAINEN PUUTTUMINEN	22
6.1	Varhaisen puuttumisen lähtökohdat	22
6.2	Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE	24
6.3	Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena	26
6.4	Varhaisen puuttumisen ohjelmia muualla maailmassa	27
7	HUOLEN HERÄTESSÄ	29
7.1	Huolen heräämisen syyt	29
7.2	Huolen vyöhykkeet	30
8	TOIMINTA HUOLEN HERÄTESSÄ – OMISTA KEINOISTA MONIALAISEEN YHTEISTYÖHÖN	33
8.1	Huoli puheeksi	33
8.2	Monialainen yhteistyö	35
8.3	Lastensuojeluilmoituksen teko	37

8.4	Yhteydenotto tuen tarpeen arvioimiseksi	38
8.5	Palvelutarpeen arviointi ja lastensuojelutarpeen selvitys	38
9	TUTKIMUKSEN PROSESSI	40
9.1	Tutkimuskysymykset	40
9.2	Aineiston keruu ja käsittely	41
9.3	Tutkimusaineiston analyysi	43
9.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	46
10	KYSELYTUTKIMUSTEN TULOKSET	49
10.1	Sisällönanalyysin avulla muodostuneet kategoriat	49
10.2	Varhaiskasvatuksessa jo olemassa oleva tieto ja käytänteet lastensuojelullisen huolen ilmetessä	50
10.3	Olemassa oleva yhteistyö varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä sekä sen kehittäminen	55
10.4	Opinnäytetyönä toteutettavan varhaisen puuttumisen käytäntöön tarkoitetun oppaan sisältö	58
11	TULOSTEN TARKAUSTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	62
11.1	Varhaiskasvatuksen työntekijöiden työssä tarvitsema tieto ja sen merkitys osana ennalta ehkäiseviä palveluita	62
11.2	Varhaiskasvatuksen toimintatavat ja keinot osana varhaista tukea ja puuttumista	64
11.3	Olemassa oleva yhteistyö varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä	66
11.4	Yhteistyön kehittäminen varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä osana ehkäisevää lastensuojelua	67
11.5	Opinnäytetyönä toteutettavan varhaisen puuttumisen käytäntöön tarkoitetun oppaan sisältö	69
11.6	Tutkimustulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset	70
12	OPINNÄYTETYÖN TUOTOS - OPAS VARHAISEN PUUTTUMISEN KÄYTÄNTÖÖN	72
13	YHTEENVETO	74
	LÄHTEET	77
	LIITTEET	82

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on Huolesta käytännön apuun – Opas varhaisen puuttumisen käytäntöön Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöille. Opinnäytetyön teoriaosuuden ja tutkimuksen pohjalta luodaan sähköinen, varhaiskasvatuksen työntekijöille suunnattu opas toiminnasta lastensuojelullisen huolen herätessä.

Ajatus opinnäytetyön aiheeseen heräsi koko tekijäryhmän yhteisten työkokemusten kautta. Jokainen ryhmän jäsen oli työskennellyt eri päiväkodeissa tehden lastenhoitajan sijaisuuksia ja havainnut varhaiskasvatuksen henkilöstön tekevän erittäin vähän yhteistyötä lastensuojelun työntekijöiden kanssa. Lastensuojeluilmoituksia vältettiin havaintojen mukaan viimeiseen asti ja osittain huoliin jätettiin puuttumatta. Näistä henkilökohtaisista havainnoista ja tuntemuksista heräsi halu tutkia aihetta. Uutta virtaa aiheeseen antoi sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistus, joka siirsi enemmän vastuuta lastensuojelulta peruspalveluille ja samalla toi palvelut kaikille saataviksi. Opinnäytetyöllä haluttiin selvittää, onko varhaiskasvatuksen henkilökunnalla tietoa lain muutoksesta riittävästi, jotta he osaisivat ohjata asiakkaita muuttuneiden, helpommin saatavilla olevien palveluiden piiriin. Toiseksi tärkeäksi asiaksi muodostui sosiaali- ja terveysministeriön hanke - Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE (2016) -, jossa painotetaan varhaista puuttumista ja ennaltaehkäisyä. Suureen rooliin ennaltaehkäisevässä työssä siirtyvät juuri peruspalvelujen alaiset toimijat, kuten varhaiskasvatus.

Opinnäytetyön näkökulma on varhaisessa puuttumisessa sekä ennaltaehkäisyssä, ja etenkin varhaiskasvatuksen roolissa näihin liittyen. Varhaisen puuttumisen voidaan ajatella olevan osallisuutta edistävä toimintatapa, joka myös lisää yhteisöllisyyttä. Perheet autetaan mahdollisimman aikaisin tuen piiriin, eikä anneta ongelmien kasautua. Varhaiskasvatuksessa tulisi kehittää jatkuvasti ennaltaehkäisevää työtettä, sillä ehkäisevää työtä tekevillä on hyvä mahdollisuus huomata ajoissa lapsen mahdollisesti muuttuneet elämäntilanteet. (Pyhäjoki ym. 2009, 187; Lastensuojelun keskusliitto 2016.)

Tärkeänä osana varhaisessa puuttumisessa on taito hakea tukea työhön, silloin kun omat auttamisen resurssit eivät riitä. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) muutoksen myötä lastensuojelun työpanos on siirtynyt ennaltaehkäisyyn ja varhaisen puuttumisen puolelle. Tämän vuoksi kiinteämpi yhteistyö ja tietous molemmin puolin voi olla hyödyksi yhä enemmän niin varhaiskasvatukseen kuin sosiaalihuollonkin työntekijöille. Perheitä voidaan ohjata herkemmin ja aiemmin saamaan apua, ennen kuin tilanne vaikeutuu ja tarvitaan lastensuojeluilmoituksen tekoa.

Tutkimuksessa selviää, että varhaiskasvatukseen puolella ei ole riittävästi tietoa uudistuneesta sosiaalihuoltolaista ja sen tuomista muutoksista ennaltaehkäisevään työhön lasten ja perheiden asioissa. Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiotto on tuttua varhaiskasvatuksessa liittyen huoliin lapsen kasvussa ja kehityksessä, mutta vähäistä liittyen perheen ja vanhemmuuden ongelmiin. Yli sektorirajojen kulkeva yhteistyö ei toimi kunnolla, vaikka lapsen etu ja perheen hyvinvointi tunnustetaankin tärkeiksi asioiksi.

Opinnäytetyö koostuu teoriaosuudesta, jossa avataan keskeisiä käsitteitä liittyen työn näkökulmaan. Näitä käsitteitä ovat varhaiskasvatus ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna, lasten suojelua ohjaavat lait, perheen kanssa tehtävä yhteistyö, varhainen puuttuminen ja huolen herääminen. Toisena osuutena on opinnäytetyöprosessin eteneminen, jossa avataan koko prosessin kulkua. Kolmas osio koostuu tutkimuksesta, joka tehtiin Lahden kaupungin varhaiskasvatukseen henkilökunnan ja sosiaalityön lapsiperhepalveluiden työntekijöille. Osiossa kerrotaan kyselytutkimuksen tuloksista. Viimeisessä osiossa käydään läpi varsinaisen tuotoksen - varhaiskasvatukseen henkilökunnalle suunnatun sähköisen käytännön oppaan – valmistumista.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Ajatus opinnäytetyön aiheeseen heräsi tekijäryhmän omien kokemusten kautta. Sijaisuudet varhaiskasvatuksen toimipisteissä olivat näyttäneet, että yhteistyö varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä on melko vähäistä. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) muutos kohti ennaltaehkäisyn painotusta sekä varhaista puuttumista ja ennaltaehkäisyä painottava Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2016) tekivät aiheesta ajankohtaisen.

2.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoite on tuottaa selkeä ja helppokäyttöinen opas varhaiskasvatuksen työntekijöille. Opas auttaa varhaiskasvatuksen työntekijöitä ohjaamaan tukea tarvitsevia perheitä lapsiperheiden sosiaalipalveluihin. Opas selkeyttää uuden sosiaalihuoltolain tuomia muutoksia varhaiskasvatuksen puolella työskenteleville ja tuo yhteistyön tärkeyttä esiin sosiaalitoimen lapsiperhepalveluiden puolella työskenteleville. Yhteistyön lisääminen ja aiempaa varhaisempi puuttuminen ovat avuksi lapsille ja perheille. Lisäksi tämä tukee valtakunnallista lapsi- ja perhepalveluiden uudistuvaa linjausta korostaen varhaista puuttumista.

Opinnäytetyön tarkoitus on lisätä varhaista puuttumista ja huolen puheeksiottoa varhaiskasvatuksen puolella. Lisäksi tarkoitus on lisätä tietoisuutta uudesta sosiaalihuoltolaista ja sen tuomista muutoksista sosiaalitoimen palveluissa. Opinnäytetyöllä halutaan madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen, jotta perhe saadaan tarvittaessa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tuen piiriin.

2.2 Tiedonhaku ja teoriapohja

Opinnäytetyön näkökulma on varhaisessa puuttumisessa ja varsinkin varhaiskasvatuksen näkökulmassa varhaiseen puuttumiseen.

Opinnäytetyön teoriapohja on tämän vuoksi rajattu käsittelemään

varhaiseen puuttumiseen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn liittyviä teemoja. Varhaisella puuttumisella voidaan tarkoittaa monia muitakin asioita, kuin varhaiskasvatukseen ja lastensuojelulliseen huoleen liittyviä asioita, mutta tässä opinnäytetyössä rajaus on tehty koskemaan varhaiskasvatusta ja perheitä.

Lähtökohtana opinnäytetyölle voidaan pitää Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016). Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma painottaa asioita, jotka nousevat esiin myös opinnäytetyössä: ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen on valtakunnallisesti nostettu hankkeeksi, jonka tarkoituksena on pienentää korjaavien palveluiden - kuten lastensuojelun - kuluja sekä tarjota apua oikeaan aikaan. Toisena perusasiana kulkee sosiaalihoitolain (1301/2014) uudistus, joka on tuonut mukanaan ennaltaehkäisevien palvelujen mahdollisuuden ilman lastensuojelun asiakkuutta. Opinnäytetyöllä halutaan tuoda helposti lähestyttävää tietoa näihin perusasioihin pohjautuen.

Opinnäytetyö pohjautuu vahvasti lakiin. Ohjaavina lakeina ovat olleet sosiaalihoitolain (1301/2014) lisäksi varhaiskasvatustalaki (36/1973) ja lastensuojelulaki (417/2007). Aiheeseen on tutustuttu myös lukemalla muita samaa aihetta käsitteleviä opinnäytetöitä, jotka ovat sijoittuneet molemmin puolin sosiaalihoitolain uudistusta.

Tiedonhaussa käytettiin aluksi hakusanoina ”varhainen puuttuminen”, ”ennaltaehkäisy”, ”varhainen tuki” sekä ”early intervention”. Näillä hakusanoilla löytyi osittain aiheeseen liittyvää materiaalia, mutta suuri osa hakutuloksista liittyi nuoriin, mielenterveystyöhön tai esimerkiksi oppimisvaikeuksiin. Tiedonhakuaineina käytettiinkin paljon alkuperäisen haun mukanaan tuomia teoksia, jotka tulivat aiheeseen liittyen. Näin kerrytettiin vähitellen ajantasaista tietoa varhaiseen puuttumiseen liittyen, juuri kyseisestä näkökulmasta. Ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa puuttumisessa tärkeänä asiana nousee esiin perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. Tähän liittyvää tietoa haettiin hakusanoilla ”perheiden kanssa tehtävä yhteistyö” ja ”kasvatuskumppanuus”. Kasvatuskumppanuudesta

on kirjoitettu paljon kirjallisuutta ja tässä opinnäytetyössä tätä termiä myös käytetään. Uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet – oppaassa (2016) käytetään nimitystä ”yhteistyö perheen kanssa”, mutta kasvatuskumppanuuden periaatteet toimivat työssä yhä edelleen.

3 VARHAISKASVATUS EHKÄISEVÄNÄ LASTENSUOJELUNA

Varhaiskasvatuksella on monia yhteiskunnallisesti tärkeitä tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on myös palvelu, joka edistää lasten tasa-arvoa ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitaan monia tietoja ja taitoja, jotka jatkossa edistävät lapsen toimijuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa. Tärkeänä tehtävänä varhaiskasvatuksella on myös tukea vanhemmuutta ja mahdollistaa vanhempien työssäkäynti ja opiskelu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14.)

3.1 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatuslaissa (36/1973) säädetään lasten oikeudesta varhaiskasvatukseen ja päivähoitopalveluihin. Varhaiskasvatuslakia sovelletaan kuntien ja muiden varhaiskasvatusta tarjoavien tahojen toimintaan. Varhaiskasvatusta voivat saada alle oppivelvollisuusiän olevat lapset. Lisäksi varhaiskasvatukseen ovat oikeutettuja myös sitä vanhemmat lapset, jos erityiset olosuhteet sitä vaativat eikä hoitoa ole muulla tavoin järjestetty.

Varhaiskasvatus pyritään järjestämään siten, että se turvaa lapselle hoidon, huolenpidon ja kasvatuksen sinä vuorokauden aikana, jolloin siihen on tarve. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 1 – 2 §.) Tällä tarkoitetaan sitä, että vanhempien työn niin vaatiessa, lapsi on oikeutettu hoitoon myös ilta- ja yöaikaan.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta on saatavilla kunnan järjestämänä tai valvomana riittävästi. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa erilaisin toimintamuodoin, sen mukaan mikä kunnassa esiintyvä tarve on. Varhaiskasvatusta ja sen toimintamuotoja suunniteltaessa on otettava huomioon lapsen etu. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 11§.)

3.2 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Varhaiskasvatuslaissa määritellään tavoitteet varhaiskasvatusta toteuttaville tahoille. Varhaiskasvatuksen tulisi täyttää seuraavat tavoitteet:

- edistää lapsen kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia
- tukea oppimisen edellytyksiä ja elinikäistä oppimista sekä koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista.
- mahdollistaa myönteisiä oppimiskokemuksia ja toteuttaa monipuolista pedagogiaa liittyen leikkiin, taiteeseen, liikkumiseen ja kulttuuriperintöön
- varmistaa kehittävä, terveellinen ja turvallinen toimintaympäristö
- toimia lasta kunnioittavasti ja turvata mahdollisimman pysyvät suhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöiden välillä
- antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen sekä edistää tasa-arvoa ja toisten hyväksyntää
- tunnistaa tuen tarve ja järjestää tarvittaessa tukea monialaisessa yhteistyössä
- kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja ja ohjata eettiseen ja kestävään toimintaan
- varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua
- toimia yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea vanhempia tai muita huoltajia kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 2a§.)

3.3 Henkilöstön rakenne varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen henkilöstöstä säädetään lailla. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) määrittää henkilökunnan koulutuksen ja perehtyneisyyden. Lain tarkoitus on taata asiakkaan oikeus saada hyvää sosiaalihoitoa ja palvelua. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005, 1 §).

Lastentarhanopettajan tehtäviin vaaditaan vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan tutkinto. Lastentarhanopettajan tehtävissä voi toimia myös sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon suorittanut henkilö. Tällöin opintoihin tulee sisältyä varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005, 7 §). Lisäksi varhaiskasvatuksessa työskentelee usein lastenhoitajan tai päivähoitajan nimikkeellä henkilöitä, joiden koulutus on usein lähihoitaja tai lastenohjaaja. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005, 8 §.)

Varhaiskasvatuslaissa säädetään henkilöstömitoituksesta. Päiväkodissa ja muussa varhaiskasvatusta tarjoavassa paikassa tulee olla riittävästi henkilökuntaa, jotta varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet voidaan saavuttaa (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 5 §.) Varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksista säädettiin uusi asetus, joka astui voimaan elokuussa 2016. Uuden asetuksen mukaan päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) ammatillinen kelpoisuus, enintään kahdeksaa kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden. Alle kolmivuotiaita lapsia voi olla enintään neljä yhtä kelpoisuusvaatimukset täyttävää hoitajaa kohden. (Asetus lasten päivähoidosta 1282/2015, 6§). Ennen elokuun 2016 asetusta henkilömitoituksista suhdelukuna varhaiskasvatuksessa oli seitsemän yli kolmevuotiasta lasta yhtä ammattihenkilöä kohden. Asetuksessa lasten päivähoidosta (139/1973, 6 §) todetaan, että suhdeluku voi hetkellisesti ylittyä, jollei ylitys ole kuin tilapäinen.

3.4 Varhaiskasvatussuunnitelma

Jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet – oppaaseen, joka on juuri

uudistumassa. Syksyllä 2016 on ilmestynyt vuonna 2017 käyttöön otettava Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -opas.

Kyseessä on varhaiskasvatuslain mukainen, valtakunnallinen määräys, jonka mukaan laaditaan paikalliset ja lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pohjalla on varhaiskasvatuslaki, joka määrää lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden on tarkoitus tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä. Uudella Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet - oppaalla on myös suuri rooli yhdenvertaisuuden luomisessa. Kyseessä on valtakunnallinen määräys, jota paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa tulee jatkossa noudattaa. Näin pyritään laadukkaan varhaiskasvatuksen luomiseen koko maassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden taustalla on arvopohja, jossa ilmenevät seuraavat asiat:

1. Lapsuuden itseisarvo: varhaiskasvatuksen tehtävä on suojella lapsuutta ja edistää lapsen oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen
2. Ihmisenä kasvaminen: Varhaiskasvatus perustuu ihmisoikeuksien kunnioittamiselle ja ihmisarvon loukkaamattomuudelle
3. Lapsen oikeudet: lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on
4. Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus: varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja

5. Perheiden monimuotoisuus: ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin, eri kulttuureihin ja uskontoihin
6. Terveellinen ja kestävä elämäntapa: tehtävänä ohjata lapsia terveellisiin ja kestäviin elämäntapoihin

Varhaiskasvatus on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 18 – 20.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 32 – 33) painotetaan yhteistyötä lapsen huoltajien kanssa. Tuen tarpeen ilmetessä tai huolen herätessä on syytä olla yhteydessä vanhempiin. Huoltajien kanssa käydään läpi käytettävissä olevia tukitoimia. Heidän kanssaan keskustellaan muille osapuolille luovutettavista tiedoista ja yhteistyöstä muiden toimijoiden kanssa. Lapsen tuen toteutumisen edellytyksenä on kaikkien toimijoiden yhteistyö. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

3.5 Ehkäisevä lastensuojelu

Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan kaikkia toimia kunnan perus- ja erityispalveluissa, joilla edistetään lapsen kasvua ja kehitystä (Lastensuojelu, Ehkäisevä lastensuojelu 2016). Ehkäisevä lastensuojelu on lasten ja nuorten kasvun edistämistä ja vanhemmuuden tukemista niin, ettei perhe siirry lastensuojelun asiakkaaksi (Sipilä & Österbacka 2013, 16). Ehkäisevä lastensuojelu on suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelua. Tavoitteena on lapsen hyvinvointia uhkaavien ongelmien ehkäisy. Ehkäisevää työtä toteutetaan mahdollisimman varhaisella puuttumisella ongelmiin, vanhempien tukemisella niin lapsen hoidossa kuin kasvatuksessa ja huomioimalla lapsen etu aina kaikessa toiminnassa. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kaikissa peruspalveluihin kuuluvissa tahoissa. Näitä ovat äitiys- ja lastenneuvolat sekä muu perusterveydenhuolto, varhaiskasvatus, opetus ja nuorisotyö. Ehkäisevään työhön panostamalla pyritään edistämään lasten hyvinvointia

ja ehkäisemään ongelmien kasaantumista. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 91; Lastensuojelu, Ennaltaehkäisevä lastensuojelu 2016.)

Varhaiskasvatuspalvelut ovat osa lapsiperheiden palvelujärjestelmää (Järvinen ym. 2009, 97). Viime vuosikymmenten aikana lapsiperheiden elämä ja arki on ollut suuressa muutoksessa. Odotukset vanhemmuutta kohtaan ovat myös kasvaneet. Vanhemmat kantavat huolta lasten kehitykseen, kasvuun ja sosiaaliin suhteisiin liittyvistä asioista. Näihin asioihin perheet voivat saada apua peruspalveluista, joissa varhaiskasvatus näyttelee suurta osaa. Neuvoloissa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa tunnistetaan hyvin lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä huolia. Peruspalveluissa kuitenkin tunnistetaan vähemmän vanhemmuuteen liittyviä ongelmia. Tällaisia voivat olla päihde-, parisuhde- ja mielenterveysongelmat, lähisuhdeväkivalta ja yksinäisyys. Myös näihin vanhemmuuden ongelmiin tulisi puuttua herkästi esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, sillä lieviin huoliin puuttumisella voidaan ennaltaehkäistä tilanteen monimutkaistumista ja kriisiytymistä. (Reivinen & Vähäkylä 2013, 123 – 125.)

Ehkäisevään työhön kuuluu vanhempien osallisuuden ja voimavarojen lisääminen. Kokemus osallisuudesta lisää hyvinvointia ja terveyttä, ja tukee näin koko perhettä. Käytännössä tämä tarkoittaa varhaiskasvatuksen alalla sitä, että perheet kohdataan ja heitä tuetaan vanhemmuudessa. Tärkeää on tiedon antaminen: vanhempien tulee tietää, että heillä on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon koskien lastaan. Osallisuuden vahvistamiseksi varhaiskasvatuksessa tulee tehdä työtä lähellä perheitä sekä tukea perheiden osallistumista lapsen hoitoon liittyviin asioihin. (Reivinen ym. 2013, 127 – 128.)

Huostaanotot ovat lisääntyneet Suomessa eniten murrosikäisten keskuudessa. Ongelmat ovat kuitenkin usein silloin jo suuria. Pikkulapsiperheet ovat avainasemassa. On tärkeää pitää huolta siitä, että tukea tarvitsevat vanhemmat saavat sitä ajoissa. Perheitä tulee tukea kokonaisuuksina, ei erikseen vanhempia ja lapsia. Varhaiskasvatus on

tärkeä ehkäisevä ja yhdenvertaistava palvelu, joka tukee vanhempia, joilta puuttuu kasvatusresursseja. Myös kotipalvelu on hyvä tuki, sillä se ei ole leimaavaa ja vanhempien on siten se helppo hyväksyä. Perheiden varhaisen tukemisen keinojen tulisi lisätä osallisuutta yhteisöihin ja yhteiskuntaan ja näin auttaa syrjäytymisvaarassa olevia perheitä mukaan toimijoiksi yhteiskunnassa. (Sipilä ym. 2013, 66.)

4 LASTEN SUOJELUA OHJAAVAT LAIT

Ensisijaisesti lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta ovat vastuussa lapsen huoltajat. Jos he kuitenkin tarvitsevat apua ja tukea, heillä on oikeus sitä saada yhteiskunnalta. Tavoite on tukea apua tarvitsevia perheitä mahdollisimman varhain ja näin tukea vanhempia kasvatustyössä. Jos tämä ei jostain syystä onnistu, yhteiskunnan velvollisuus on puuttua tilanteeseen. Tällöin ensisijainen ajatus on lapsen etu ja hyvinvointi. Laki määrittää Suomessa lastensuojelutoimien tavat. Viranomaisten toiminta perustuu aina lakiin ja lait koskevat kaikkia maassamme olevia lapsia. (Lastensuojelutoimet perustuvat lakiin, 2017.)

4.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen turvallinen kasvuympäristö, kehitys ja lapsen oikeus suojeluun. Lapsen huoltajilla on ensisijaisesti vastuu lapsen hyvinvoinnista. Huoltajien tulee turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten tulee tukea huoltajia kasvatustehtävässä ja tarjota tarpeellista apua riittävän varhain. Viranomaisten velvollisuus on ohjata lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun tehtävä on tukea huoltajia järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Lapsen edun niin vaatiessa lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle tai järjestää lapsen hoito ja huolto muiden toimenpiteiden avulla. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 – 2 §.)

Lastensuojelulaissa määritellään lastensuojelu lapsi- ja perhekohtaisena. Tätä toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma ja järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös kiireellinen sijoitus ja huostaanotto. Lastensuojelun lisäksi kunnan on järjestettävä ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Tällä on tarkoitus turvata lasten kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhemmuutta. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan tukea, jota annetaan esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, äitiys- ja lastenneuvolassa ja muissa peruspalveluissa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 §; 3a §.) Tämä

lastensuojelulain pykälä viittaa uuden sosiaalihuoltolain määritelmään erityistä tukea tarvitsevasta lapsesta (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 3 §). Määritelmä kertoo lapsesta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Tämä määritelmä vastaa sitä määritelmää, jolla aiemmin säädettiin lastensuojelulaissa oikeudesta avohuollon palvelujen saamiseen (Sosiaalihuoltolaki – soveltamisopas 2016, 14-15). Aiemmin tällaisen lapsen oli oltava lastensuojelun asiakas saadakseen avohuollon palveluita, kuten perhetyö, tukiperhe tai tukihenkilö. Tämän uudistuksen tarkoituksena on tuoda lapsiperheiden palveluja lähemmäs sekä madaltaa kynnystä hakeutua palvelun piiriin.

4.2 Sosiaalihuoltolaki

Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan 1.4.2015. Uuden sosiaalihuoltolain tarkoituksena on vahvistaa saatavilla olevia peruspalveluita ja sen myötä vähentää korjaavien palveluiden tarvetta. (Sosiaalihuoltolaki – soveltamisopas, 2016, 3.) Lapsiperheiden osalta tämä tarkoittaa palvelujen siirtymistä lastensuojelulain alaisuudesta sosiaalihuoltolain alle. Käytännössä tämä tarkoittaa tuen ja avun saamista ilman lastensuojelun asiakkuutta. Lain tarkoituksena on madaltaa tuen hakemisen kynnystä.

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia, vähentää eriarvoisuutta sekä edistää osallisuutta, turvata riittävät ja tarpeenmukaiset sosiaalipalvelut, edistää asiakkaan oikeutta hyvään kohteluun sosiaalihuollossa ja parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden alalla toimijoiden välillä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 1 §.)

Kaikissa sosiaalihuollon toimissa, joihin liittyy lapsia, on ensisijaisena asiana otettava huomioon lapsen etu. Lasten kohdalla kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että turvataan lapsen kehitys ja hyvinvointi; lapsi saa kehitystasonsa mukaista huolenpitoa; lapsella on turvallinen kasvuympäristö ja hänelle voidaan turvata ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus sekä lapselle annetaan mahdollisuudet itsenäistymiseen

ja vastuullisuuteen kasvamiseen. Kunnan asukkailla on oltava mahdollisuus saada neuvontaa ja ohjausta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten neuvontaan ja ohjaukseen.

(Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 5 – 6 §.)

Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 10 §; 13 §) painottaa koko perheen huomioimista lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että palvelut tukevat vanhempia. Tarvittaessa on järjestettävä erityisen tuen tarpeessa oleville toimintaa, joka tukee heidän tarpeitaan. Lapsen ja hänen perheensä tulee saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Palveluiden tulee tukea vanhempia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 33 §) mukaan lapsen mielipide ja hänen toivomuksensa on otettava huomioon. Lapselle pitää turvata mahdollisuus saada tietoa itseään koskevissa asioissa, hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioon ottaen. Lapsen mielipide tulee kirjata häntä koskeviin asiakirjoihin. Lapselle ei kuitenkaan anneta tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat muulla tavoin vastoin hänen yleistä etuaan.

Ennen uutta sosiaalihuoltolakia lapsen terveyden ja kehityksen turvaamisesta oli säädetty vain lastensuojelulaissa. Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä lapselle ja hänen perheelleen tuli mahdolliseksi saada lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi välttämättömät sosiaalipalvelut ilman perheen lastensuojelun asiakkuutta. Tämän lain myötä palvelut tuli järjestää yleisinä perhepalveluina samoin kuin lastensuojelussa, tarvittavassa laajuudessa ja niinä vuorokaudenaikoina, joina ne ovat tarpeen. (Sosiaalihuoltolaki – soveltamisopas 2016, 31 – 32.) Tämä merkitsee mahdollisuutta saada apua aiemmin ja helpommin, ilman lastensuojelun varsinaista tarvetta.

Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä ehkäisevien perhepalvelujen osuuden on tarkoitus kasvaa. Ehkäisevillä palveluilla pyritään tukemaan

lapsen huoltajia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Ehkäiseviä perhepalveluita ovat kotipalvelu, perhetyö, tukihenkilöt- ja perheet sekä vertaisryhmätoiminta. Uudistuneen lain mukaan näitä tulee olla saatavilla myös yleisinä palveluina, ilman lastensuojelun asiakkuutta.

(Sosiaalihuoltolaki - soveltamisopas 2016, 32.)

4.3 Viranomaisen ilmoitusvelvollisuus

Lasten kanssa työskentelevällä on velvollisuus ilmoittaa lasta koskevasta huolestaan lastensuojelulle. Ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia ammattihenkilöitä, jotka työssään saavat tietää tilanteesta, jossa lapsen kasvu ja kehitys voi vaarantua. Syynä kasvun ja kehityksen vaarantumiselle voivat olla lapsen kasvuolosuhteet tai lapsen oma toiminta. Ilmoitusvelvollisuuden mukaan salassapitosäännökset eivät saa estää ilmoituksen tekemistä, jos tilanne edellyttää mahdollista lastensuojelutarpeen selvittämistä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §.) Ilmoitusvelvollisuus on siis lain määräämä ja ehdoton. Laissa sanotaan, että epäily lapsen kasvun ja kehityksen vaarantumisesta on riittävä syy tehdä ilmoitus salassapitosäännösten sitä estämättä.

Ilmoitusvelvollisuuteen liittyy velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, jos ammattihenkilöllä on työssään esiin tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapsen kohdistettua vakavaa rikosta. Näillä vakavilla rikoksilla tarkoitetaan seksuaalirikosta sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikosta, kuten pahoinpitelyä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §.)

Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä myös lastensuojelulakiin tuli muutos, jonka mukaan ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäännösten estämättä myös yhdessä lapsen tai hänen huoltajansa kanssa tehtynä sosiaalihuoltolain mukaisena yhteydenottona tuen tarpeen arvioimiseksi. Tämä edellyttää kuitenkin, että yhteydenotto tehdään viipymättä ja ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa syyt, jotka johtivat yhteydenottoon. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25a §.)

5 PERHEEN KANSSA TEHTÄVÄ YHTEISTYÖ

Perheen kanssa tehtävällä yhteistyöllä on suuri merkitys varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilökunta toimii lapsen arjessa ja heillä on mahdollisuus huomata lapsen mahdolliset ongelmat ja huolen aiheet. Yhteistyön tavoitteena on, että varhaiskasvatuksen työntekijät ja perhe yhdessä toimivat lapsen etua ajaen. He sitoutuvat yhdessä edistämään lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Yhteistyö perheen kanssa on vuorovaikutteista, mutta vastuu yhteistyön järjestämisestä on varhaiskasvatuksen henkilökunnalla. Yhteistyössä tulee ottaa huomioon perheiden moninaisuus, lasten tarpeet sekä vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.) Aiemmin perheen kanssa tehtävästä yhteistyöstä käytettiin nimeä kasvatuskumppanuus, joka kuvaa sanana hyvin yhteistyön tavoitetta: perhe ja varhaiskasvatuksen henkilöstö jakavat lapsen kasvatustehtävän yhdessä.

5.1 Yhteistyön tarkoitus

Yhteistyö perheen ja varhaiskasvatushenkilökunnan kanssa perustuu perheen ja henkilöstön sitoutumiseen lapsen terveen ja turvallisen kasvun ja kehityksen edistämiseen. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa lapsen edun toteutuminen. Yhteistyössä tärkeää on tunnistaa lapsen mahdollinen tuen tarve mahdollisimman varhain ja vanhempien kanssa yhteistyössä laatia suunnitelma lapsen tukemiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 32 – 33.) Varhaiskasvatuksen henkilökunta on mukana lapsen arkipäivässä ja heillä on hyvä mahdollisuus havaita lapsen muuttunut tilanne hyvin varhaisessakin vaiheessa.

Yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä ja haasteena on muodostaa vuorovaikutussuhde niin vanhempien kuin lasten kanssa. Tästä suhteesta syntyvä tietous tulee pyrkiä sisällyttämään osaksi lasten varhaiskasvatussuunnitelmia ja edelleen käytäntöön arjen työssä. Yhteistyöllä pyritään luomaan mahdollisuudet refleктоiville kasvatustilanteille vanhempien kanssa. Toimivassa yhteistyössä

vanhempien kanssa on olennaista työntekijän vuorovaikutustaidot. Yhteistyön perustuessa kunnioitukseen vanhempien itsearvostus vahvistuu ja vanhemmat rohkaistuvat puhumaan myös vaikeammista asioista, kuten lapsen kehityksestä ja mahdollisista ongelmista. (Kekkonen 2012, 57 – 58; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 32 – 33.)

5.2 Perheen kohtaaminen

Perheiden kohtaamista tapahtuu varhaiskasvatuksen piirissä päivittäin. Lapsen tuonti- ja hakutilanteissa kohdataan vanhemmat ja voidaan vaihtaa kuulumisia. Näissä pienissä kohtaamisissa luodaan pohjaa yhteistyölle ja vuoropuhelulle. Keskeisiä asioita vuorovaikutuksessa perheen kanssa ovat kuuntelu ja toisen kuuleminen. Kuulemisella tarkoitetaan kuuntelemista, jossa asetutaan kuulemaan toisen asiaa, ajatuksia ja sanoja. Kuuleminen on eläytyvää ja keskittynyttä, läsnäolevaa kuuntelemista. Perheelle kuuleminen näyttäytyy työntekijän aitona kiinnostuksena ja empaattisuutena. Saarnaaminen, kritisoiminen tai syyttely eivät kuulu vuoropuheluun, sillä silloin osapuolet lakkaavat kuulemasta toisiaan. Yhteistyössä perheen kanssa juuri tuonti- ja hakutilanteissa on tärkeää saada aikaa perheen aitoon kuulemiseen; sillä luodaan pohjaa yhteistyölle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32 – 34.) Perheitä kuunnellessa huomioidaan, että perheet ovat moninaisia. Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista on tärkeää keskustella perheen kanssa kuunnellen ja perhettä kuullen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 33.)

Yhteistyö vanhempien kanssa pohjautuu kunnioitukselle. Jokainen ihminen kaipaa hyväksytyksi tulemisen tunnetta ja arvostusta. Arvostava asenne tulee ilmi niin puheessa kuin ilmeissä ja eleissäkin. Kunnioittava suhde saattaa joskus olla haaste varhaiskasvatuksen työntekijöille. Perheiden moninaisuus, erilaiset perhekulttuurit ja arvopohjan poikkeaminen omasta henkilökohtaisesta arvopohjasta saattavat aiheuttaa hankaluuksia kunnioituksen syntymiselle. Myönteinen suhtautuminen ja avoimuus auttavat henkilöstöä suhtautumaan kunnioittavasti myös

perheisiin, joiden tavat toimia eroavat omista. Yhteistyön lähtökohta – lapsen etu - säätelee henkilöstön suhdetta vanhempiin. Jos lapsen asiat ovat hyvin, eroavat perhekulttuurit eivät saa olla esteenä yhteistyölle. Kunnioituksen syntymisessä auttaa edellä mainittu kuunteleminen ja toisen ihmisen kuuleminen. (Kaskela ym. 2006, 34 – 36.) Dialogiin pyrkimys on tärkeää vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Dialogilla tarkoitetaan vuorovaikutusta, jossa pyritään yhteisen ymmärryksen syntymiseen. Dialogisuudessa tärkeää on vastavuoroisuus, jokainen pääsee luomaan vuorovaikutusta ja vaikuttamaan siihen. (Mönkkönen, 2007, 36 – 37.) Kuuntelemalla ja toista ihmistä kuulemalla opitaan ymmärtämään, hyväksymään ja myös kunnioittamaan toisen näkemyksiä ja lähtökohtia. Kunnioittava vuorovaikutussuhde avaa tietä rehelliselle kanssakäymiselle, jossa arat ja vaikeatkin asiat on helpompaa ottaa puheeksi ja avoin dialogi mahdollistuu. Asiakassuhteessa on tärkeää, että ei mennä työntekijän eikä asiakkaan ehdoilla, vaan molempien ehdoilla. Työntekijä ja asiakas ovat yhtä tärkeitä suhteessa, jossa pyritään yhteisen ymmärryksen luomiseen. Vanhemmilla on tunne hyväksytyksi tulemisesta, vaikka vaikeitakin asioita joudutaan käsittelemään. Työntekijällä on kuitenkin vastuu kokonaistilanteen hallinnasta ja vuorovaikutuksen eteenpäin viennistä. (Kaskela ym. 2006, 34 – 35; Mönkkönen, 2007, 36 – 37.)

Dialogisessa suhteessa myös työntekijä joutuu lähestymään asioita ihmettelyn kautta. Hän ei välttämättä tiedä, miten toimia, ja dialogissa asiakkaan kanssa hän hakee tietoa ja yhteistä ymmärrystä. Dialogisuudessa työntekijällä ei ole valmiita ratkaisuja tai malleja toimintaan, vaan hän yhdessä asiakkaan kanssa pohtii parhaita mahdollisia keinoja toimia. (Mönkkönen, 2007, 95.) Dialogi toteutuu suhteessa, joka on tasa-arvoinen. Kummankaan osapuolen tietämys ei ole arvokkaampaa, vaan näkemykset täydentävät toisiaan. Kaikki osapuolet saavat ilmaista ajatuksensa, eikä oikeita tai vääriä vastauksia ole. Pohdinta etenee yhdessä epätietoisuuden alueelta kohti yhteistä ymmärrystä. (Kaskela ym. 2006, 38.) Dialogisuus vaatii siis työntekijältä rohkeutta astua alueelle, jossa hän ei välttämättä olekaan asiantuntija tai

tiedä automaattisesti oikeita vastauksia. Työntekijä voi joutua näissä tilanteissa kohtaamaan oman rajallisuutensa ja omien asenteidensa ristiriidat. Työntekijä voi pyrkiä avoimuuteen, mutta omat arvot ja ennakkosenteet saattavat vaikuttaa taustalla. Työntekijän on tämän vuoksi uskallettava tunnustaa omat ennakkoluulonsa ja reflektoitava omaa toimintaansa. Muutos omassa toiminnassa on mahdollinen, jos uskaltaa tunnustaa omat asenteensa itselleen. (Mönkkönen 2007, 95; 97.)

Yhteistyötä vanhempien kanssa pyritään rakentamaan luottamukselle. Luottamus rakentuu kuulemisen, kunnioituksen ja niistä syntyvän dialogin pohjalle. Vanhempien luottamus kasvattajiin rakentuu myös kasvattajien suhteesta lapsiin. Kasvattajan tietämys lapsesta sekä sensitiivinen suhde lapseen tuovat vanhemmille tunteen turvasta ja hyvästä hoidosta. Luottamuksen syntymiseen vaaditaan myös vanhempien mahdollisuutta osallistua lapsensa hoitoon. Varhaiskasvatuksessa pyritään huomioimaan vanhempien toiveet, ajatukset ja kasvatuskäsitykset, jotta vanhemmat kokevat henkilöstön arvostavan heidän näkemyksiään. Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön keskeinen tavoite on luoda luottamuksellinen suhde henkilöstön ja vanhempien vuorovaikutukselle. (Kaskela ym. 2006, 36; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 32 – 33.)

5.3 Yhteistyötä ohjaavat lait

Varhaiskasvatuslaissa (36/1973, 7a §; 7b §) määritellään yhteistyötä perheen ja varhaiskasvatushenkilökunnan välillä.

Varhaiskasvatussuunnitelma on tehtävä yhteistyössä huoltajien kanssa, ja sitä on arvioitava ja tarkastettava yhteistyössä. Huoltajille on myös annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen sekä arviointiin. Tähän tulee järjestää mahdollisuuksia säännöllisesti.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, 4 §; 5 §) pätee myös yhteistyöhön perheen kanssa varhaiskasvatuksessa. Alaikäisen lapsen asioista kerrotaan huoltajille tämän lain mukaisella tavalla. Asiakkaalla, eli sekä lapsella että hänen perheellään, on oikeus

saada hyvää kohtelua. Asiakasta on kohdeltava siten, että hänen ihmisarvoaan, vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Asiakkaan toivomukset, mielipiteet ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa on otettava huomioon myös varhaiskasvatuksen piirissä. Asiakkaalla on oikeus saada tietää erilaisista toimintavaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista. Toimintavaihtoehdot ja niiden vaikutukset on selvitettävä asiakkaalle niin, että hän ymmärtää niiden merkityksen.

6 VARHAINEN PUUTTUMINEN

Varhainen puuttuminen ongelmien ilmetessä on yhteiskunnassa vallalla oleva ajattelumalli. Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan ongelmien ennaltaehkäisyä ja jo syntyneiden ongelmien aiempaa havaitsemista. Varhaisella puuttumisella pyritään ehkäisemään lasten ja nuorten ongelmien kasautumista ja syrjäytymistä. Varhainen puuttuminen voidaan nähdä osallisuutta edistävänä toimintatapana, joka lisää myös yhteisöllisyyttä auttamalla perheet mahdollisimman aikaisin tuen piiriin. Ennaltaehkäisevää työtä tulisi kehittää jatkuvasti varhaiskasvatuksessa ja muussa lasten sekä nuorten kanssa tehtävässä työssä. Ehkäisevää työtä tekevillä on hyvä mahdollisuus huomata ajoissa lapsen mahdolliset muuttuneet elämäntilanteet. Ennaltaehkäisevä työ on kustannustehokasta. On yhteiskunnalle halvempaa hoitaa ongelmat ajoissa ja pieninä, kuin mahdollisesti päätyä jopa huostaanottoon. Suurin vaikutus on kuitenkin inhimillinen, ehkäisevällä työllä voidaan auttaa lapsia tarpeeksi aikaisin. (Pyhäjoki ym. 2009, 187; Lastensuojelun keskusliitto, 2016.)

6.1 Varhaisen puuttumisen lähtökohdat

Hyvinvointiyhteiskunnan rakentuessa Suomessa vallalla oli hyvinvointipolitiikka. Hyvinvointipolitiikan ajatus oli, että tulonsiirrot ja palvelut lapsiperheille ennaltaehkäisevät tehokkaasti lasten, nuorten ja lapsiperheiden ongelmia. Suomessa 1990 – luvulla vaikuttanut lama ja sitä seurannut nousukausi ja uusi kasvun taantuminen muuttivat kuitenkin hyvinvointipolitiikan ajatusmallia. Tulonsiirtoihin ja palveluihin perustuva järjestelmä oli ristiriidassa uuden julkisen talouden niukkuutta suosivassa politiikassa. Hyvinvointipolitiikan ennaltaehkäisyn rinnalle syntyi käsite ”varhainen puuttuminen”, joka on sen jälkeen vallannut alaa varhaiskasvatuksesta vanhustenhuoltoon ulottuen. Ennaltaehkäisy tulonsiirtoihin ja palveluihin siirtyi taka-alalle, ja siirryttiin yhä enemmän varhaiseen puuttumiseen, ongelmien tunnistamiseen mahdollisimman aikaisin. (Harrikari 2008, 121 – 123.)

Varhaisen puuttumisen käytäntö poikkeaa entisestä ennaltaehkäisyn ajatuksesta, vaikka usein niitä ajatellaan samana asiana. Ennaltaehkäisy kohdistui laajamittaisesti koko lapsiväestöön ja perheisiin palvelujen ja tulonsiirtojen avulla. Varhainen puuttuminen taas on tavallaan riskienhallintapolitiikkaa: havaitaan riskit ajoissa, jotta niihin voidaan puuttua. (Harrikari 2008, 123.) Suomessa vallalla on ollut kuitenkin enemmän dialoginen varhaisen puuttumisen malli, kun muualla maailmassa termillä "early intervention" kulkeva varhainen puuttuminen pyrkii riskien torjuntaan. Keskeisin periaate varhaisessa puuttumisessa on ammattilaisten herkkyys havaita lapsen ei-toivottu kehitys ja puuttua siihen. (Reivinen ym. 2013, 71 – 73.)

Varhaisen puuttumisen käytännössä mukaan on otettu yhä enemmän myös ajatusta vanhempien vastuusta. Varhaisen puuttumisen malleissa pyritäänkin vaikuttamaan koko perheen toimintaan lapsen eduksi. Varhaista puuttumista kutsutaan varhaiskasvatuksen ja koulun piirissä usein myös varhaiseksi tueksi tai varhaiseksi mukaan tuloksi. Tällä pyritään välttämään "puuttumisen" negatiivista sävyä. (Harrikari 2008, 125 – 126; Mönkkönen, 89.) Pienten lasten kanssa työskennellessä varhaisen puuttumisen tarpeen arviointi perustuu pääosin lapsen kehityksen seuraamiseen. Isompien lasten kohdalla huomio kiinnittyy enemmänkin käyttäytymiseen, jolla lapsi viestittää mahdollista pahaa oloaan. (Reivinen ym. 2013, 73.)

Varhainen puuttuminen perustuu ajatukseen, että jokaisen lapsen tulee saada apua juuri sillä hetkellä, kun hän sitä tarvitsee. Aiemmin on ollut ongelmana, että avun antaminen ei ole ollut joustavaa. Rakenteet ovat olleet joustamattomia, eikä apua ole räätälöity perheen tarpeiden mukaan, vaan jo olemassa olevien rakenteiden mukaan. Varhaisen puuttumisen malleissa palveluita pyritään muokkaamaan perheiden tarpeisiin sopiviksi. (Vincent 2015, XII.)

Yksi tärkeimmistä asioista varhaisessa puuttumisessa on koko perheen huomioiminen. Pelkästään lapsen auttaminen ei tuota useinkaan toivottua tulosta, sillä lapsi on aina osa perhettään. Perheen tukeminen ja perheen

voimavaroihin panostaminen on tärkeää varhaisen puuttumisen malleissa. Myönteisellä suhtautumisella lapsen perheeseen saadaan aikaan myönteistä ja voimavaroja lisäävää apua lapsen tilanteeseen. (Vincent 2015, XIV.)

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjassa vuodelta 2014 (148) kerrotaan nuorten huostaanottojen määrän suuresta kasvusta. Nuorten huostaanotot lisääntyvät, vaikka lasten suurimman osan hyvinvointi paranee. Syynä tähän on se, että perheet eivät ole saaneet apua ja tukea tarpeeksi aikaisin ja lapsen nuoruusvaiheessa ongelmat ovat kärjistyneet jo niin pahoiksi, että vain huostaanotolla voidaan tilanteeseen enää puuttua. Lasten ja vanhempien vuorovaikutuksen ongelmat ovat usein näkyvissä jo lasten ollessa alle kouluikäisiä, mutta ongelmiin puuttumista siirretään tai se on liian vähäistä. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjassa (2014, 148) painotetaan, että lasten ja perheiden palvelut tulisi nähdä laajempaan ja hallinnonalarajat ylittävänä kokonaisuutena. Jo lastenneuvolasta ja varhaiskasvatuksesta lähtien on kiinnitettävä enemmän huomiota lapsiperheiden hyvinvointiin ja sen tukemiseen.

6.2 Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt valtakunnallisen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE). Ohjelman tavoitteena on nykyistä lapsi- ja perhelähtoisemmät, vaikuttavammat ja kustannustehokkaammat palvelut. Tarkoitus on vahvistaa peruspalveluja ja siirtää painopistettä ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen. Näin voidaan vähentää huostaanottoja ja hillitä myös lastensuojelun kustannuksia samalla kun lapsen ja perheen etu nousee etusijalle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.)

Palveluissa vanhemmuuden tuki ja lapsen etu ovat ensisijaisia painopisteitä. Muutosohjelmaa ohjaavat periaatteet ovat lapsen oikeudet ja lapsen etu; lasten, nuorten ja perheiden omien voimavarojen vahvistaminen; lapsi- ja perhelähtöisyys ja perheiden monimuotoisuus. LAPE-muutosohjelma poikkeaa olennaisesti aiemmista

kehittämishankkeista. Aiemmin esimerkiksi KASTE-ohjelmassa vuosina 2008-2011 kehiteltiin paikallisia toiminta- ja palvelumalleja, mutta LAPE-muutosohjelma toimii valtakunnallisesti ja on osa valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutosta. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2016.)

LAPE - hankkeella pyritään kohti lapsi- ja perhepalveluiden kokonaisvaltaista muutosta. Muutosta ohjaavat periaatteet ovat seuraavat:

- lapsen oikeudet ja lapsen etu
- lapsi- ja perhelähtöisyys
- voimavarojen vahvistaminen
- perheiden monimuotoisuus

Ensisijaisena nähdään lapsen etu ja vanhemmuuden vahvistaminen.

Peruspalveluita vahvistamalla pyritään siirtämään painopistettä korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön. Näin voidaan vähentää huostaanottoja ja laitoshuoltoa. Tavoitteena on lasten ja perheiden hyvinvointi sekä samalla kustannusten nousun hillitseminen. (THL, 2016.)

LAPE - muutos tehdään yhteistyössä monen eri toimijan kanssa. Mukana on valtion ja kuntien lisäksi järjestöjä ja seurakuntia. Hankkeessa on kaksi muutostyökokonaisuutta:

- 1) Lapsen oikeuksia ja tietoperustaisuutta vahvistava toimintakulttuuri
 - kunnan, maakunnan ja valtion viranomaisille välineet lapsen oikeuksiin perustuvaan päätöksentekoon
 - kansallinen ohjaus ja lainsäädäntö tukemaan lapsi- ja perhelähtöistä muutosta eri ministeriöiden yhteistyönä
 - lasten, nuorten ja perheiden parissa työskenteleville ammattihenkilöille koulutusta ja työvälineitä muutoksen tueksi
- 2) Lapsi- ja perhelähtöiset palvelut

- lasten, nuorten ja perheiden palvelut sovitetaan yhteen lapsi- ja perhelähtöiseksi palvelujen kokonaisuudeksi
- oikea-aikainen palvelujen saatavuus parantuu. Tuen painopiste siirretään korjaavista palveluista kaikille yhteisiin ennaltaehkäiseviin palveluihin
- luodaan toimivat rakenteet ja sopimuskäytännöt järjestöjen ja seurakuntien kanssa tehtävälle yhteistyölle (THL, 2016.)

6.3 Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena

Sosiaali- ja terveysministeriö on aloittanut projektin liittyen valtakunnalliseen LAPE-hankkeeseen. Projektissa suunnitellaan matalan kynnyksen palvelujen verkostoimista ja keskitytään varhaiskasvatus-, koulu- ja oppilaitosympäristöihin ja -yhteisöihin. Kehittämistyöllä on tarkoitus tukea lasten ja nuorten arjen ympäristöjä tekemään opiskeluhuolto- ja hyvinvointityötä vaikuttavammin ja tavoitteellisemmin. On tarkoitus lisätä lasten ja nuorten sekä perheiden osallisuutta arjen työssä. Palvelut tullaan järjestämään lapsi- ja nuorisolähtöisesti, jolloin niin kehittämis- kuin arviointityössä kuullaan lapsia ja nuoria. (Pihkanen & Hietanen-Peltola, 2016.)

Projektissa konkretisoidaan LAPE-ohjelman periaatteita. Niiden mukaisesti edistetään ammatillisen auttamisen toimintatapaa, jossa tunnistetaan yksilöiden erilaisuus. Tähän sisältyy myös maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten erilaisten tarpeiden huomioiminen sekä tarvittavan erityisen tuen järjestäminen sitä tarvitseville. Ammatillisen auttamisen painopistettä siirretään ennaltaehkäisevään työhön ja yhteisöjä vahvistavaan suuntaan. Yhteisöön ja yksilöön kohdistettavalla työllä on tarkoitus vahvistaa sekä lapsen kehitystä, että hyvinvointia suojaavia tekijöitä kuten tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Kehittämistyössä arvostetaan lapsen ja nuoren osallisuutta ja tietoa ja taitoja. (Pihkanen ym. 2016.)

6.4 Varhaisen puuttumisen ohjelmia muualla maailmassa

Eri puolilla maailmaa on kokeiltu erilaisia varhaisen puuttumisen malleja. Walesissa on vuonna 2013 aloitettu Perheet ensin (Families First) ohjelma, joka edistää varhaista puuttumista. Ohjelma on suunnattu erityisesti köyhyysrajalla eläville perheille. Tarkoitus ohjelmassa on suunnata työtä lapsilähtöisestä perhelähtöiseksi, jolloin koko perheen tilannetta parannetaan samalla. Tällä ohjelmalla on kolme tärkeää tavoitetta: 1) vähentää työttömyydestä kärsiviä perheitä, 2) parantaa vanhemmuustaitoja, 3) tukea perheitä kohti parempaa terveyttä sekä ehkäistä perheiden ongelmien muodostumista tai vaikeutumista. Ohjelmassa muodostetaan moniammatillisia yhteistyömalleja ”tiimejä perheen ympärille”, jolloin perheen tarpeet huomioidaan moniulotteisesti. (Pithouse & Jones 2015, 9 – 10.)

Skotlannissa varhaisen puuttumisen ohjelmana toimii GIRFEC (Getting It Right For Every Children). GIRFEC perustuu YK:n lasten oikeuksien julistukseen ja sen tarkoituksena on huomioida jokainen lapsi ja nuori, sekä tuottaa hyvinvointia varhaisen puuttumisen ohjelman avulla. Ohjelma perustuu lapsen, nuoren ja perheen omien voimavarojen huomioimiseen sekä koko lapsen verkoston hyvinvoinnin parantamiseen. Tässä otetaan huomioon niin lapsen perhe, ystävät kuin kouluympäristökin. Pääperiaatteena on, että lapset ja nuoret voivat paremmin, jos tarvittavat tukitoimet ovat saatavilla oikea-aikaisesti. (Rose 2015, 21.)

GIRFEC –ohjelma perustuu ajatukseen, että jokainen lapsi ja perhe tarvitsevat ympärilleen toimivan apu- ja tukiverkon. Tällä tarkoitetaan terveydenhuoltoa sekä koulua. Näin voidaan varmistaa, että jokainen lapsi on turvassa, hyvin hoidettu ja ravittu, arvostettu ja huomioon otettu. Ajatus on peruspalveluilla luoda lapsen ympärille verkosto, joka osaa auttaa ja puuttua ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Jos tilanne pääsee kriisiytymään, mukaan tulevat erityistyöntekijät. Alkuperäinen painotus on kuitenkin ennaltaehkäisevässä, peruspalveluissa tehtävässä työssä. (Rose 2015, 22 – 24.)

Hieman erilaista lähestymistapaa perheiden auttamisessa on kokeiltu Australiassa. Siellä toimii perheeltä perheelle –ohjelma, jossa toiset perheet ovat muutoksen mahdollistajia. Ohjelma on kehitelty vastauksena yhä lisääntyvään lastensuojelun tarpeeseen ja sen tavoite on auttaa mahdollisimman varhain. Ohjelmassa on mukana kahdenlaisia perheitä: Sharing Families - perheitä, jotka ovat käyneet läpi vaikeita tilanteita ja aikoja ja selvinneet niistä sekä ovat halukkaita nyt auttamaan muita vaikeissa tilanteissa kamppailevia perheitä - sekä Seeking Families - perheitä, joiden elämässä on haasteita tai vaikeuksia ja jotka ovat halukkaita muuttamaan jotakin elämässään. Perheiden kanssa yhdessä työtä tekee ammattilainen, family coach, joka on lähinnä ongelmien ratkaisijana ja motivoijana, ei niinkään tee perheiden puolesta ratkaisuja. Tämän ammattihenkilön tehtävänä on edesauttaa kahden perheen suhteen toimivuutta. Hän tapaa perheensä ainakin kerran viikossa ja näin tukea on saatavilla jatkuvasti. (Shen, Lewis, Simpson, Madsen, Evans, Arney & Westhorp 2015, 99 – 109.)

Edellä on mainittuna muutamia esimerkkejä muualta maailmasta varhaisen puuttumisen ohjelmista. Varhainen puuttuminen ei siis ole vain Suomen uusi linjaus, vaan kyseessä on kansainvälinen suunta lasten suojelussa. Suomen uusi LAPE-hanke soveltuu hyvin tähän maailmanlaajuiseen kehitykseen, jossa nähdään tärkeänä sekä puuttua ajoissa ongelmiin, että alentaa lasten suojelun aiheuttamia kustannuksia vähentämällä kalliita huostaanottoja.

7 HUOLEN HERÄTESSÄ

Huolen heräämiseen voi olla monia erilaisia syitä. Huoli on aina henkilökohtainen kokemus asioista, eikä muut välttämättä reagoi samoin huoleen, jota toinen tuntee. Oma huoli on kuitenkin aina todellinen ja siihen tulee reagoida jollakin tavoin. Huoli lapsen tilanteesta harvoin katoaa itsestään, vaan aina on syytä puuttua tilanteeseen ja selvittää huolta herättäneiden asioiden syyt. (Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen, 2016.)

7.1 Huolen heräämisen syyt

Huoli lapsesta voi herätä monista eri syistä. Huolen heräämisessä voi olla monia erilaisia syitä, jotka liittyvät lapsen hyvinvointiin, hoitoon ja huolenpidon tarpeeseen. Huolen lähtökohtana voi olla lapsen tai vanhempien muuttunut käytös, lapsen ulkoisen olemuksen muutokset, lapsen huomattava väsymys tai puutteet vaatetuksessa tai ravitsemuksessa. Huoli voi herätä epäilyistä, että lapsella ei ole kaikki hyvin. Epäilynä voi olla huolenpidon puute, pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö. Huoli voi ilmetä ilman todisteita ja tuntua epävarmana olona työntekijässä. (Eriksson & Arnkil 2005, 20 – 21; Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen 2016.)

Huoli voi herätä myös työntekijän tunteesta, että vanhemmilla ei kaikki ole hyvin. Syynä voi olla epäily vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmasta, jaksamattomuudesta tai vanhemman oman hoidon laiminlyönnistä. Kaikissa näissäkin tilanteissa vaikutus lapseen on suuri ja tällöin huoleen on syytä puuttua. (Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen 2016.)

Huoli on jokaisen oma arvio tilanteesta (Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen 2016). Huolen tunne on aina työntekijän subjektiivinen kokemus, jolla tarkoitetaan työntekijän omakohtaista kokemusta lapsen tilanteesta. Huolen taustalla on yleensä työntekijän tunne lapsen tilanteesta ja lapsen verkostojen voimavarojen riittävydestä, mutta

subjektiivinen huoli voi herätä myös työntekijän omien voimavarojen riittämättömyydestä. Huoli herää työntekijän tekemien havaintojen pohjalta, ja näitä havaintoja työntekijä tarkastelee omiin kokemuksiinsa peilaten. Huoli myös kasvaa omien puuttumismahdollisuuksien huvetessa. Huolen suuruuteen vaikuttaa myös työntekijän yhteistyösuhteen laatu lapsen vanhempiin. Huolen tunne on aina kokijalleen tosi ja siksi se pitää ottaa vakavasti. Huoli on siis aina työntekijän henkilökohtainen kokemus. (Eriksson & Arnkil 2005, 20 – 21; Pyhäjoki & Koskimies 2009, 187.) Kaikki työryhmän työntekijät eivät välttämättä tunne huolta tilanteesta, mutta pieniinkin huoliin on tärkeä puuttua ajoissa.

7.2 Huolen vyöhykkeet

Huolen havainnoinnissa ja puheeksiotossa hyvänä apuna toimii ns. Huolen vyöhykkeistö. Tämä auttaa työntekijää jäsentämään huolensa astetta ja pohtimaan puheeksioton tarvetta. Tavoitteena puheeksiotossa on yhteistyön aikaansaaminen ja asioiden muutos myönteisempään suuntaan. Vanhemmat ja työntekijät yhdistävät voimavaransa lasta tukeakseen, jolloin yhteistyön tavoitteena on tukea lapsen etua. (Eriksson 2005, 25, 29 - 30.)

Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijä voi arvioida omia voimavarojaan ja niiden riittävyttä tilanteessa sekä lisävoimavarojen tarpeellisuutta. (Eriksson 2005, 24 - 25.) Kuvio 1.

EI HUOLTA	PIENI HUOLI	TUNTUVA HUOLI (harmaa vyöhyke)	SUURI HUOLI
1	2	3	4
<ul style="list-style-type: none"> • Ei huolta lainkaan 	<ul style="list-style-type: none"> • Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä • Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä • Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta 	<ul style="list-style-type: none"> • Huoli kasvaa ja on tuntuva • Luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee • Omat voimavarat ehtymässä • Lisävoimavarojen ja kontrollin tarve kasvaa 	<ul style="list-style-type: none"> • Huolta on paljon ja jatkuvasti, huoli on erittäin suuri • Omat keinot loppumassa tai lopussa • Muutos tilanteeseen saatava heti

Kuvio 1.

Erikssonin ja Arnkilin (2012, 25 – 27) mukaan kohdassa yksi (1) työntekijä kokee, että lapsen tilanteessa ei ole lainkaan huolia. Tällä vyöhykkeellä ollessa asiat ovat hyvin ja toiminta lapsen kanssa sujuu. Alueella kaksi (2) työntekijällä on pientä huolta lapsen tai perheen tilanteesta, mutta hän kokee voivansa auttaa itse tilanteessa. Huolta voi esiintyä toistuvasti, mutta työntekijä kokee voivansa auttaa lasta ja perhettä. Pienen huolen alueen asiat otetaan usein melko helposti puheeksi perheen kanssa, sillä työntekijä osaa tarjota omaa apuaan ja tukeaan. Tämä vyöhyke on tärkeä varhaisen puuttumisen kannalta, sillä tässä siihen on hyvä mahdollisuus. Tuntuvan huolen alueella, eli huolen harmaalla vyöhykkeellä (3) huoli tuntuu jo selvästi ja voi kasvaa yhä. Huolta on ollut mahdollisesti jo pidemmän aikaa. Työntekijä kokee omat auttamiskeinonsa vähäisiksi. Työntekijä kaipaa tilanteeseen lisää tukea. Työntekijä kokee kasvavaa huolta ja kaipaa lisää voimavaroja. Hän voi olla epävarma tilanteesta, pelätä kuvittelevansa liikaa huolen aiheita. Tällä vyöhykkeellä työntekijä pohtii velvollisuuksiaan: sitooko vaitiolovelvollisuus vai ylittyykö kynnyksen lastensuojelulain velvoittamaan ilmoitusvelvollisuuteen. Huolen harmaa

vyöhyke on usein työntekijälle kuormittavaa aluetta, ja työntekijän kannattaisikin kysyä apua aina ollessaan epävarma tilanteessa. Suuren huolen vyöhykkeellä, eli alueella neljä (4), huoli on tuntuvaa eikä omia keinoja auttamiseen enää ole. Kyse on tällöin kriisitilanteista, jolloin työntekijä arvioi lapsen olevan vaarassa. Tämä arvio pakottaa työntekijän toimimaan. Tilanteeseen pitää saada nopeasti muutos, ettei lapselle käy huonosti. Tilanteet tällä vyöhykkeellä ovat vakavia, mutta työntekijän on helpompi toimia kuin harmaan vyöhykkeen tilanteessa. Tilanteet ovat selviä eikä työntekijä voi jättää asioita ennalleen.

8 TOIMINTA HUOLEN HERÄTESSÄ – OMISTA KEINOISTA MONIALAISEEN YHTEISTYÖHÖN

Sosiaali- ja terveysministeriön kärkihanke (LAPE) lapsi- ja perhepalveluiden uudistamiseksi tuo painopistettä lapsi- ja perhetyössä ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen suuntaan. LAPE – hanke painottaa mahdollisimman aikaista puuttumista ongelmiin sekä sektorirajat ylittävää yhteistyötä lapsen edun ohjatessa toimintaa. Tarkoituksena on lasten ja perheiden ensisijaisuus, jolloin avun tarvetta ei estä eri organisaatioiden toimintatavat. Tavoitteena on ottaa käyttöön perhekeskustoimintamalli, jossa etenkin alle kouluikäisten lasten palvelut verkostoituvat asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi. Mukana verkostossa ovat terveys-, sosiaali- ja kasvatustalon asiantuntemus, mm. neuvola, perhetyö ja varhaiskasvatus. Muutostyössä tavoitellaan ”yksi asiakas – yksi tieto - yksi suunnitelma” periaatetta, jossa jokainen lapsen ja perheen kanssa toimija on menossa kohti yhteistä tavoitetta. (Kärkihanke - Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016, 19 – 20.)

8.1 Huoli puheeksi

Huolen puheeksiottamisella tarkoitetaan tapaa ottaa puheeksi mieltä askarruttava asia loukkaamatta toista. Tarkoitus on edistää vuorovaikutusta, vaikka keskustellaan hankalista asioista. Huoli otetaan puheeksi kunnioittavalla tavalla, kertomalla havainnoidusta huolesta, ei toisen henkilökohtaisista ominaisuuksista. Työmenetelmässä on tarkoitus ottaa esiin työntekijän oma henkilökohtainen huoli esimerkiksi asiakkaan asioista. Huoli kannattaa ottaa puheeksi varhain, jotta yhteistyö pääsee alkamaan mahdollisimman aikaisin. Pienikin huoli kannattaa ottaa puheeksi, sillä rehellisyys ja avoimuus auttavat yhteistyötä etenemään lapsen edun mukaisesti. (Huolen puheeksi ottaminen 2014; Pyhäjoki ym. 2009, 190.)

Huolen puheeksi ottaminen voi työntekijästä tuntua vaikealta. Hän voi ajatella, että huolen ilmaiseminen vahingoittaa yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja perheen välillä. Huoli ei kuitenkaan häviä

puhumattomuudella, päinvastoin ongelmat saattavat kasvaa ajan kuluessa. Varhainen puheeksiotto auttaa ongelmien löytymistä ajoissa. Puheeksiotossa tärkeää on dialoginen ja kunnioittava lähestymistapa. (Huolen puheeksiottaminen 2014.)

Dialoginen vuorovaikutus vaatii syntyäkseen luottamuksellisen suhteen. Ilman luottamusta työntekijän esittämä erilainen näkökanta voi tuntua uhkaavalta. Työntekijän pyrkimys avoimeen suhteeseen voi olla aito, mutta toinen osapuoli ei välttämättä ole valmis dialogiin, eikä lähde siihen mukaan. Tämän vuoksi luottamus ja kunnioitus on rakennettava hiljalleen, ne ovat dialogin syntymisen perusta. (Mönkkönen 2007, 89.) Dialogin avulla työntekijä ja vanhempi voivat parhaimmillaan muodostaa tunneliittymisen lapsen asiaan ja näin siirtyä kohti avoimempaa suhdetta, jossa vaikeitakin asioita on helpompi käsitellä (Kaskela ym., 2006, 40).

Huolen puheeksiotossa on tärkeää lähestyä asianosaisia tavalla, joka ei ole loukkaavaa. Työntekijä ei ota asioita puheeksi kertomalla, mikä ongelma asiakkaalla on tai kehottaen asiakasta tai esimerkiksi perhettä muuttamaan toimintaansa. Työntekijä kertoo omasta huolestaan asiakkaalle ja pyytää asiakasta mukaan huojentamaan huolta. Huolta lähestytään dialogisesti, pyytäen asiakasta tai huoltajia yhteistyöhön sen sijaan, että työntekijä sanelee omia näkemyksiään kuulematta toista. Aito pyyntö yhteistyöhön ei herätä vastustusta yhtä kiivaasti ja herkästi kuin ylhäältäpäin saneltu muutoksen vaatimus. (Huolen puheeksiottaminen, 2014.) Puheeksiotossa tärkeää on oikea ajoitus. Huoli tulee pyrkiä esittämään asiakkaalle niin, että hän pääsee mukaan määrittelemään huolen astetta ja tilannetta. Asiakkaan on helpompi ymmärtää tilannetta, jos hän pääsee määrittämään sitä itselleen tutuin käsittein, vuorovaikutuksessa työntekijän kanssa. Puheeksiotossa huolta ei siis kannata heti jyrkin sanoin ilmaista asiakkaalle, vaan kärsivällisesti keskustella ja määrittää huolen aiheita. (Mönkkönen, 2007, 89.)

Huolen puheeksiottoa helpottavat lapsen tai perheen tilanteessa tai käytöksessä huolta herättävien havaintojen kirjaaminen. Huoltajan on helpompaa muodostaa käsitys huolen syystä, jos työntekijällä on

konkreettisia havaintoja. Huolen puheeksiotossa ei puhuta vanhemman tai lapsen ominaisuuksista vaan konkreettisista asioista, joista ollaan huolissaan. (Eriksson ym. 2005, 22 - 23.) Havaintoja lapsista voi kirjata esimerkiksi erilliseen havainnointivihkoon, jolloin huomiota herättäneet asiat eivät pääse unohtumaan.

8.2 Monialainen yhteistyö

Tärkeä yhteistyökumppani varhaiskasvatukselle on lastenneuvola. Alle kouluikäisen lapsen laajassa terveystarkastuksessa on mukana lapsen vanhempien haastattelu ja koko perheen hyvinvointia selvitetään niiltä osin kuin se on tarpeellista. Laaja terveystarkastus tehdään lapsen ollessa 18 kuukauden iässä ja samoin lapsen ollessa neljän vuoden iässä. Neljän vuoden iässä laajaan terveystarkastukseen sisältyy varhaiskasvatuksen henkilökunnan tekemä arvio lapsen hyvinvoinnista ja selviytymisestä varhaiskasvatuksen piirissä. Lisäksi ikävuosien yksi – kuusi välillä on oltava vähintään neljä muuta terveystarkastusta, joista yhteen sisällytetään terveydenhoitajan arvio suun terveydentilasta. Lastenneuvolan ja lapsen terveysneuvonnan on tuettava lapsen kehitystä, kasvua ja huolenpitoa sekä lapsen ja vanhempien välistä vuorovaikutusta. Lisäksi tulee tukea vanhempien hyvinvointia ja jaksamista. (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 7 § - 9 §; 15 §.)

Keskeinen periaate niin varhaiskasvatuksessa kuin lastensuojelussa on turvata lapsen etu yhteistyössä perheen kanssa. Vanhemmille tulee ilmoittaa avoimesti, jos on niin huolissaan lapsen tilanteesta, että aikoo pyytää apua kolmannelta osapuolelta esimerkiksi lastenneuvolasta tai sosiaalihuollosta. Näin työntekijä säilyttää avoimuuden yhteistyössä. Auttaminen on vaikeaa, jos yhteistyösuhde pääsee katkeamaan. (Eriksson ym. 2012, 34). Tilanteissa, joissa lapselle on tarpeen saada lisätukea, on vanhempien haasteena ylläpitää ja vahvistaa vanhempien luottamusta. Perheen on hyvä ymmärtää, että työntekijän puuttuminen asioihin johtuu lapsen edun ensisijaisuudesta. (Kaskela ym, 2006, 47.)

Aiemmin esitellyn huolen vyöhykkeistön avulla työntekijän on helpompi arvioida miten hyvin tilanteessa pärjää työntekijänä. Työntekijä voi arvioida, riittävätkö omat voimavarat ja osaaminen vai onko tilanteessa tarvetta yhteistyön lisäämiseen muiden ammattiryhmien kanssa. Työntekijän kokiessa, että lapsen asiat ovat hyvin, ei konsultointiapua ulkopuolelta tarvita. Jos lapsi kasvaa, kehittyy ja oppii normaalisti sekä lapsen kasvuolosuhteet ovat kunnossa, voi pienemmät huolet hoitaa keskustelulla vanhempien kanssa. Tässä tilanteessa varhaiskasvatuksen yhteisesti sovitut työmenetelmät, esimerkiksi tiimityöskentely, varhaiskasvatuskeskustelut ja työyhteisöpalaverit ovat toimivia ja työntekijä saa tukea työlleen. Perhe käyttää normaalisti peruspalveluja ja yhteistyö neuvolan ja varhaiskasvatuksen kanssa toimii yhteistyösopimuksen mukaisesti. (Nissinen & Mikkilä 2010, 2 – 7; Eriksson ym. 2012, 26 – 27.)

Jos työntekijä kokee lapsen tilanteesta huolta, hän voi ensin ottaa tilanteen esille omassa tiimissään. Tarvittaessa työntekijä voi myös konsultoida erityistyöntekijöitä - kuten erityislastentarhanopettajaa tai lastenneuvolan terveydenhoitajaa - huolen aiheista. Työntekijä voi olla myös yhteydessä sosiaalihuollon lapsiperhepalveluiden työntekijään ja kysyä, miten tilanteessa kannattaisi toimia. Tärkeää on huolen puheeksiotto perheen kanssa ja perheen ohjaaminen käyttämään tarvittavia palveluita. Huoli voidaan ottaa tarvittaessa puheeksi varhaiskasvatuksen ja neuvolan moniammatillisessa palaverissa vanhempien läsnä ollessa tai heidän luvallaan, jolloin huoleen päästään paremmin puuttumaan moniammatillisessa yhteistyössä. Näin tukitoimien suunnitteleminenkin on yhtenäistä. Huolen yhä jatkuessa työntekijä voi konsultoida sosiaalityöntekijää. Yhteistyötä tulisi tässä vaiheessa tiivistää perheen ja yhteistyökumppanien kanssa ja tukitoimia tarkentaa sekä tehostaa. Olisi hyvä sopia säännöllisistä yhteistyöpalavereista, jolloin tieto jakautuisi kaikille lapsen kanssa työskenteleville. (Nissinen ym. 2010, 2 – 7; Eriksson ym. 2012, 26 – 27.)

8.3 Lastensuojeluilmoituksen teko

Lastensuojeluilmoitus tehdään lapsen asuinkunnan sosiaalitoimistoon. Ilmoituksen voi tehdä joko puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti. Kiireellisissä tapauksissa tai virka-ajan ulkopuolella ilmoitus tehdään sosiaalipäivystykseen. Ilmoituksen tekemistä varten on olemassa valmiita lomakkeita. Lomakkeen täyttäminen ei kuitenkaan ole edellytys ilmoituksen jättämiselle. Ilmoitukseen kirjataan ilmoitusta koskevan lapsen henkilötiedot siinä määrin kuin ne ovat tiedossa. Ilmoitukseen tulee kirjata myös syyt, perusteet ja/tai tapahtumat ilmoituksen tekemiselle. Lisäksi ilmoituksessa on hyvä kertoa, onko lapsen huoltajille kerrottu ilmoituksen teosta. (Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen, 2016.) Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, jos havaitsee tai saa tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelutarve tulee selvittää. Kyseessä on havainnoitsijan oma subjektiivinen arvio tilanteesta. Ilmoitukseen johtavaa huolta voi olla todella monenlaista; akuutista tapahtumasta lapsen hyvinvoinnin tai kasvuolosuhteiden puutteelliseen huolehtimiseen. Jos tuntee epävarmuutta ilmoituksen tekemisestä tai sen syistä, tulee kysyä neuvoa lastensuojeluviranomaiselta ilmaisematta lapsen henkilöllisyyttä. Tärkeintä on tehdä ilmoitus viipymättä, kiireellisyyden arviointi kuuluu sosiaaliviranomaisille. (Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen, 2016.)

Ilmoitusta ei voi jättää tekemättä tai viivästyttää, vaikka arvelisi jonkun muun tahon tekevän ilmoituksen. Toisen tahon tekemä ilmoitus ei poista omaa ilmoitusvelvollisuutta. Useamman tahon kautta tehdyt ilmoitukset auttavat sosiaaliviranomaisia muodostamaan asiasta kokonaiskuvan. Ilmoitusvelvollisuutta ei myöskään poista se, että kyseinen taho tietää lapsen ja/tai perheen olevan jo sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkuudessa. Tällöin ilmoitus ei käynnistä uutta palvelutarpeen arviointia, mutta saattaa johtaa asiakkaan tilanteen uudelleen arviointiin ja mahdollisesti kiireellisiin toimenpiteisiin. (Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen, 2016.)

8.4 Yhteydenotto tuen tarpeen arvioimiseksi

Lastensuojeluasian vireille laittamisessa on aina pyrittävä yhteistyöhön lapsen huoltajien kanssa. Velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekoon voidaan toteuttaa myös yhdessä lapsen tai huoltajien kanssa tekemällä sosiaalitoimeen yhteydenotto tuen tarpeen arvioimiseksi. Edellytyksenä tälle kuitenkin on, että yhteydenotto tehdään viipymättä ja yhteydenotossa ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa yhteydenottoon johtaneet syyt. Taustalla tälle yhteydenottotavalle on ajatus siitä, että yhteistyössä lapsen tai huoltajan kanssa yhteisymmärryksessä tehty yhteydenotto turvaa paremmin yhteistyötä jatkossakin. Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tai tarkoituksen mukaista tehdä yhdessä, tulee tehdä lastensuojeluilmoitus. (Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi, 2016.)

8.5 Palvelutarpeen arviointi ja lastensuojelutarpeen selvitys

Lastensuojelullinen asia voi tulla vireille sosiaalitoimessa kahdella tavalla: lastensuojeluilmoituksena tai yhteydenottona sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. Yhteydenottona tullut asia tulee vireille joko asiakkaan itsensä tekemänä tai ammattihenkilön tekemänä asiakkaan suostumuksella. Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) 35 pykälässä säädetään ammattihenkilön velvoitteesta seuraavasti: kun ammattihenkilö - kuten päiväkodin työntekijä - on tehtävässään saanut tietää ilmeisen sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on ohjattava henkilöä itse ottamaan yhteyttä sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. Samasta ilmoitusvelvollisuudesta on säädetty aiemmin myös lastensuojelulaissa (Lastensuojelulaki 417/2007, 25a §). Jos henkilö ei kuitenkaan suostu itse ottamaan yhteyttä eikä anna ammattihenkilölle lupaa yhteydenottoon, on ammattihenkilön tehtävä asiasta lastensuojeluilmoitus (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §).

Ensisijaisesti pyritään aina toimimaan asiakkaan suostumuksella ja yhteistyössä asiakkaan kanssa. Asiakkaan suostumuksen saaminen ei saa viivästyttää asian käsittelyyn saamista siten, että lapsen tilanne vaarantuu. Yhteydenotto sosiaalihuoltoon korvaa lastensuojeluilmoituksen

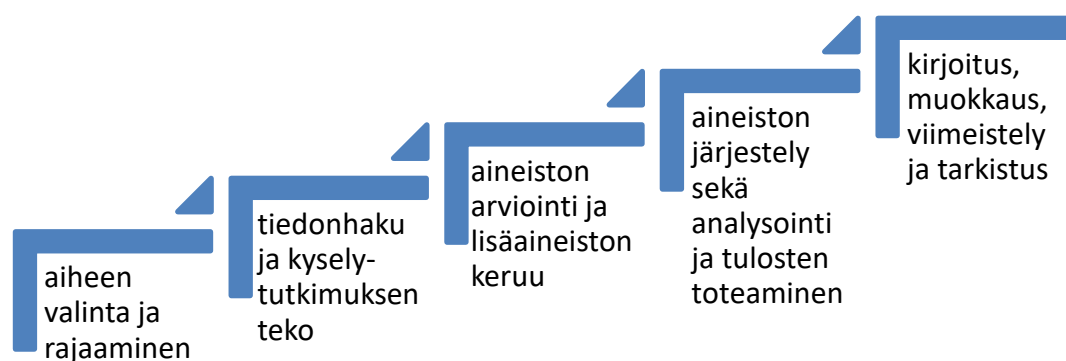
vain silloin, kun yhteydenotto tehdään viipymättä ja ilmoitetaan yhteydenottoon johtaneet syyt. Sosiaalihuoltolain ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on lisätä ajoissa tehtyjä yhteydenottoja sekä korostaa yhteistyötä asiakkaan kanssa. Tässä korostuu haluttu painopisteen siirto korjaavasta työstä ennaltaehkäisyyn. (Soveltamisopas 2015, 61-62.)

Sosiaalitoimen vastaanotettua yhteydenoton tai ilmoituksen, on sosiaaliviranomaisen välittömästi arvioitava avun kiireellisyyden tarve. Yhteydenoton tai ilmoituksen tulo käynnistää palvelutarpeen arvioinnin, joka on aloitettava viimeistään seitsemäntenä päivänä yhteydenoton tai ilmoituksen saapumisesta. Palvelutarpeen arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden päästä asian vireilletulosta. Palvelutarpeen arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa. Arviointia tehtäessä on huolehdittava, että asiakas tulee tietoiseksi yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erilaisista vaihtoehdoista palvelujen toteuttamisessa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 36 §.)

Lasta koskevaan palvelutarpeen arviointiin sisältyy lähes poikkeuksetta lastensuojelutarpeen selvitys (Lastensuojelulaki 417/2007, 26§). Lastensuojelun asiakkuus syntyy vasta, kun sosiaalityöntekijä on palvelutarpeen arvioinnin tehtyään todennut, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään tai lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia (Lastensuojelulaki 417/2007, 27§). Aiemmin lastensuojelun asiakkuus alkoi lastensuojeluasian vireille tulosta.

9 TUTKIMUKSEN PROSESSI

Tutkimuksen prosessi lähti käyntiin aiheen muodostuttua. Ohjaajan hyväksytyä aiheen, haettiin tarvittavat tutkimusluvut Lahden kaupungin sivistystoimialan varhaiskasvatuspalveluilta sekä sosiaali- ja terveystoimialan hyvinvointipalveluilta. Prosessi eteni tiedonhaun ja teoriaan tutustumisen kautta tutkimuksen tekoon. Teoriapohjaan tutustumisen jälkeen toteutettiin tutkimus ja aloitettiin aineiston analyysi. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 64) ovat kuvanneet tutkimusprosessia etenevänä vaiheittaisena, porrasmaisena prosessina, jossa kirjoittaminen korostuu koko ajan. Kuvio 2 kuvaa tätä vaiheittaista prosessia heidän mallinsa pohjalta.

Kuvio 2.

9.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimuksen tutkimuskysymykseksi muodostui kaksi toisiinsa liittyvää näkökulmasta riippuen olevaa kysymystä. Millaista tietoa varhaiskasvatuksen henkilökunta tarvitsee uudistuneesta sosiaalihuoltolaista lisätäkseen varhaisen tuen saatavuutta, sekä miten

sosiaalitoimen lapsiperhepalveluiden työntekijät voivat lisätä yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa?

Tätä selvitetään seuraavien alakysymysten avulla:

- Millainen käsitys varhaiskasvatuksen puolella on uudesta sosiaalihuoltolaista ja sen vaikutuksista sosiaalitoimen palvelurakennemuutokseen?
- Miten varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat yhteistyön sosiaalitoimen kanssa?
- Millainen yhteistyö olisi varhaiskasvatuksen työntekijöiden mielestä tarpeen?
- Miten sosiaalityön lapsiperhepalveluissa nähdään varhaiskasvatuksen rooli varhaisen tuen ja varhaisen puuttumisen toimijana?
- Millaista yhteistyötä sosiaalitoimen lapsiperhepalveluissa kaivataan varhaiskasvatuksen kanssa?

9.2 Aineiston keruu ja käsittely

Tutkimuksessa haluttiin selvittää varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemuksia siitä, millaisena he näkevät lastensuojelullisen huolen, siihen puuttumisen; millaisena he kokevat omat tiedolliset taitonsa koskien lastensuojelu- ja sosiaalihuoltolakia sekä yhteistyön sosiaalitoimen työntekijöiden kanssa. Vastaavasti selvitettiin myös sosiaalitoimen lapsiperhepalveluiden työntekijöiden näkemyksiä varhaiskasvatuksen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Tutkimustavoista valittiin kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, sillä haluttiin saada esiin työntekijöiden aitoja näkemyksiä asioista. Kvalitatiivinen tutkimus käyttää ihmistä tiedon keruun välineenä ja näin saadaan inhimillisiä ja henkilökohtaisiakin näkemyksiä esiin. Kvalitatiivissa tutkimuksessa on mahdollista saada tutkittavien ääni paremmin esille. Kvalitatiiviseen tutkimukseen valitaan kohdejoukko tarkoituksen mukaan, kuten tässäkin tutkimuksessa tehtiin. (Hirsjärvi &

Remes & Sajavaara, 2009, 165.) Tutkimuskohteet harkittiin tarkoin pohtien tulosten monipuolisuutta. Tutkimus sisälsi myös kvantitatiivisia piirteitä strukturoitujen kysymysten muodossa. Tavoitteena oli vastaajalle mielekäs kysely, jossa vastaaja saa kertoa omia mielipiteitään. Tämän vuoksi kvalitatiivisen tutkimuksen avoimet kysymykset olivat tärkeä osa tutkimusta. Kvalitatiivisella tutkimuksella pystyttiin rajaamaan ja määrittelemään tutkimukseen osallistuvat vastaajat sekä suunnittelemaan tutkimuksen rakenne halutulla tavalla. Eskolan ja Suorannan (1998, 13) mukaan kvalitatiivinen tutkimus pitää sisällään lukuisia erilaisia lähestymistapoja sekä aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa vallitsevat tutkimusmenetelmät ovat havainnoiminen, tekstianalyysi, haastattelu ja litterointi. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa havainnoinnilla ja tekstianalyysillä pyritään ymmärtämään tutkittavaa asiaa. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa taas havainnointi on alustavaa työtä ja tekstianalyysi pohjautuu tutkijan ennakkoon asettamien oletusten analysointiin ja laskemiseen (Metsämuuronen 2006, 87-88).

Tutkimukseen valittiin vastaajiksi kuuden Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden päiväkodin työntekijät. Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalvelut on jaettu kolmeen eri alueeseen; pohjoinen-, itäinen-, ja eteläinen alue. Tutkimukseen haluttiin mukaan jokaiselta alueelta kaksi erikokoista päiväkotia, joten jokaiselta alueelta valittiin yksi pienempi ja yksi suurempi päiväkotia. Pienemmän päiväkodin määritelmänä käytettiin noin kymmenen kasvatushenkilön määrää ja suuremman päiväkodin määritelmänä noin kahdenkymmenen kasvatushenkilön määrää. Päiväkodit valittiin jokaiselta alueelta hieman eri puolelta, jotta tutkimukseen saatiin mahdollisimman kattavasti koko Lahden kaupungin alueet. Tutkimuksen näkökulmana on lastensuojelullinen huoli ja varhainen puuttuminen, sekä yhteistyö varhaiskasvatuksen ja sosiaalitoimen välillä. Tämän vuoksi tutkimukseen haluttiin mukaan myös Lahden kaupungin sosiaalitoimen lastensuojelutarpeen selvitystä ja palvelutarpeen arviointia tekevät lapsiperhepalveluiden työntekijät. Varhaiskasvatuksen ja sosiaalitoimen työntekijöille tehtiin omat

kyselylomakkeet, jotta molempien puolien näkökulma tulisi selvemmin esille.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua sähköistä lomakekyselyä, jotta mukaan saatiin sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Sähköinen kysely valittiin menetelmäksi sen joustavuuden vuoksi. Jokainen vastaaja pystyi vastaamaan kyselyyn itselleen sopivana ajankohtana. Kysely haluttiin toteuttaa mahdollisimman sujuvasti ja vastaajille soveltuvalla tavalla, joten sähköisesti lähetetty kyselylomake oli aikataulullisesti toteutukseltaan vähiten vastaajia kuormittava. Sähköinen kyselylomake myös mahdollisti suuremman otannan kuin esimerkiksi ryhmässä toteutettu teemahaastattelu. Tiedossa oli molempien vastaajatahojen kiireinen työaikataulu, joten sähköisellä kyselyllä haluttiin viedä mahdollisimman vähän aikaa oikealta käytännön työltä.

Sähköinen kysely lähetettiin valituille työntekijöille 5.12.2016 ja kysely sulkeutui 22.12.2016. Tutkimuksesta lähetettiin tieto ennakkoon valittujen päiväkotien johtajille sekä sosiaalitoimen lapsiperhepalveluiden lapsiperheiden tuki-yksikön johtavalle sosiaalityöntekijälle. Samalla pyydettiin työntekijöiden sähköpostiosoitteet, jotta kyselylinkki saatiin lähetettyä heille. Kyselyn luomiseen, toteuttamiseen ja analysointiin käytettiin Webropol -ohjelmistoa. Useista ja erilaisista yhteydenottotavoista huolimatta yhden päiväkodin johtajaa ei tavoitettu kyselyn aloittamisajankohtaan mennessä, joten tilalle vaihdettiin toinen, vastaavat kriteerit täyttävä päiväkoti.

Kysely saatekirjeineen lähetettiin 103 päiväkodin työntekijälle (LIITE 1) ja 18 lapsiperhepalveluiden työntekijälle (LIITE 2).

9.3 Tutkimusaineiston analyysi

Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia.

Sisällönanalyysilla aineisto analysoidaan systemaattisesti ja objektiivisesti sekä tiivistetään aineisto kadottamatta sen sisältämiä tietoja. Sisällön analyysilla saadaan kerätty aineisto järjestettyä johtopäätösten tekoa

varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Kanasen (2008, 94) mukaan sisällön analyysillä on tarkoitus tuottaa tutkitusta ilmiöstä sanallinen sekä selkeä kuvaus, joka saadaan muodostettua tiivistämällä ja muodostamalla aineistosta uudenlainen kokonaisuus.

Opinnäytetyön aineiston sisällön analyysi eteni seuraavaksi seuraavalla tavalla:

1. Aineiston läpikäynti
2. Analyysiyksikön päättäminen
3. Aineiston aukikirjoitus eli litterointi
4. Aineiston koodaaminen
5. Aineiston pelkistäminen
6. Aineiston klusterointi
7. Alakategorioiden muodostaminen ja nimeäminen
8. Yläkategorioiden muodostaminen ja nimeäminen
9. Aineiston abstrahointi
10. Tutkimustulosten kirjaaminen

Aineisto kerättiin sähköisillä lomakekyselyillä. Tämän jälkeen kyselyjen tulokset litteroitiin eli kirjoitettiin auki. Litteroinnin valmistuttua aineisto teemoiteltiin ja luokiteltiin ja lopuksi tutkimuksen tuloksista kirjoitettiin yhteenveto sekä johtopäätökset. Tuomen ja Sarajärven (2009, 107-108) mukaan tutkimuksen aineisto luo kuvaa tutkittavasta ilmiöstä ja analyysin tavoitteena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus aineistosta.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteitä yhdistellään ja näin ollen saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Sisällönanalyysi perustuu päättelyyn ja tulkintaan, jossa empiirisestä aineistosta edetään kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Tuloksissa kuvataan luokittelun pohjalta muodostetut käsitteet ja niiden sisällöt. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112-113).

Sisällön analyysissä analyysin todellista aloitusta edeltää analyysiyksikön määrittely. Tämä yksikkö voi olla yksittäinen sana tai lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus, joka saattaa sisältää useita lauseita. (Tuomi &

Sarajärvi 2009, 110). Analyysiyksiköksi päätettiin ajatuskokonaisuus, sillä yksittäisten sanojen tai lauseiden poimiminen ei olisi tuonut ilmi vastaajien näkemyksiä. Avointen kysymysten vastaukset täydensivät ja perustelivat strukturoitujen kysymysten vastauksia, jonka vuoksi ajatuskokonaisuuden valinta oli järkevintä.

Aineisto litteroitiin kirjoittamalla auki jokainen kysymys. Litterointia osaltaan helpotti sähköisen kyselyn toteutukseen käytetty Webropol -ohjelmisto. Litterointi tehtiin Word-tekstinkäsittelyohjelmaa käyttäen. Fonttina käytettiin Calibria, kokona 11 ja rivivälinä 1,0. Litteroitua tekstiä tuli 10 sivua. Tämän lisäksi Webropol-ohjelmistosta tulostettiin jokainen kysymys vastauksineen omalle sivulleen. Tätä aineistoa kertyi 45 sivua. Ohjelmistossa on olemassa erilaisia tulosten analysointia helpottavia valmiita menetelmiä, joita käytettiin hyödyksi. Strukturoiduista kysymysten vastauksista saatiin valmiit kaaviot ja avointen kysymysten vastauksista ohjelmiston avulla saatiin koodattua yleisimpiä sanoja ja ilmaisuja. Koodauksella haluttiin erotella ja merkitä tutkimuskysymyksiin liittyviä ilmaisuja ja ajatuksia ja samalla sulkea pois epäolennaisia asioita. Koodaus tehtiin merkitsemällä yliviivauskynillä strukturoidut sekä avointen kysymysten vastaukset viidellä eri värillä. Värimerkinnot tehtiin tutkimuskysymysten pohjalta analyysiyksikön mukaisesti. Tätä kutsutaan aineiston redusoinniksi eli pelkistämiseksi. Pelkistämällä karsitaan tutkimukselle epäolennainen tieto pois. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-109.) Tämän jälkeen merkitsemättömiin vastauksiin ei enää kiinnitetty huomiota, sillä ne olivat tutkimuskysymysten kannalta epäolennaisia.

Redusoinnin jälkeen aineistoa alettiin klusteroimaan eli ryhmittelemään. Klusteroinnissa aineistosta koodatut alkuperäiset ilmaukset käydään tarkasti läpi ja niistä etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samankaltaiset käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi ja nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelussa aineisto tiivistyy, sillä yksittäiset asiat sisällytetään ylempiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Klusteroinnissa aineistosta alkoi löytyä selkeästi samankaltaisia ajatuskokonaisuuksia. Näitä eri väreillä merkittyjä

ajatuskokonaisuuksia ryhmittelemällä ja luokittelemalla tutkimuskysymysten pohjalta syntyi alakategorioita.

Aineiston klusterointia seuraa aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen. Abstrahoinnissa luodaan teoreettiset käsitteet aineistolle. Klusteroinnin katsotaan olevan osa abstrahointia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111). Klusteroinnin avulla muodostetuista alakategorioista jatkettiin abstrahoinnin avulla teoreettisten käsitteiden muodostamista aineistolle. Viidestä eri värein koodatusta alakategoriasta yhdistettiin kolme yläkategoriaa, joita yhdisti yhdistäväksi kategoriaksi nimetty Huolesta käytännön apuun – opas varhaisen puuttumisen käytäntöön Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluille.

9.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tieteellinen tutkimus on eettisesti hyväksyttävää ja tulokset uskottavia, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tutkijayhteisö itse huolehtii toimivansa hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Eettisesti hyväksyttävässä tutkimuksessa on tutkimusten tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja tulosten arvioinnissa noudatettu rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Tutkimuksessa tulee käyttää eettisesti soveltuvia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkimuksen eettisyydelle on ensiarvoista, että tutkimuksen tekijät huomioivat muiden tutkijoiden saavutukset viitaten heidän työhönsä asianmukaisesti ja näin antavat heidän työlleen arvon omassa tutkimuksessaan. Tutkimuksen eettisyyden kannalta on tärkeää, että tarvittavat tutkimusluvut on haettu ja saatu ennen tutkimuksen aloittamista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012 – 2014; Hirsjärvi ym., 2009, 23 – 24.)

Opinnäytetyön tutkimuksessa ja teoriapohjassa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimusluvut työhön haettiin ennen prosessin käynnistämistä ja työssä on toimittu rehellisesti sekä muiden tutkijoiden työtä arvostaen. Tutkimukseen vastaajia on kunnioitettu ja heille annettu

mahdollisuus vastata kyselyyn nimettömästi ja heidän vastauksiaan käytetty rehellisesti ja mahdollisimman objektiivisesti.

Laadullisessa tutkimuksessa tulee aina pohtia koko tutkimusprosessin luotettavuutta. Tuloksia ei voida erottaa jyrkästi muusta prosessista. Laadullisessa tutkimuksessa on aina mukana myös tutkijoiden subjektiivisuus, se miten he tutkimaansa asiaa avaavat ja tutkivat. Tutkijat joutuvat pohtimaan koko tutkimuksen ajan sen luotettavuutta ja tekemiään ratkaisuja. Tärkeää on kuitenkin tutkijoiden objektiivinen suhtautuminen tutkimusmateriaaliin ja tutkimusmateriaalin luottamuksellinen käsittely koko tutkimuksen teon ajan. (Eskola ym.1998, 209 – 211.)

Opinnäytetyön tutkimusta tehdessä vastaajien henkilöllisyys pysyi salassa. Alun perin kyselytutkimus lähetettiin työntekijöiden henkilökohtaiseen työ sähköpostiin, mutta vastauksista ei voinut päätellä vastaajien henkilöllisyyttä. Tällä turvattiin vastaajan anonyymiutta ja tulosten oikeellisuutta. Tutkimusta purkaessa paneuduttiin vain kyselyn vastauksiin ja pyrittiin tietoisesti jättämään tutkijoiden henkilökohtaiset näkökulmat taka-alalle. Tulokset pyrittiin raportoimaan tekemättä siinä vaiheessa johtopäätöksiä. Tulosten johtopäätöksissä tutkijoiden henkilökohtaiset kokemukset ja näkemykset sen sijaan saattavat tuoda mukaan oman vivahteensa.

Menetelmänä käytetty kyselytutkimus on tehokas, sillä se säästää sekä tutkijan että vastaajan aikaa. Kyselytutkimuksella on myös huomioon otettavia heikkouksia, jotka saattavat vaikuttaa tulosten luotettavuuteen. Tutkijat eivät voi olla varmoja, ovatko vastaajat ottaneet tutkimuksen vakavasti. Vastaajat eivät myöskään välttämättä ole tarpeeksi perehtyneitä kysytyyn aiheeseen, jolloin vastaukset voivat vääristyä. Vastausprosentti voi myös jäädä pieneksi, kun tutkijat eivät ole henkilökohtaisessa yhteydessä vastaajiin. (Hirsjärvi ym., 2009, 195.) Opinnäytetyön tutkimuksessa on pyritty ottamaan huomioon nämä näkökulmat ja tulosten analysoinnissa kiinnittämään niihin huomiota.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus on moniselitteinen asia.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijat itse muodostavat teorian tutkimuksen pohjalta ja näin ollen tutkimustieto on luotettavaa vain siinä kontekstissa, jossa tutkimus on tehty. (Tuomi ym. 2009, 134 – 136.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei voida tehdä yleispäteviä päätelmiä täysin aukottomasti. Kvalitatiivisen tutkimuksen alkuperäisenä ajatuksena on kuitenkin, että yksityisessä kokemuksessa toistuu yleinen kokemus. Kun kvalitatiivisesta tutkimuksesta löydetään usein toistuvat asiat ja teemat, on tutkimuksen yleistettävyys parempaa. Yksityisen tapauksen tarkalla tutkimisella voidaan saada näkyviin myös ilmiön yleinen merkittävyys ja toistuvuus. (Hirsjärvi ym. 2009, 182.) Opinnäytetyön tutkimuksessa tutkittiin Lahden alueen varhaiskasvatuspalvelujen työntekijöiden sekä Lahden kaupungin sosiaalitoimen lapsiperhepalvelujen työntekijöiden näkemyksiä varhaiseen puuttumiseen ja huolen heräämiseen liittyen. Tutkimusta voidaan siis pitää luotettavana tässä ympäristössä, vaikka sen tuloksia ei voitaisikaan yleistää esimerkiksi koko maata kattavaksi.

10 KYSELYTUTKIMUSTEN TULOKSET

Tässä luvussa kerrotaan opinnäytetyön kyselytutkimuksen tutkimustuloksista. Tuloksissa kuvataan sekä varhaiskasvatuksen työntekijöille että sosiaalityön lapsiperhepalveluiden työntekijöille tehtyjen kyselytutkimusten tuloksia. Avointen kysymysten vastauksia havainnollistamaan on otettu suoria lainauksia vastauksista.

10.1 Sisällönanalyysin avulla muodostuneet kategoriat

Alla oleva taulukko (TAULUKKO 1) kuvaa sisällönanalyysin avulla muodostuneita kategorioita. Näiden kategorioiden avulla muodostettiin tutkimuksen tuloksia sekä tehtiin tuloksista johtopäätöksiä. Teoriatieto sisällönanalyysistä on kuvattu alaluvussa 9.3 Tutkimusaineiston analyysi.

Alakategoriat	Yläkategoriat	Yhdistävä kategoria
Varhaiskasvatuksen työntekijöiden työssä tarvitsema tieto ja sen merkitys osana ennalta ehkäiseviä palveluita	Varhaiskasvatuksessa jo olemassa oleva tieto ja käytänteet lastensuojelullisen huolen ilmetessä	Huolesta käytännön apuun – opas varhaisen puuttumisen käytäntöön Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa
Varhaiskasvatuksen toimintatavat ja keinot osana varhaista tukea ja puuttumista		
Olemassa oleva yhteistyö varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä	Olemassa oleva yhteistyö varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä sekä sen kehittäminen	
Yhteistyön kehittäminen varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä osana ehkäisevää lastensuojelua		
Toiveet koskien oppaan sisältöä		

TAULUKKO 1 Sisällön analyysi avulla muodostuneet kategoriat

10.2 Varhaiskasvatuksessa jo olemassa oleva tieto ja käytänteet lastensuojelullisen huolen ilmetessä

Tutkimuksessa kävi selkeästi ilmi, että varhaiskasvatuksessa on jo olemassa jonkin verran tietoa ja selkeitä toimintatapoja lastensuojelullisen huolen ilmetessä. Tutkimuksessa ilmeni, että varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat tarvitsevansa lisää tietoa lastensuojelulaista sekä uudistetusta sosiaalihuoltolaista. Varhaiskasvatuksen työntekijöistä 76 % oli sitä mieltä, ettei ole saanut työnantajaltaan riittävästi koulutusta uudistuneesta sosiaalihuoltolaista ja 70 % koki, ettei ole saanut työnantajalta riittävästi koulutusta lastensuojeluun liittyvistä asioista.

Huolen puheeksiotto on varhaiskasvatuksen työntekijöille huomattavasti lakeja tutumpaa. Varhaiskasvatuksen työntekijöistä 65 % kertoi saaneensa työnantajaltaan koulutusta huolen puheeksi ottoon. Tämä myös näkyi vastauksissa, joissa kysyttiin päiväkodin käytänteitä lastensuojelullisen huolen herätessä. Yksi vastaaja tosin kertoi, ettei tiedä kuinka puututaan mahdolliseen lastensuojelulliseen huoleen. Kaikki muut vastaajat kertoivat ottavansa huolen puheeksi perheen kanssa, tiimin tai päiväkodin johtajan kanssa tai olevansa yhteydessä lapsiperhepalveluihin konsultaatiomielessä tai lastensuojeluilmoituksen tekemisen muodossa. Selkeitä käytänteitä päiväkodeissa siis on ja tutkimuksemme perusteella huoleen reagoidaan herkästi jollain tavalla. Kaikki vastaukset käsittelivät keskustelua, ja toimintatavoissa oli eroja vain siltä osin missä järjestyksessä ja kenen kanssa asiasta ensimmäisenä puhutaan. Havainnointi ja niiden kirjaaminen esiintyivät myös monessa vastauksessa reagointitapana huoleen puheeksioton lisäksi.

”Keskustellaan huolesta ryhmän aikuisten kanssa, otetaan mahdollisimman varhain puheeksi myös perheen kanssa. Keskustellaan asiasta myös johtajan ja elton kanssa.”

”Ensin keskustellaan huoltajien kanssa ja pyritään vaikuttamaan tilanteeseen. Yritämme ohjata avun piiriin. Jos tilanne jatkuu, keskustellaan henkilökunnan kesken ja arvioidaan tilanne.”

”Moniammatillinen keskustelu, lastensuojeluilmoitus

tarvittaessa. Mahdollinen keskustelu vanhempien kanssa.”

”Keskustelemalla, tekemällä ilmoitus, jos tarve vaatii.”

Lapsiperhepalveluiden työntekijöiden kyselyssä ilmeni, että vain 9 % lapsiperhepalveluiden työntekijöiden mielestä varhaiskasvatuksen työntekijöillä on riittävästi tietoa lapsiperhepalveluiden toiminnasta.

Varhaiskasvatuksen työntekijöistä vain 15 % vastasi kokevansa, että hänellä on riittävästi tietoa v. 2015 uudistetusta sosiaalihuoltolaista. Muut kokivat, ettei tietoa ole riittävästi tai tarvitsevat sitä enemmän.

Lastensuojelulaista riittävästi koki omaavansa tietoa 26 %.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että varhaiskasvatuksen työntekijät kaipaavat tietoa lapsiperhepalveluiden toiminnasta ja siitä millaisessa tilanteessa perheet voivat ohjautua lapsiperhepalveluiden asiakkuuteen. Työntekijät kaipasivat tietoa myös lapsiperhepalveluiden käytänteistä, palvelutarpeen arviosta ja siitä mitä lastensuojeluilmoituksen jälkeen tapahtuu.

Varhaiskasvatuksen työntekijät kaipasivat myös selkeitä ohjeita siitä, kehen ottaa yhteyttä tai mihin vanhempia ohjataan ottamaan yhteyttä.

Useampi vastaaja kertoi kaiken tiedon lapsiperhepalveluiden ja lastensuojelun toiminnasta olevan tarpeellista.

”Koko kuvio ilmoituksen tekemisestä mahdollisiin jatkotoimintavaihtoehtoihin: esim. mitä tukitoimia ennen huostaanottoa tarjolla perheille”

”Millaiset tilanteet voivat ohjautua lapsiperhepalveluihin?”

Lähes kaikki vastaajat kertoivat olevansa tietoisia lastensuojelulain edellyttämästä ilmoitusvelvollisuudestaan. Vain 6 % vastaajista ilmoitti, ettei ole tietoinen ilmoitusvelvollisuudestaan. Lapsiperhepalveluiden työntekijät olivat myös omalta osaltaan sitä mieltä, että varhaiskasvatuksen työntekijät ovat tietoisia ilmoitusvelvollisuudestaan. Kuitenkin lapsiperhepalveluiden työntekijöistä 70 % oli sitä mieltä, että

varhaiskasvatuksen työntekijöillä ei ole riittävästi tietoa lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.

Vaikka lapsiperhepalveluiden kyselyn perusteella lastensuojeluilmoituksia varhaiskasvatuksesta on tullut melko vähän tai vähän, niin tulleet ilmoitukset ovat tulleet 55 %:n mielestä sopivalla hetkellä ja 91 %:n mielestä tulleet ilmoitukset ovat olleet aiheellisia.

Varhaiskasvatuksen työntekijöistä hieman alle puolet kertoivat tehneensä lastensuojeluilmoituksen. Reilusti yli puolet varhaiskasvatuksen työntekijöistä kertoi olleensa tilanteessa, jossa lastensuojeluilmoituksen tekoa oli harkittu, muttei kuitenkaan tehty. Syyksi ilmoituksen tekemättä jättämiselle suurin osa vastaajista kertoi tilanteen tasaantuneen huolen puheeksi ottamisen jälkeen. Syiksi mainittiin myös perheen itse ohjautuneen avun piiriin. Kaksi vastaajista kertoi syyksi, ettei ollut saanut huolelleen tukea työpaikalla ja yksi vastaaja kertoi päiväkodin johtajan konsultoineen sosiaalityöntekijää.

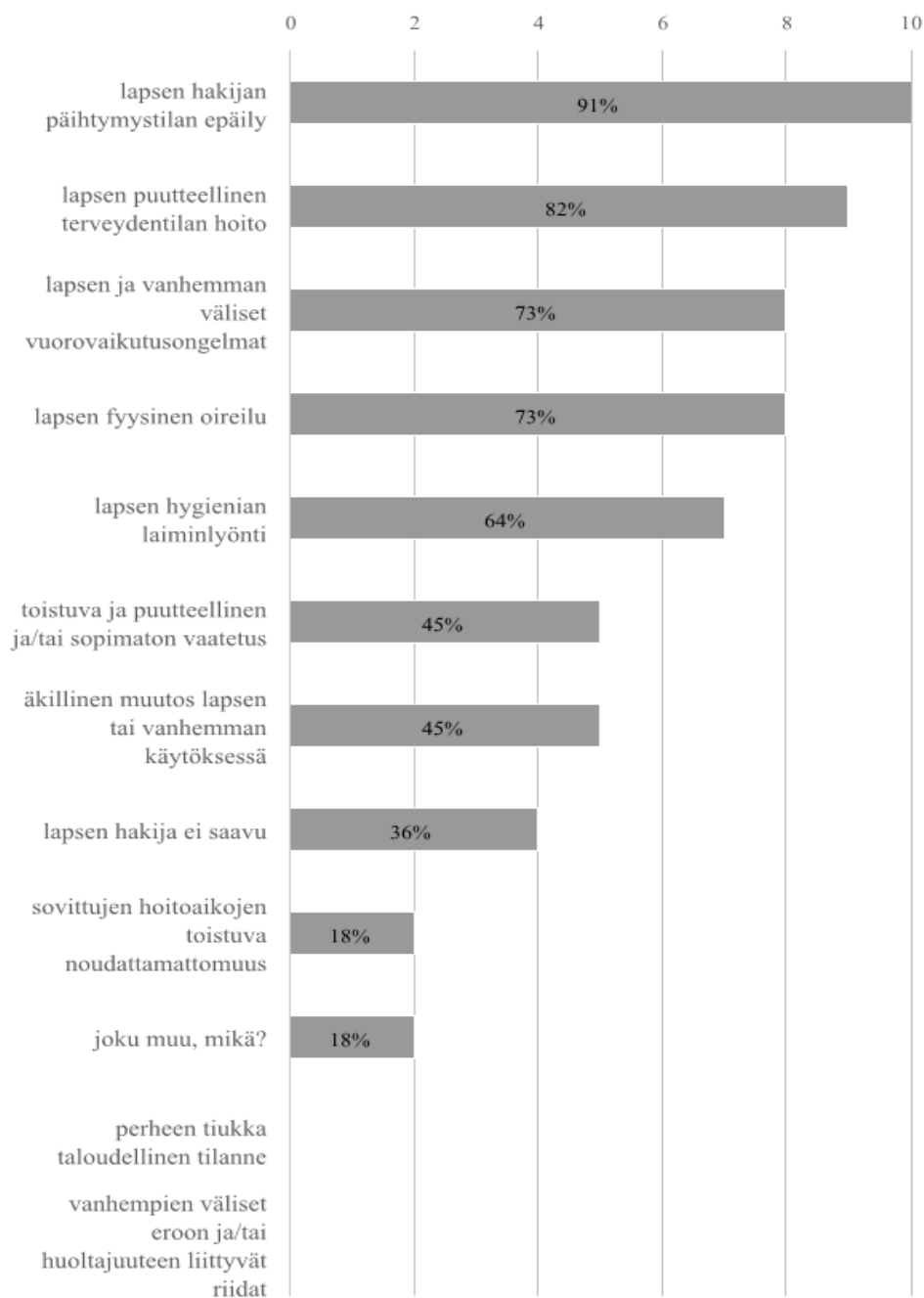
"Toimintaan on saatu muutos ja asian tilan on parantunut muulla keinoin. On ohjattu perhettä esim. perheneuvolaan."

"Päätimme seurata tasaantuuko lapsen/perheen tilanne ja kun tilanne rauhoittui, jätimme ilmoituksen vielä tekemättä."

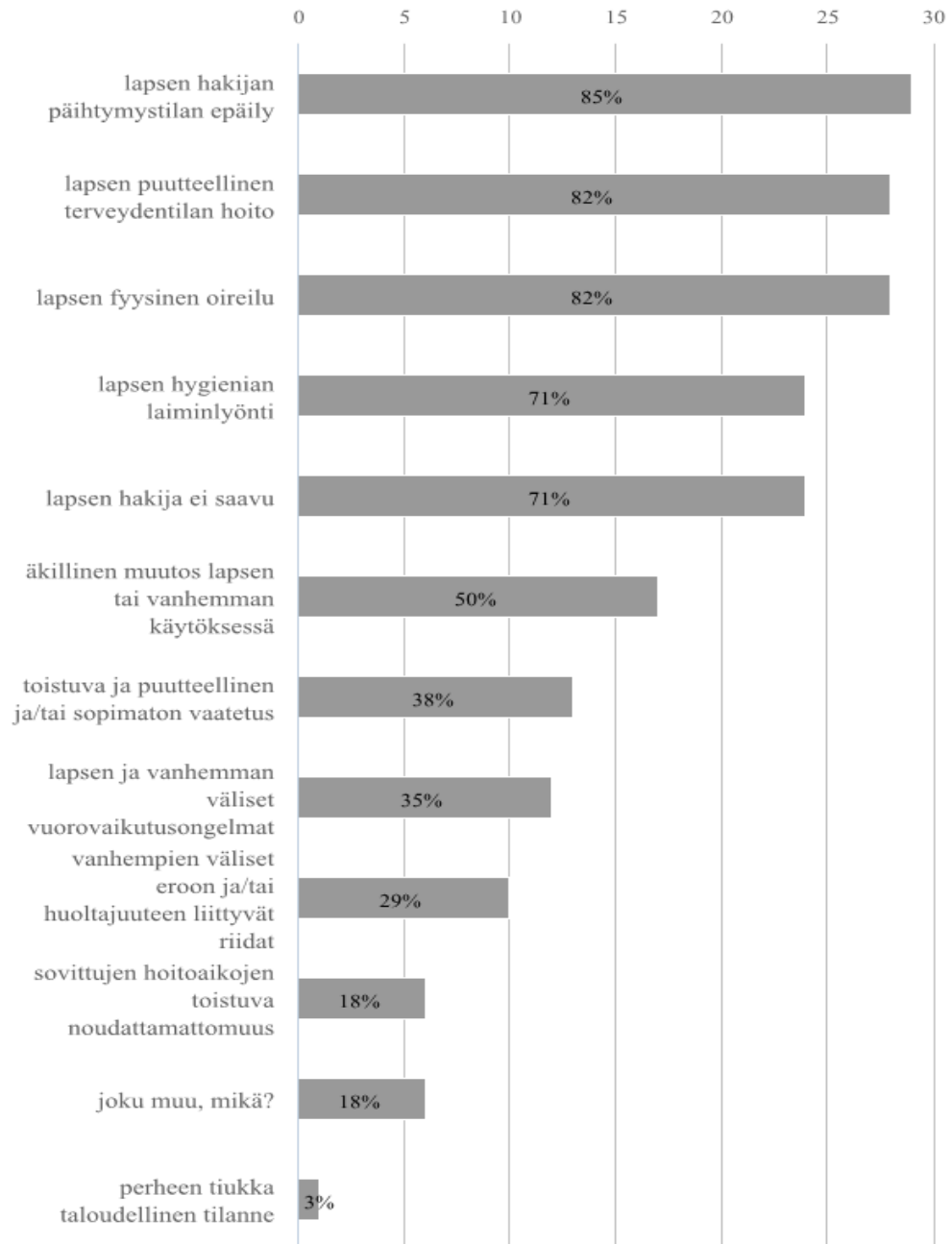
"Lapsi oli ajoittain likainen, mutta kotiolosuhteet kuitenkin hyvät. En pitänyt asiaa tarpeeksi vakavana ilmoitukseen."

Millainen huoli vaatii lastensuojeluilmoituksen teon - kysymyksen vastaukset olivat varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä hyvin samankaltaiset. Ainoana selkeänä erona näkyi lapsen ja vanhemman välisten vuorovaikutusongelmien nouseminen selkeästi tärkeämmäksi syyksi lapsiperhepalveluiden työntekijöiden keskuudessa. Lapsiperhepalveluiden työntekijät valitsivat tämän kolmanneksi tärkeimmäksi syyksi, kun vastaavasti varhaiskasvatuksen työntekijät valitsivat omassa kyselyssään sen vasta kahdeksanneksi vaihtoehdoksi.

Tärkeimmät syyt molemmissa kyselyissä olivat lapsen hakijan päihtymystilan epäily, lapsen puutteellinen terveydentilan hoito sekä lapsen fyysinen oireilu. Alla erilliset kaaviot prosentteineen selventämään molempien kyselyiden kysymysten vastauksista (lapsiperhepalveluiden vastaukset kaavio 1 ja varhaiskasvatuksen vastaukset kaavio 2).

KAAVIO 1. Lapsiperhepalveluiden kyselyn 12. kysymyksen vastaukset

KAAVIO 2. Varhaiskasvatuksen kyselyn 8. kysymyksen vastaukset

Kyselyssä haluttiin saada tietoa myös lapsiperhepalveluiden työntekijöiden näkökulmasta siitä, millaisen tiedon he kokevat varhaiskasvatuksen työntekijöille tärkeänä palvelutarpeen arvioinnista (Sosiaalihuoltolaki, 36 §) ja lastensuojelutarpeen selvityksestä (Lastensuojelulaki, 26 §).

Vastauksista ilmeni lapsiperhepalveluiden työntekijöiden pitävän tärkeänä,

että varhaiskasvatuksessa tiedettäisiin palvelutarpeen arvioinnin prosessin eteneminen, sekä lastensuojeluilmoituksen ja sosiaalihuoltolain mukaisen yhteydenoton erot. Lastensuojeluilmoituksen tekemisestä kaivattiin myös tietoa. Työntekijät pitivät myös erittäin tärkeänä tietoa, että perheitä voi ohjata olemaan yhteydessä lapsiperheiden kotipalveluun itse. Useammassa vastauksessa toivottiin myös konsultaatiota matalalla kynnyksellä varhaiskasvatuksen suunnasta ja vastaajista 91 % kertoikin varhaiskasvatuksen konsultoineen lapsiperhepalveluita viimeisen vuoden aikana.

”Sosiaalihuoltolain mukaisen yhteydenoton ja lastensuojeluilmoituksen erot, käytännön prosessin ja käytännön asioita lastensuojeluilmoituksesta (esim. ilmoittajan nimi tulee huoltajien tietoon, huoltajat saavat sellaisenaan lukea ilmoituksen).”

”Yhteistyötä, keskusteluyhteyttä ja työkäytänteiden tuntemusta puolin ja toisin olisi hyvä parantaa.”

”On hyvä ottaa huolen aiheet puheeksi ensisijaisesti lapsesta huolta pitävien henkilöiden kanssa ja arvioida sen jälkeen, onko tapahtunut tarvittava muutos ja mikäli ei, tehdä ilmoitus, ja kirjata siihen mitä on jo itse tehnyt. Poikkeuksena toki sellaiset tilanteet, joita ei voi seurata vaan on puututtava heti.”

10.3 Olemassa oleva yhteistyö varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä sekä sen kehittäminen

Molempien kyselyiden vastauksista kävi selkeästi ilmi, että olemassa olevaa yhteistyötä on jonkin verran. Yhteistyö rajoittuu lähinnä yksipuolisesti siihen, että varhaiskasvatuksen työntekijät tekevät ilmoituksen ja lapsiperhepalveluiden työntekijät ottavat tarvittaessa yhteyttä varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen työntekijät kaipaivat lapsiperhepalveluilta avoimempaa yhteistyötä sekä tietoa lapsen ja perheen tilanteesta. Varhaiskasvatuksen työntekijöistä 74 % oli sitä mieltä, ettei varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä ole riittävästi yhteistyötä. Sen sijaan 60 % lapsiperhepalveluiden työntekijöistä piti yhteistyötä riittävänä.

Lapsiperhepalveluiden tutkimuksessa selvisi, että vain 27 % työntekijöistä on aina yhteydessä varhaiskasvatukseen, jos palvelutarpeen arvioinnin ja lastensuojelutarpeen selvityksessä oleva lapsi on varhaiskasvatuksen piirissä. Vastaavasti varhaiskasvatuksen työntekijät kaipasivat yhteydenottoa lapsiperhepalveluiden työntekijöiltä aina, jos lapsi tai perhe on sosiaalitoimen asiakkuudessa.

”Päiväkodeissa ei aina ole tietoa siitä onko joku perhe lastensuojelun asiakas tai mukana jossain tukitoimissa. Perheet eivät kerro tästä eikä lastensuojelunväki koska vetoavat vaitiolovelvollisuuksiin.”

”Tietojen kulkeminen puolin ja toisin olisi hyvä olla avoimempaa, jotta tietäisimme mitä yhteyksiä perheellä mahd. on jo sosiaalihuoltoon, jos meillä jotain huolta herää.”

”Yhteispalavereissa olisi mukava kuulla myös lastensuojelun kanta vetoamatta vaitioloon. Samahan koskee myös meitä varhaiskasvatuksessa.”

”Enemmän kontaktia lastensuojelusta päiväkotiin miten asiat etenevät. Onko huoli otettu vakavasti ym. infoa.”

Lapsiperhepalveluiden työntekijöistä 9 % oli sitä mieltä, että varhaiskasvatuksessa on riittävästi tietoa lapsiperhepalveluiden toiminnasta. Tutkimuksessa selvisi, että lapsiperhepalveluiden sosiaaliohjaajat ovat syksyn aikana käyneet päiväkodeilla kertomassa lapsiperhepalveluiden toiminnasta. Kuitenkaan nämä tiedotustilaisuudet eivät ole tavoittaneet kaikki työntekijöitä.

”Johtajat ehkä ovat paremmin selvillä asioista Lahdessa, mutta työntekijät eivät. Loppusyksystä oli kyllä infotilaisuus, mutta siihen eivät kaikki päässeet osallistumaan eikä tilaisuuden antia jaettu meille, jotka olimme valvomassa lapsia.”

”Lapsiperhepalvelut voisivat kiertää päiväkodeissa joka vuosi kertomassa palvelutarpeen arvioinnista ja lastensuojelutarpeen selvityksestä sekä lapsiperhepalveluista. (Nyt ei toteudu joka vuosi)”

Yhteistyön kehittämistä toivoivat etenkin varhaiskasvatuksen työntekijät. 74 % varhaiskasvatuksen työntekijöistä piti lapsiperhepalveluiden ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä riittämättömänä. Vastaavasti lapsiperhepalveluiden työntekijöistä 60 % piti yhteistyötä riittävänä. Avoimissa vastauksissa kuitenkin kaksi lapsiperhepalveluiden työntekijää vastasi, että yhteistyötä voisi lisätä ja kehittää. Varhaiskasvatuksen työntekijöiltä lapsiperhepalvelut toivoivat rohkeampaa lähestymistä huolten herätessä sekä yksi vastaaja toivoi varhaiskasvatuksen työntekijöiden ottavan huolen rohkeammin puheeksi vanhempien kanssa jo varhaisessa vaiheessa.

”Toivon päiväkodin työntekijöille enemmän rohkeutta puhua huolenaiheista lapsen vanhempien kanssa jo varhaisessa vaiheessa, sillä se on työtä, millä voi vaikuttaa perheen kanssa tehtävä yhteistyön laatuun ja siihen, että yhteistyö voi pysyä hyvänä tai ainakin palautua hyväksi siitä huolimatta että päiväkotiin tekee ls-ilmoituksen. Liian usein vanhemmat sanovat, ettei päiväkodista ole kerrottu heille niistä huolista, joita on kuitenkin kirjattu ilmoitukseen.”

Avoimessa kysymyksessä yhteistyön kehittämisestä melkein jokaisessa vastauksessa käsiteltiin tiedon kulkua. Varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat, että he ovat veloitettuja antamaan tietoa lapsiperhepalveluille, mutta he eivät saa työssään tarvitsemiaan tietoja lapsiperhepalveluilta. Sosiaalitoimesta vedotaan vaitiolovelvollisuuteen, jota varhaiskasvatuksen työntekijät ihmettelivät, sillä heitä sitoo myös sama vaitiolovelvollisuus. Varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat tiedon puutteen rajoittavan työtään, jos heillä ei ole tiedossa tarvittavaa tietoa lapsen ja / tai perheen tilanteesta. Varhaiskasvatuksen henkilökunta kokisi tarpeelliseksi tiedon esimerkiksi käynnissä olevasta palvelutarpeen arviosta, jotta he omalta osaltaan voisivat kiinnittää huomiota lapsen ja / tai perheen tilanteeseen ja olla mukana heille veloitetussa ehkäisevässä lastensuojelussa osana peruspalveluita.

”Lapsen edun ja kasvatuksen/opetuksen hyvän toteuttamisen edellytyksenä olevan olennaisen tiedon

avoimempi vaihtaminen.”

”Tiedon kulku/välitys riittämätöntä sellaisten asioiden osalta, jotka liittyvät lapsen arkeen varhaiskasvatuksessa.”

”Avoimempaa yhteistyötä, salassapito-asiatko estävät?”

10.4 Opinnäytetyönä toteutettavan varhaisen puuttumisen käytäntöön tarkoitetun oppaan sisältö

Tutkimuksella haluttiin selvittää sekä lapsiperhepalveluiden että varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemys siitä, mitä asioita varhaisen puuttumisen käytäntöön tarkoitetun oppaan tulisi pitää sisällään. Kysymys toteutettiin monivalintakysymyksenä, jossa oli neljätoista valmista vaihtoehtoa, joista yksi oli avoin. Tähän avoimeen sai lisätä halutessaan oman vaihtoehdon. Tämän vaihtoehdon valitsi yksi lapsiperhepalveluiden työntekijä ja vastaaja halusi lisätä siihen vielä erikseen huomion huolen puheeksioton tärkeydestä, vaikka vaihtoehdoissa oli erikseen sekä huolen puheeksiotto että huolen vyöhykkeet.

Lastensuojelulaki koettiin molempien tutkimustulosten mukaan tärkeimpänä. Toiseksi eniten varhaiskasvatuksen kyselyssä annettiin valintoja ennaltaehkäiseville peruspalveluille ja hyvin saman tasoisesti valittiin ilmoitusvelvollisuus, sosiaalitoimen yhteystiedot, huolen puheeksiotto ja varhainen puuttuminen sekä lapsen etu.

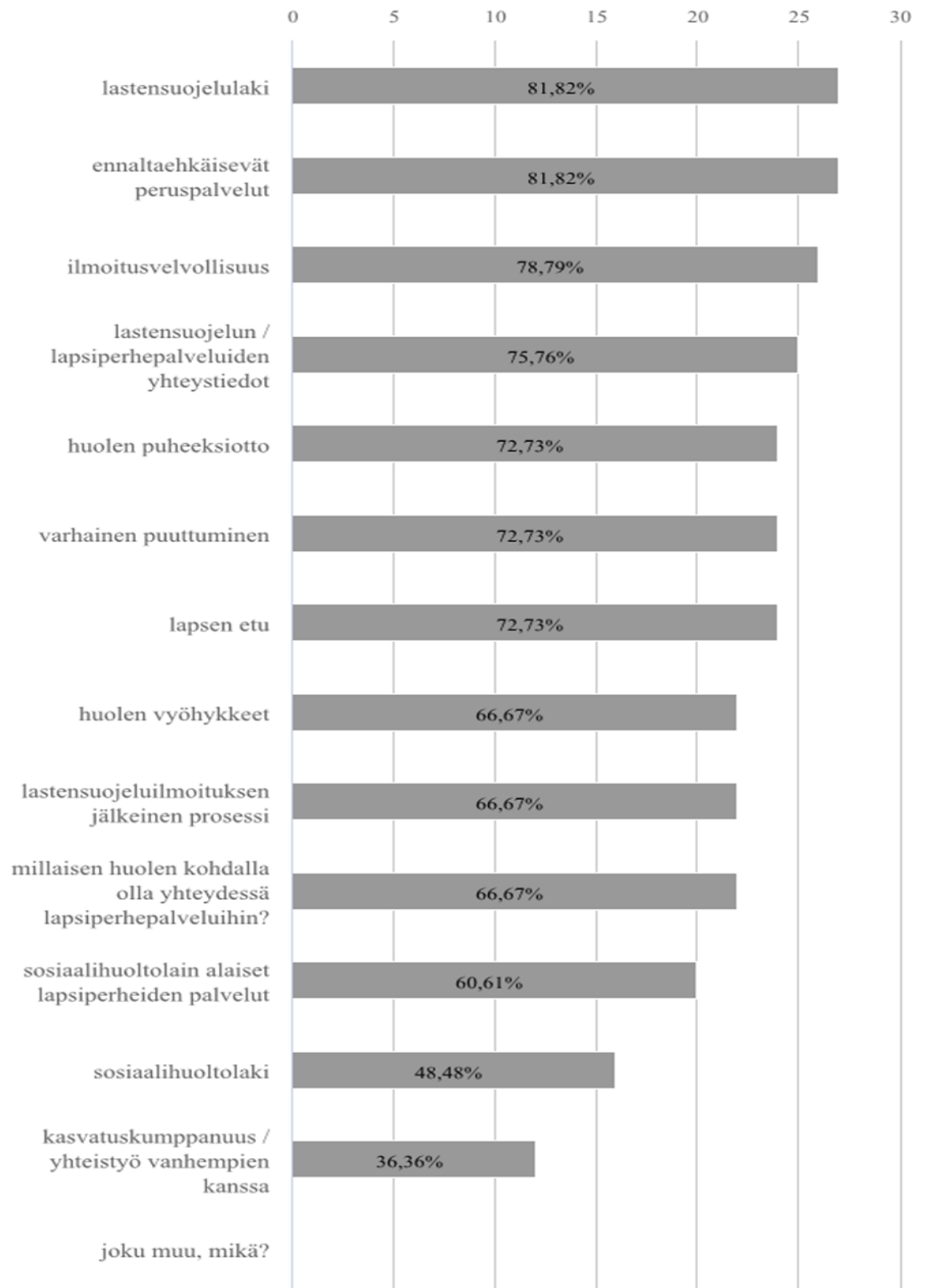
Lapsiperhepalveluiden tärkeimmiksi vaihtoehdoiksi lastensuojelulain lisäksi valittiin huolen puheeksiotto sekä ilmoitusvelvollisuus, jotka kaikki saivat 91 % valintoja. Kolme seuraavaksi eniten valintoja saanutta vaihtoehtoa olivat sosiaalihuoltolaki, varhainen puuttuminen sekä kasvatuskumppanuus / perheen kanssa tehtävä yhteistyö. Verrattaessa vastauksia varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastauksiin koettiin sosiaalihuoltolaki varhaiskasvatuksen työntekijöiden keskuudessa tärkeysjärjestyksessä toiseksi viimeiseksi.

Toinen selkeä ero tutkimusten tuloksissa oli huolen puheeksioton ja huolen vyöhykkeiden koettu tärkeys. Molemmat vaihtoehdot sijoituivat tärkeydessään varhaiskasvatuksen tuloksissa keskivaiheille, saaden molemmat kuitenkin yli 65 % valinnoista. Tutkimuksen muissa vaiheissa selvisi, kuinka huolen puheeksiotto on jo olemassa olevana ja käytettynä toimintatapana varhaiskasvatuksen työntekijöiden arjessa.

Lapsiperhepalveluiden vastauksissa huolen puheeksiotto oli eniten valintoja saaneissa vaihtoehdoissa, kun taas huolen vyöhykkeet sai valintoja vähiten.

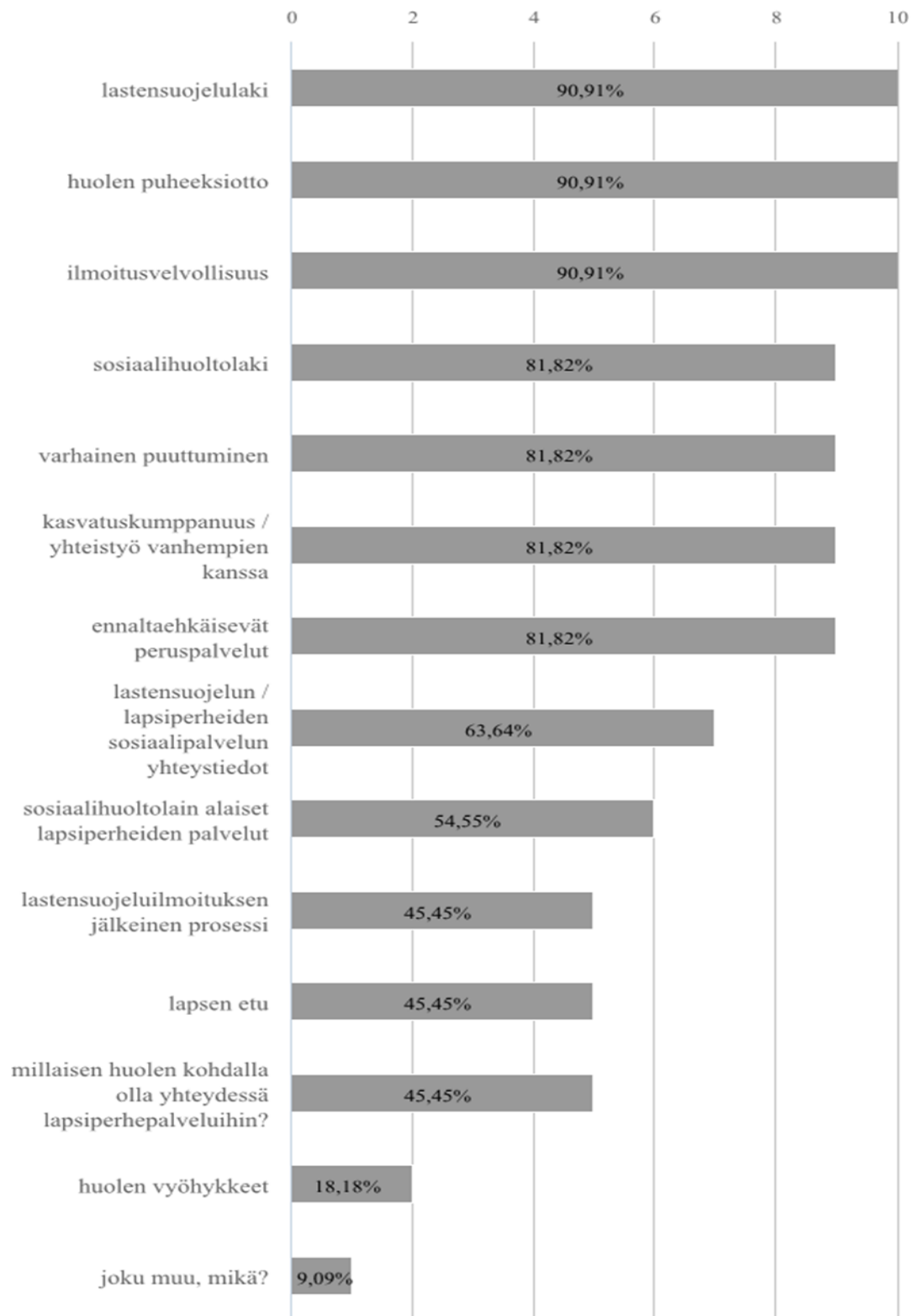
Seuraavilla kahdella sivulla ovat kaaviokuvat valintaprosentteineen molempien kyselyiden oppaan sisältöä koskevien kysymysten vastauksista selkeyttämään tutkimustulosta. (Varhaiskasvatuksen vastaukset kaavio 3 ja lapsiperhepalveluiden vastaukset kaavio 4)

19. Millaista tietoa mielestäsi Huolesta käytännön apuun – opas varhaisen puuttumisen käytäntöön olisi hyvä pitää sisällään?

KAAVIO 3. Varhaiskasvatuksen 19. kysymyksen vastaukset.

15. Millaista tietoa mielestäsi Huolesta käytännön apuun – opas varhaisen puuttumisen käytäntöön olisi hyvä pitää sisällään?

KAAVIO 4. Lapsiperhepalveluiden 15. Kysymyksen vastaukset

11 TULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyön tutkimustuloksia ja tehdään niistä johtopäätöksiä. Johtopäätökset on jaoteltu sisällönanalyysin alakategorioiden mukaisesti, jotta ne olisi selkeästi hahmotettavissa. Ensimmäisissä alaluvuissa käsitellään varhaiskasvatuksen työntekijöiden työssä tarvitsemaa tietoa ja sen merkitystä osana ennaltaehkäiseviä palveluita sekä varhaiskasvatuksen toimintatapoja ja keinoja osana varhaista tukea ja puuttumista. Seuraavissa alaluvuissa käsitellään olemassa olevaa yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä sekä yhteistyön kehittämistä varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä osana ehkäisevää lastensuojelua. Viimeisissä alaluvuissa käsitellään opinnäytetyönä toteutettavan varhaisen puuttumisen käytäntöön tarkoitetun oppaan sisältöä sekä esitellään tutkimustulosten hyödynnettävyyttä ja jatkotutkimusehdotuksia.

11.1 Varhaiskasvatuksen työntekijöiden työssä tarvitsema tieto ja sen merkitys osana ennalta ehkäiseviä palveluita

Varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat tutkimuksen mukaan tarvitsevansa enemmän tietoa lapsiperhepalveluiden toiminnasta sekä lastensuojelulaista. Sosiaalihuoltolain tuntemattomuus näkyi tutkimuksessa todella selkeästi, sillä varhaiskasvatuksen työntekijät eivät kovin paljon kaivanneet tietoa sosiaalihuoltolaista oppaaseen, jonka opinnäytetyön toiminnallisena osuutena tuotamme. Tämä lakien tuntemattomuus näkyi myös siinä, että suuri osa vastaajista koki tarvitsevansa lisää tietoa lastensuojelulaista, eivätkä vastaajat olleet mielestään saaneet riittävästi koulutusta lastensuojelulain puitteissa työnantajaltaan.

Tämä tulos esittäytyy hyvin ristiriitaisena ajatellen sitä, että tälläkin hetkellä varhaiskasvatus on osa ehkäisevää lastensuojelua ja lastensuojelulain alaisia entisiä avohuollon tukitoimena annettuja palveluita on siirretty sosiaalihuoltolain alaisiksi kaikille saatavilla oleviksi lapsiperheille suunnatuiksi palveluiksi (Sosiaalihuoltolaki – soveltamisopas 2016, 31 –

32). Ennaltaehkäisevän työtteen kehittäminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää. Ennaltaehkäisevän työn tekijöillä on erityisen hyvä mahdollisuus huomata lapsen mahdolliset muuttuneet tilanteet ja näin ollen he ovat avainasemassa varhaisessa puuttumisessa (Pyhäjoki ym. 2009, 187; Lastensuojelun keskusliitto, 2016). Varhaiskasvatuksen työntekijät tarvitsevat lisää tietoa sekä lastensuojelulain alaisista palveluista että etenkin sosiaalihuoltolain alaisista palveluista, jotta he voivat toteuttaa osaltaan ehkäisevänä lastensuojeluna toimivaa työtään.

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kyselyn tuloksista ilmeni varhaiskasvatuksen työntekijöiden olevan tietämättömiä tai epätietoisia siitä, millaisessa tilanteessa lapset ja perheet voivat ohjautua lapsiperhepalveluiden asiakkuuteen. Samaa epätietoisuutta ilmeni siinä, millaisten huolten ja tilanteiden kohdalla varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulisi olla yhteydessä lapsiperhepalveluihin.

Lapsiperhepalveluiden työntekijöiden kyselyssä esimerkiksi nousi yhdeksi tärkeimmäksi huolen aiheeksi lastensuojeluilmoituksen tekoa varten lapsen ja vanhemman väliset vuorovaikutusongelmat, joita vastaavasti varhaiskasvatuksen kyselyn vastauksissa pidettiin huomattavasti vähemmän tärkeänä. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjassa vuodelta 2014 (148) kerrotaan etenkin nuorten huostaanottojen määrän yllättävän suuresta kasvusta. Syynä tähän on nähty se, että perheet eivät ole saaneet apua ja tukea tarpeeksi aikaisin ja lapsen nuoruusvaiheessa ongelmat ovat kärjistyneet jo niin pahoiksi, että vain huostaanotolla voidaan tilanteeseen enää puuttua. Lasten ja vanhempien vuorovaikutuksen ongelmat ovat usein näkyvissä jo lasten ollessa alle kouluikäisiä, mutta ongelmiin puuttumista siirretään tai se on liian vähäistä. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjassa (2014, 148) painotetaan, että lasten ja perheiden palvelut tulisi nähdä laajempina ja sektorit ylittävänä kokonaisuutena. Jo lastenneuvolasta ja varhaiskasvatuksesta lähtien on kiinnitettävä enemmän huomiota lapsiperheiden hyvinvointiin ja sen tukemiseen sekä ongelmien varhaiseen havaitsemiseen.

Neuvoloissa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa tunnistetaan hyvin lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä huolia. Kuitenkin näissä peruspalveluissa tunnistetaan vähemmän vanhemmuuteen liittyviä ongelmia. Tällaisia voivat olla päihde-, parisuhde- ja mielenterveysongelmat, lähisuhdeväkivalta ja yksinäisyys. Näihin vanhemmuuden ongelmiin tulisi puuttua herkemmin myös varhaiskasvatuksessa, sillä näin voidaan ennaltaehkäistä tilanteen kriisiytymistä ja monimutkaistumista. (Reivinen & Vähäkylä 2013, 123 – 125.) Sama suunta tuli ilmi tutkimuksessa. Varhaiskasvatuksessa puututaan herkästi lapsen kasvua ja kehitystä koskeviin huoliin. Sen sijaan vanhemmuuteen liittyviin ongelmiin puuttumista pidetään hankalampana. Lapsen asioissa ollaan vanhempien kanssa vuorovaikutuksessa päivittäin ja myös varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Asiat keskusteluissa koskettavat pääasiassa lasta ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden havaintoja lasta koskevissa asioissa. Vanhemmuuteen ja perhettä muuten koskeviin asioihin voi olla hankala puuttua. Tähän tulisikin panostaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden osaamisessa. Näiden asioiden valossa on perusteltua, että päiväkodin henkilökunnassa on myös sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulun suorittaneita lastentarhanopettajia (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005, 7 §) Koulutus antaa osaamista vuorovaikutukseen vanhempien kanssa ja näkemystä niin lasten kuin perheidenkin kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen.

11.2 Varhaiskasvatuksen toimintatavat ja keinot osana varhaista tukea ja puuttumista

Tutkimuksessa nousi hyvin esille se, että varhaiskasvatuksessa on toimivia käytänteitä esimerkiksi huolen puheeksi otossa. 65 % vastaajista kertoi saaneensa koulutusta huolen puheeksi ottoon. Tutkimuksessa selvisi, että varhaiskasvatuksessa tartutaan pieniinkin huolenaiheisiin heti; joko havainnoimalla ja seuraamalla tilannetta tai puhumalla asiasta ensin omassa työtiimissä. Voi olla, että varhaiskasvatuksen työntekijän on helpompi ottaa puheeksi konkreettinen ja suoranainen lapsen tai lapsen

käyttöön liittyvä huoli, kuin esimerkiksi vanhemman väsymys tai perheen sisäisiin suhteisiin liittyvät huomiot.

Tutkimuksessa ilmeni lapsiperhepalveluiden työntekijöiden olevan osaltaan sitä mieltä, ettei varhaiskasvatuksen työntekijöillä ole riittävästi tietoa lastensuojeluilmoituksen teosta. Tämä vaikuttaa selkeästi puuttuviin käytäntöihin ja toimintatapoihin. Tutkimus myös paljasti, että varhaiskasvatuksentyöntekijöistä 6% ilmoitti, ettei ole tietoinen lastensuojelulain edellyttämästä ilmoitusvelvollisuudestaan. Toisaalta emme voi tietää tarkoitettiinko tällä vastauksella suoranaista tietämättömyyttä ilmoitusvelvollisuuden olemassaolosta, vai mahdollisesti epäselvyyttä siinä, missä vaiheessa tai millaisesta asiasta ilmoitus on tehtävä. Tämän vuoksi koemmekin tärkeänä, että oppaassamme on selkeä ohjeistus siitä, kuinka ja millaisissa tilanteissa lastensuojeluilmoitus tulee tehdä.

Lapsi- ja Perhepalveluiden muutosohjelma LAPE korostaa ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista osana peruspalveluita, jotta korjaavien palveluiden tarve pienenee (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2016). Lastensuojelulain (417/2007, 3 §; 3a §) mukaan lastensuojelun lisäksi kunnan on järjestettävä ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Tällä on tarkoitus turvata lasten kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhemmuutta. Kuitenkin samaan aikaan LAPE-muutosohjelman kanssa on varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksia muutettu. Aiemmin yhtä hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä kohden sai yli kolmevuotiaita lapsia olla seitsemän, mutta vuoden 2016 elokuussa voimaan astuneen asetuksen mukaan yhtä hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä kohden lapsia saa olla kahdeksan. (Asetus lasten päivähoidosta 1282/2015, 6§.) Toisaalta siis peruspalveluille, kuten varhaiskasvatus, annetaan entistä enemmän vastuuta ennaltaehkäisevän työn tuottajana ja samalla resursseja karsitaan.

Toivottavasti LAPE-muutosohjelman myötä peruspalveluiden työntekijöiden koulutukseen tullaan panostamaan, jotta ennaltaehkäisevää

työtä pystytään tekemään sen vaatimalla tavalla ja samalla koko muutosohjelman hyöty saadaan käytäntöön. Pyhäjoen ym. (2009, 187) mukaan ennaltaehkäisevää työtettä tulisi kehittää jatkuvasti varhaiskasvatuksessa ja muussa lasten sekä nuorten kanssa tehtävässä työssä. Ehkäisevää työtä tekevät voivat huomata lapsen muuttuneen elämäntilanteen hyvin aikaisin. Mitä aikaisemmin ongelma havaitaan, sitä edullisemmaksi sen hoito tulee. Korjaavat palvelut, kuten lastensuojelu tai sijaishuolto ovat kalliita yhteiskunnalle. Suurinta vaikutusta on kuitenkin mahdotonta mitata rahassa. Inhimillinen vaikutus lapsen ja perheen elämään on suuri; ennaltaehkäisevällä, varhaisella työllä voidaan perhettä tukea ja auttaa selviämään vaikeuksista perheenä, ilman suuria ja radikaaleja toimenpiteitä. (Lastensuojelun keskusliitto 2016.)

11.3 Olemassa oleva yhteistyö varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä

Yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä on tutkimuksemme mukaan olemassa jonkun verran. Varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat olemassa olevan yhteistyön kuitenkin yksisuuntaiseksi: heillä on velvollisuus antaa tietoja lapsiperhepalveluihin, mutta vastineeksi he eivät kuitenkaan saa tietoa lapsen ja perheen tilanteesta. Perheet eivät välttämättä kerro lapsiperhepalveluiden asiakkuudesta varhaiskasvatuksessa, joten tieto jää varhaiskasvatuksen työntekijöiltä saamatta. Kuitenkin tämä tieto on oleellista, ajatellen esimerkiksi valtakunnallista LAPE-muutosohjelmaa (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2016). Varhaiskasvatuksessa tarvittaisiin tietoa perheen tilanteesta ja heidän saamistaan tukitoimista, jotta työntekijät osaisivat omalta osaltaan tukea lasta ja perhettä tilanteessa.

Peruspalveluiden työntekijöiden tietous työtä ohjaavista laeista sekä etenkin esimerkiksi sosiaalihuoltolain alaisista palveluista olisi erityisen tärkeää. Tutkimuksemme mukaan tällä hetkellä tämä ei toteudu, tosin LAPE-muutosohjelma on vasta alkutekijöissään ja muutos on vasta käynnissä. Vuosien 2017 - 2018 aikana on tarkoitus käynnistää

maakuntatasolla muutosohjelmia hankkeeseen liittyen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016). Näiden muutosohjelmien myötä toivottavasti myös tietoisuus varhaiskasvatuksessa lisääntyy ja sektorirajat ylittävä yhteistyö konkretisoituu entistä enemmän käytännön työhön.

Tutkimus paljasti lapsiperhepalveluiden työntekijöiden toivovan varhaiskasvatuksen työntekijöiltä enemmän uskallusta ottaa yhteyttä lapsiperhepalveluihin. Aina voi konsultoida ja pohtia yhdessä mitä jonkun lapsen tilanteelle voisi tehdä. Tutkimuksessa myös selvisi, ettei varhaiskasvatuksen työntekijöillä ole varmuutta siitä millaiset työkäytännöt lapsiperhepalveluissa on ja osaltaan sekin varmasti vaikuttaa uskallukseen olla yhteydessä. Myös varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemus siitä, etteivät he saa riittävästi tietoa lapsiperhepalveluista asiakkaana olevia lasten ja perheiden tilanteista vaikuttaa varmasti myös uskallukseen yhteydenottojen kohdalla.

11.4 Yhteistyön kehittäminen varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä osana ehkäisevää lastensuojelua

Varhaiskasvatuksen työntekijöillä oli selkeitä mielipiteitä lapsiperhepalveluiden kanssa tehtävän yhteistyön kehittämiseksi. Tiedon kulun lisääminen on olennaisessa asemassa, jotta yhteistyö lasten ja perheiden hyväksi toimisi paremmin. Tällaisen muutoksen toteuttaminen vie aikaa, ja toivottavasti LAPE-muutosohjelman ennaltaehkäisyn ja varhaisen puuttumisen työvälineiksi alkaa muodostua avoimempi yhteistyö näiden kahden eri sektorin alaisten palveluiden välillä. Yhteistyön kehittämistä on tämän tutkimuksen mukaan jo ollutkin, sillä lapsiperhepalveluiden työntekijät ovat käyneet päiväkodeissa kertomassa sosiaalityön rakennemuutoksista. Tämän kaltaisen yhteistyön tulisi kuitenkin saavuttaa kaikki työntekijät, jotta sujuva työ olisi mahdollista.

Tutkimuksessa selvisi, että lapsiperhepalveluista ollaan pääasiassa tarpeen vaatiessa yhteydessä varhaiskasvatukseen, jos palvelutarpeen arvioinnin ja lastensuojelutarpeen selvityksessä oleva lapsi on varhaiskasvatuksen piirissä. Varhaiskasvatuksen työntekijät kaipaavat

avoimempaa yhteistyötä ja useimmat ihmettelivät sitä, miksei lapsiperhepalveluista olla yhteydessä heihin, jos lapsi tai perhe on asiakkuudessa. Tämä tieto on varhaiskasvatuksen työntekijöiden mielestä oleellista myös heidän työnsä kannalta ja myös perusteltua ajatellen varhaiskasvatuksen roolia osana ehkäisevää lastensuojelua. Tässä yhteydessä varhaiskasvatuksen työntekijät ihmettelivät lapsiperhepalveluiden sekä lastensuojelun työntekijöiden perustelua tietojen saamattomuudelle vaitiolovelvollisuuteen vedoten, sillä koskeehan myös varhaiskasvatuksen työntekijöitä vaitiolovelvollisuus.

Varhaiskasvatuksessa vietetty aika on iso osa lapsen elämää. Tämän vuoksi olisi ehkä aiheellista olla palvelutarpeen arvioinnin aikana aina yhteydessä myös varhaiskasvatuksen työntekijöihin. Varhaiskasvatuksella on kuitenkin lapsen tilanteesta näkökanta ja mahdollisesti huolia, joita on joko havainnoitu tai jopa otettu puheeksi huoltajien kanssa. Näin yhteistyökin saattaisi muokkautua itsestään selväksi ja luontevaksi tavaksi toimia lasten ja perheiden hyväksi.

Tutkimuksessa kävi ilmi, ettei lapsiperhepalveluiden työntekijöillä ole tietoa siitä kuinka paljon huolen puheeksiottoa tehdään varhaiskasvatuksessa osana jokapäiväistä työtä. Vanhempien kanssa erilaisia huolen aiheita otetaan puheeksi. Kuitenkin ehkäpä lapsiperhepalveluiden työntekijöiden silmissä tämä näyttäytyikin puutteellisena, sillä kuten aiemminkin jo totesimme, peruspalveluissa havaitaan ja otetaan puheeksi helpommin vain lapsen kasvua ja kehitystä koskevia huolia, eikä välttämättä osata tunnistaa vanhemmuuteen liittyviä tai koko perheen tilannetta koskevia huolen aiheita. Varhaiskasvatuksen näkökulmaa tulisi laajentaa lapsikeskeisyydestä perhekeskeisyyteen, joka taas sosiaalityön puolella on työn lähtökohta. Ennaltaehkäisevän työn merkitykselle olennaista olisikin kehittää koko perhettä sekä vanhemmuutta tukevia palvelukäytänteitä ja saada tällaisia toimintamalleja osaksi varhaiskasvatuksen työntekijöiden osaamista

11.5 Opinnäytetyönä toteutettavan varhaisen puuttumisen käytäntöön tarkoitetun oppaan sisältö

Kuten sisällönanalyysissä jo selveni, oli varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden työntekijöillä hyvin samankaltaiset näkemykset Huolesta käytännön apuun- oppaan tarvittavasta sisällöstä. Teimme kuitenkin kaksi selkeää huomiota ja eroavaisuutta koskien oppaan sisältöä koskevia painotuksia lapsiperhepalveluiden ja varhaiskasvatuksen vastauksien eroissa.

Lapsiperhepalveluiden työntekijöiden vastauksia verrattaessa varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastauksiin häkellyttävänä huomiona voidaan todeta, että sosiaalihuoltolaki koettiin varhaiskasvatuksen työntekijöiden keskuudessa tärkeysjärjestyksessä toiseksi viimeisenä, kun taas lapsiperhepalveluiden työntekijöiden vastauksissa sosiaalihuoltolaki sai valintoja toiseksi eniten. Tämä kertoo, ettei varhaiskasvatuksen työntekijöillä ole tietoa sosiaalihuoltolain sisällöstä. Varhaiskasvatuksen puolella ei siis ole riittävästi tietoutta siitä, että kaikki lastensuojeluilmoituksen jälkeen tapahtuva palvelutarpeen arviointi sekä useimmat perheille annettavat tukimuodot ovat nykyään sosiaalihuoltolain alaisia toimia. Lapsen ja perheen tilanteessa on oltava merkittäviä tapahtumia tai tilanteita ennen kuin kriteerit lastensuojeluasiakkuuteen täyttyvät.

Toinen merkittävä ero tutkimusten tuloksissa oli huolen puheeksioton ja huolen vyöhykkeiden koettu tärkeys. Molemmat vaihtoehdot sijoittuivat tärkeydessään varhaiskasvatuksen tuloksissa keskivaiheille, saaden molemmat kuitenkin yli 65 % valinnoista. Tutkimuksen muissa vaiheissa selvisi, kuinka huolen puheeksiotto on jo olemassa olevana ja käytettynä toimintatapana varhaiskasvatuksen työntekijöiden arjessa.

Lapsiperhepalveluiden vastauksissa huolen puheeksiotto oli eniten valintoja saaneissa vaihtoehdoissa, kun taas huolen vyöhykkeet sai valintoja vähiten. Tällä voidaan huomioida lapsiperhepalveluiden pitävän huolen puheeksiottoa varhaiskasvatuksen työmuotona erittäin tärkeänä, kuitenkin tuntematta siihen kuuluvia osa-alueita kuten huolen

vyöhykkeet. Tutkimus toi esiin, etteivät lapsiperhepalveluiden työntekijät välttämättä ole tietoisia siitä, kuinka laajasti ja paljon varhaiskasvatuksen työntekijät ovat jatkuvassa ja päivittäisessä yhteistyössä lasten huoltajien kanssa. Lapsiperhepalvelujen puolella ei ehkä tiedetä, että huolenaiheista keskustellaan huoltajien kanssa ennen kuin tilannetta aletaan purkaa ottamalla mukaan muita tukitoimia, kuten sosiaalityön lapsiperhepalvelut.

11.6 Tutkimustulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyön tutkimustulosten perusteella Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalvelut sekä lapsiperhepalvelut saavat tietoa siitä, millaista yhteistyötä tulevaisuudessa olisi hyvä kehittää. Lahden kaupungin sosiaalipalvelut ovat tämän opinnäytetyön valmistumisen aikana siirtyneet Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän alaisuuteen, osana valtakunnallista SOTE-uudistusta. Toivottavaa on, että tämän opinnäytetyön tutkimustuloksia tullaan hyödyntämään uusien käytäntöjen ja monialaisen yhteistyön lisäämiseen, etenkin koskien lapsiperhepalveluiden toimintaa palvelutarpeen arvioinnin ja lastensuojelutarpeen selvityksen aikana. Toivottavasti myös varhaiskasvatuspalvelut hyödyntävät tämän tutkimuksen tuloksia ja kehittävät varhaiskasvatuksen työntekijöiden osaamista varhaisessa puuttumisessa sekä ennaltaehkäisevässä työssä, etenkin LAPE-muutosohjelman käynnistyessä maakuntatasolla.

Jatkotutkimusehdotuksena on moniammatillisen yhteistyön kehittäminen varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden välillä. Tälle yhteistyölle on selkeästi tarvetta ja samalla myös varhaiskasvatuksen työntekijöiden sosiaalihuolto- ja lastensuojelulakien tuntemus, sekä tieto tarjolla olevista palveluista lisääntyisi. Toiseksi jatkotutkimusehdotukseksi voidaan antaa LAPE-muutosohjelman tuomat muutokset varhaiskasvatuksen työntekijöiden osaamiseen ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen osalta. LAPE-muutosohjelman myötä valtakunnallisia tutkimuksia tullaan varmasti tekemään, mutta paikallisesti voisi olla tarpeen kehittää toimivia suunnitelmia Lahden kaupungin

varhaiskasvatuksen työntekijöiden osaamisen lisäämiseen liittyen
varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisevään työhön.

12 OPINNÄYTETYÖN TUOTOS - OPAS VARHAISEN PUUTTUMISEN KÄYTÄNTÖÖN

Tavoitteena oli tuottaa käytännöllinen, helppokäyttöinen opas varhaiskasvatuksen henkilökunnan käyttöön liittyen varhaiseen puuttumiseen ja toimintaan huolen herätessä. Opasta tehdessä tärkeäksi asiaksi muodostui selkeys. Oppaan tuli olla selkeästi luettavissa ja käytettävissä sekä sähköisessä että tulostettavassa muodossa. Opas päätettiin tämän vuoksi tehdä vihko-mallisena pdf-tiedostona. Näin käyttäjät voisivat itse päättää, haluavatko tulostaa oppaan vai käyttää sitä sähköisesti.

Selkeyden piti tulla ilmi myös oppaan sisällössä. Teksti oppaassa pohjautuu tutkimaamme teoriaan ja oppaan sisältämät aiheet ovat niitä, joihin kyselytutkimuksen perusteella kaivattiin lisätietoa. Oppaan on tarkoitus olla helppokäyttöinen, sieltä on tarkoitus nopeasti löytää tieto huolen herätessä lapsen tilanteesta. Oppaan sisällön piti tämän vuoksi olla lyhyttä asiantietoa, ohjata selkeästi käyttäjänsä eteenpäin heränneen huolen voimakkuuden mukaan.

Tutkimuksen perusteella varhaiskasvatuksen työntekijät kaipasivat oppaaseen eniten tietoa lastensuojelulaista, ennaltaehkäisevistä peruspalveluista, ilmoitusvelvollisuudesta sekä yhteystietoja yhteistyökumppaneihin. Oppaaseen pyrittiinkin tuomaan tietoa kaikista näistä asioista. Sosiaalihuoltolaista sen sijaan varhaiskasvatuksen työntekijät eivät kaivanneet oppaaseen tietoa. Palvelut lastensuojelulain alaisuudesta ovat kuitenkin siirtyneet uuden sosiaalihuoltolain alaisiksi, joten tämän vuoksi oppaassa painottuu varhaisen puuttumisen kannalta tärkeä sosiaalihuoltolaki.

Lapsiperhepalveluiden työntekijöiden puolella myös lastensuojelulaki oli toivottu oppaaseen. Heidän toiveissaan esiin nousi myös vahvasti sosiaalihuoltolaki. Lapsiperhepalveluiden puolelta oppaaseen toivottiin huolen puheeksiottoa, ilmoitusvelvollisuutta ja tietoa varhaisesta puuttumisesta. Oppaassa nämä onkin otettu huomioon.

Oppaasta löytyvät myös yhteystiedot tahoihin, joihin voi olla yhteydessä omien keinojen loppuessa ja tilanteen vaikeutuessa. Opas toivottavasti helpottaa konsultointiavun pyytämistä ja madaltaa kynnystä myös monialaiseen yhteistyöhön lapsen edun hyväksi.

13 YHTEENVETO

Tässä opinnäytetyössä on keskitytty varhaiseen puuttumiseen ja ennalta ehkäisevään työhön varhaiskasvatuksen näkökulmaa painottaen. Varhaiskasvatus on tärkeä osa ennaltaehkäisevää lastensuojelua, jolla pyritään ehkäisemään ongelmien kasautumista ja tilanteiden monimutkaistumista. Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä lastensuojelu nähdään yhteiskunnassa tällä hetkellä kustannustehokkaana keinona auttaa lapsia ajoissa ja näin välttää kalliit korjaavat palvelut, kuten huostaanotot. Vaikutukset ovat kuitenkin paljon suurempia kuin mitä rahassa voidaan mitata. Yksikin perhe, jota saadaan autettua ajoissa, on tärkeä. Perheiden tukeminen ja yhtenäisyyden säilyminen antavat lapselle turvaa ja säilyttävät lapselle tärkeimmät suhteet elämässä. (Järvinen ym. 2009, 91; Lastensuojelu, Ennaltaehkäisevä lastensuojelu 2016; Sipilä ym. 2013, 16.)

Varhainen puuttuminen on laajemminkin maailmalla leviävä toimintamalli. Eri maissa varhaisen puuttumisen hankkeita on erilaisia. Suomessa juuri nyt käynnissä oleva Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2016) pyrkii edistämään varhaista puuttumista, yli sektorirajojen ulottuvaa yhteistyötä ja koko perheen auttamista. LAPE painottaa lapsen etua unohtamatta perhettä. Lapsi on kuitenkin aina osa perhettään, eikä lapsen asioita voida saada kuntoon ottamatta perhettä mukaan yhteistyöhön. Myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistus on siirtänyt painopistettä ennaltaehkäisyyn ja mahdollisimman varhaiseen puuttumiseen. Kaikissa uudistuksissa ajatuksena on kustannustehokkaammat palvelut, sektorirajat ylittävä yhteistyö ja kynnyksen madaltaminen avun saamiseksi.

Varhaiskasvatuksen henkilökunta on avainasemassa ennaltaehkäisevässä työssä ja varhaisessa puuttumisessa, sillä he tapaavat lasta ja perhettä lähes päivittäin ja voivat muodostaa läheisen, dialogisen suhteen, jossa huolistakin on helpompaa puhua.

Opinnäytetyöhön liittyvässä tutkimuksessa selvitettiin Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen sekä lapsiperhepalveluiden työntekijöiden näkemyksiä

liittyen varhaiseen puuttumiseen, ennaltaehkäisevään työhön, huolien heräämiseen sekä näiden kahden eri sektorilla toimivan tahon yhteistyöhön. Opinnäytetyön toiminnallisena tuotoksena tuotettiin helppokäyttöinen opas Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöille. Tiedot oppaaseen valittiin kyselyistä nousseiden tarpeiden perusteella. Oppaan on tarkoitus toimia käytännön työvälineenä varhaiskasvatuksen arjessa: sen avulla työntekijät voivat jäsentää huolensa suuruutta ja yhteystiedot eri toimijoihin löytyvät helposti samasta paikasta.

Tutkimuksessa selvisi, että yhteistyötä Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen ja sosiaalitoimen lapsiperhepalveluiden välillä voisi olla enemmänkin. Varhaiskasvatuksessa kaivattiin enemmän yhteistyötä lapsiperhepalveluiden puolelta, sillä varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat saaneensa vain vähän tietoa jatkotoimista tehtyään lastensuojeluilmoituksen tai lapsen ollessa sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkuudessa. Tiedot perheen tilanteesta olisivat kuitenkin tarpeellisia myös päivittäisessä työssä varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyö ja siihen liittyvä tutkimus jättivät tilaa jatkohankkeille. Eräs hyvä jatkohanke olisi juuri sektorirajat ylittävän yhteistyön käytäntöjen kehittäminen. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman myötä pyrkimys on tuottaa sektorirajat ylittäviä palvelukokonaisuuksia, joten niiden paikallisille kehityshankkeille olisi varmasti tarvetta jatkossa.

Nuorten huostaanottojen määrä on kasvanut viime vuosina rajusti. Lasten suurimman osan hyvinvointi paranee, mutta eriarvoistuminen lisääntyy. Ne perheet, jotka voivat huonosti eivätkä jaksaa, ovat jääneet ilman apua jo pitkään. Nuoruusvaiheessa ongelmat ovat kärjistyneet niin suuriksi, että kevyemmät keinot eivät enää riitä auttamaan lasta. Vuorovaikutuksen ongelmat perheissä näkyvät usein jo varhaiskasvatuksessa, mutta ongelmiin puuttumista siirretään tai se on liian vähäistä. Tämän vuoksi jo varhaiskasvatuksesta lähtien olisi kiinnitettävä huomiota enemmän lapsiperheiden hyvinvointiin. (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014, 148.)

Monialaisen yhteistyön lisääminen lapsen edun huomioimiseksi olisikin tarpeen. Lapsen kanssa toimivien eri tahojen pitäisi pystyä avoimesti jakamaan tietoja niin toistensa kuin lapsen perheen kanssa.

Yhteistyöpalavereja ja verkostoitumista olisi hyvä suosia yhä enemmän. Riittävän avun saaminen riittävän aikaisin voisi auttaa perheitä jaksamaan vaikeissa tilanteissa paremmin ja perheet tietäisivät yhteiskunnan tukiverkoston kannattelevan heitä pahimman vaiheen yli.

LÄHTEET

Asetus lasten päivähoidosta. 239/1973. Finlex [viitattu 3.12.2016].

Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2012. Huoli puheeksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL [viitattu 8.12.2016]. Saatavissa: http://thl32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Harrikari, T. 2008. Riskillä merkityt – Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huolen puheeksi ottaminen, 2016. THL [viitattu 8.12.2016]. Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.

Kärkihanke – Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. 2016. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. Helsinki. [viitattu: 15.1.2017]. Saatavissa:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_mui_st_29_2016.pdf?sequence=1

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. 272/2005. Finlex [viitattu 2.12.2016]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 812/2000. Finlex [viitattu 28.12.2016]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L2P4>

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014. Eriarvoistuva lapsuus – lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa [viitattu 2.12.2016].

Saatavissa: <http://lapsiasia.ssthosting.fi/wp-content/uploads/2014/12/Vuosikirja-2014.pdf>

Lastensuojelulaki. 417/2007. Finlex [viitattu 28.12.2016]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelu. Ehkäisevä lastensuojelu. 2016. THL [viitattu 8.12.2016].

Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/ehkaiseva_lastensuojelu

Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen. 2016. THL [viitattu 30.12.2016].

Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

Lastensuojelun keskusliitto. 2016 [viitattu 28.10.2016]. Saatavissa:

<https://www.lskl.fi/ehkaiseva-tyo/ehkaiseva-tyo/>

Lastensuojelutoimet perustuvat lakiin. 2017. Lastensuojelun keskusliitto. [viitattu: 15.1.2017]. Saatavissa:

<https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lastensuojelutoimet-perustuvat-lakiin/>

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 1. laitos, 1.painos. Helsinki: International Methelp

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus – Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Nissinen, M. & Mikkilä, T. Kun huoli herää. LapsiKuopio-hanke 2008-2010. KASTE [viitattu 29.12.2016]. Saatavissa:

<http://kuopiossa.fi/documents/166543/8c76b6f4-94eb-439a-b1e7-6a9548fcb25d>

Pihkala, J. & Hietanen-Peltola, M. 2016. Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena. Matalan kynnyksen palvelujen verkostoiminen. Projektisuunnitelman tiivistelmä [viitattu 8.12.2016]. Saatavissa:

<http://stm.fi/documents/1271139/2802197/Varhaiskasvatus%2C+koulu+ja+oppilaitos+lasten+ja+nuorten+hyvinvoinnin+tukena.pdf/7f4d14ec-6607-4a88-b2e1-791095da1ff0>

Pithouse, A. & Jones, R. 2015. Early Intervention: A Perspective from Wales. 1 – 14. Early Intervention: Supporting and Strengthening Families. Toim. Vincent, S. Lontoo: Dunedin.

Pyhäjoki, J. & Koskimies, M. 2009. Varhainen puuttuminen ja dialogisuuden edistäminen huoltien vyöhykkeillä. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Toim. Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. THL. Helsinki [viitattu 8.12.2016]. Saatavissa:

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80047/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f.pdf?sequence=1#page=187>

Reivinen, J. & Vähäkylä, L. 2013. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus.

Rose, W. 2015. The Policy Context in Scotland. 15 – 28. Early Intervention: Supporting and Strengthening Families. Toim. Vincent, S. Lontoo: Dunedin.

Shen, D., Lewis, K., Simpson, L., Madsen, D., Evans, L., Arney, F. & Westhorp, G. 2015. Families as enablers of change: The family by family programme in Australia. 99 – 112. Early Intervention: Supporting and Strengthening Families. Toim. Vincent, S. Lontoo: Dunedin.

Sipilä, J. & Österbacka, E. 2013. Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013.

Sosiaalihuoltolaki.1301/2014. Finlex [viitattu 28.12.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>

Sosiaalihuoltolaki – soveltamisopas. 2016. Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 28.12.2016]. Saatavissa: <http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) [viitattu 12.12.2016]. Saatavissa: <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>

THL. 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) [viitattu 8.12.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012 – 2014. Hyvä tieteellinen käytäntö [viitattu 30.12.2016]. Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. 338/2011. Finlex [viitattu 29.12.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>

Varhaiskasvatustilaki. 36/1973. Finlex [viitattu 2.12.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 [viitattu 8.12.2016]. Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vincent, S. 2015. Introduction. XI – XXIV. Early Intervention: Supporting and Strengthening Families. Toim. Vincent, S. Lontoo: Dunedin.

Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. 2016. THL [viitattu 30.12.2016]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/yhteydenotto-sosiaalihuoltoon-tuen-tarpeen-arvioimiseksi>

LIITTEET

LIITE 1. Varhaiskasvatuksen työntekijöille lähetetty saatekirje ja kyselylomake

LIITE 2. Lapsiperhepalveluiden töntekijöille lähetetty saatekirje ja kyselylomake

LIITE 3. Tutkimuslupa Lahden kaupungin varhaiskasvatuspalveluilta

LIITE 4. Tutkimuslupa Lahden kaupungin

LIITE 5. Huolesta käytännön apuun – opas varhaisen puuttumisen käytäntöön Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöille

LIITE 1.

Varhaiskasvatuksen työntekijöille lähetetty saatekirje ja kyselylomake

Hei!

Olemme kolme Lahden ammattikorkeakoulun sosionomi-opiskelijaa. Opintoissamme suuntaudumme varhais- ja nuorisokasvatukseen ja tulemme saamaan osana opintojamme lastentarhanopettajan pätevyyden. Teemme opinnäytetyönämme oppaan Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöille nimikkeellä Huolesta käytännön apuun – opas varhaisen puuttumisen käytäntöön. Teemme siis varhaiskasvatuksen työntekijöitä varten sähköisen, käytännön työhön soveltuvan oppaan, jossa selvitetään kuinka edetä lastensuojelullisen huolen herätessä.

Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan 1.4.2015, jonka seurauksena muutoksia tuli myös lastensuojelulakiin. Tämä on muuttanut sosiaalitoimen toimintatapoja valtakunnallisesti. Lastensuojeluilmoitukset käsitellään lapsiperhepalveluissa sosiaalihuoltolain alaisina asiakkuuksina aiemman lastensuojeluasiakkuuden sijaan. Uusi sosiaalihuoltolaki korostaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä ja tärkeässä roolissa tässä ennalta ehkäisevässä työssä ovat peruspalvelut kuten varhaiskasvatus, neuvola ja koulu. Siksi koemmekin tärkeänä, että varhaiskasvatuksen työntekijöillä on riittävä tietoa uudisteluista palveluista, jotta perheet saavat heille kuuluvaa apua ja tukea riittävän ajoissa. Uusi Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä tulee myös muuttamaan totuttuja toimintatapoja alueellisesti.

Olemme valinneet päiväkotinne työntekijät vastaamaan kyselytutkimukseemme, jossa selvitämme varhaiskasvatuksen työntekijöiden tämän hetkistä tietoa lastensuojelulliseen huoleen liittyen. Kysymme nykyisestä yhteistyöstä, tarvittavasta lastensuojelullisesta tiedosta sekä mitä tulevan oppaamme tulisi pitää sisällään. Kyselyyn osallistuu Lahden kaupungin alueelta 6 päiväkotia. Teemme vastaavanlaisen kyselyn myös sosiaalitoimen lapsiperhepalveluiden työntekijöille, jotta saamme myös heidän näkemyksensä yhteistyön tämänhetkisestä tilasta sekä oppaamme sisällöstä.

Kyselyn vastaamiseen menee aikaa n. 5-10 minuuttia. Vastaukset käsitellään nimettömänä ja luottamuksella, eikä työmme missään vaiheessa selviä valittujen päiväkotien tai työntekijöiden nimiä. Kysely on auki ja vastattavana 22.12.2016 asti, mutta toivomme jokaisen vastaavan mahdollisimman pian.

Jos kyselyn vastaamisessa on ongelmia, olkaa yhteydessä ulla.virtanen1@student.lamk.fi

Kiitoksia jo etukäteen vastauksistanne!

Terveisin: sosionomi-opiskelijat Ulla Virtanen, Kaisa Talsti ja Suvi-Tuuli Taiponen

Kysely varhaiskasvatuksen työntekijöille

Työssä tarvittava tieto

1. Onko sinulla mielestäsi riittävästi tietoa v. 2015 uudistetusta sosiaalihuoltolaista?

- Ei
- Jonkin verran
- Tarvitsen enemmän
- Riittävästi

2. Onko sinulla mielestäsi riittävästi tietoa lastensuojelulaista?

- Ei
- Jonkin verran
- Tarvitsen enemmän
- Riittävästi

3. Millaista tietoa lastensuojelusta/ sosiaalityön lapsiperhepalveluista tarvitset työssäsi?

4. Oletko tietoinen lastensuojelulain 25§ ilmoitusvelvollisuudesta?

- Kyllä olen
 En ole

5. Oletko tietoinen millä tavoin prosessi etenee lastensuojeluilmoituksen jälkeen?

- Kyllä olen
 En ole

6. Oletko saanut mielestäsi riittävää koulutusta lastensuojeluun liittyviin asioihin työnantajalta?

- Kyllä olen
 En ole

7. Oletko saanut mielestäsi riittävää koulutusta v. 2015 uudistetun sosiaalihuoltolain tuomista muutoksista?

- Kyllä olen
 En ole

Lastensuojelullinen huoli käytännössä

8. Millainen huoli mielestäsi vaatii lastensuojeluilmoituksen teon? (voit valita useamman)

- toistuva ja puutteellinen ja/tai sopimaton vaatetus
 lapsen hygienian laiminlyönti
 perheen tiukka taloudellinen tilanne
 lapsen ja vanhemman väliset vuorovaikutusongelmat
 äkillinen muutos lapsen tai vanhemman käytöksessä
 lapsen hakija ei saavu
 lapsen hakijan päihtymystilan epäily

- sovittujen hoitoaikojen toistuva noudattamattomuus
- vanhempien väliset eroon ja/tai huoltajuuteen liittyvät riidat
- lapsen puutteellinen terveydentilan hoito
- lapsen fyysinen oireilu
- joku muu, mikä?
-

9. Miten päiväkodissanne puututaan mahdolliseen lastensuojelulliseen huoleen?

10. Onko päiväkodillanne olemassa lastensuojelullisen huolen tilanteita varten toimintakaavio tai jonkinlainen muu ohjeistus?

- Kyllä
- Ei

11. Keneen otatte yhteyttä, kun ryhmässä herää lastensuojelullinen huoli lapsesta?

- päiväkodin johtaja
- neuvola
- erityislastentarhanopettaja
- lastensuojelu / sosiaalitoimen lapsiperhepalvelut
- joku muu, mikä?
-

12. Oletko saanut työnantajan puolesta koulutusta huolen puheeksiottoon?

- Kyllä olen
- En ole

**Yhteistyö lastensuojelun / sosiaalityön
lapsiperhepalveluiden kanssa**

13. Oletko työssäsi tehnyt lastensuojeluilmoituksen?

- Kyllä
 Ei

14. Onko sinuun oltu yhteydessä tehdyn lastensuojeluilmoituksen teon jälkeen lastensuojelusta/ sosiaalityön lapsiperhepalveluista?

- Kyllä
 Ei

15. Oletko ollut tilanteessa, jossa olet harkinnut lastensuojeluilmoituksen tekoa, mutta et ole tehnyt?

- Kyllä
 Ei

16. Miksi et tehnyt ilmoitusta?

Yhteistyön kehittäminen ja oppaan sisältö

17. Onko varhaiskasvatuksella ja lastensuojelulla/ sosiaalitoimen lapsiperhepalveluiden välillä riittävästi yhteistyötä?

- Kyllä on
 Ei ole

18. Mitä kehitettävää mielestäsi on varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä?

19. Millaista tietoa mielestäsi Huolesta käytännön apuun - opas varhaisen puuttumisen käytäntöön olisi hyvä pitää sisällään? (valitse mielestäsi tärkeät)

- lastensuojelulaki
 - sosiaalihuoltolaki
 - huolen vyöhykkeet
 - huolen puheeksiotto
 - varhainen puuttuminen
 - kasvatuskumppanuus / yhteistyö vanhempien kanssa
 - ennaltaehkäisevät peruspalvelut
 - ilmoitusvelvollisuus
 - lastensuojeluilmoituksen jälkeinen prosessi
 - lastensuojelun / lapsiperhepalveluiden yhteystiedot
 - sosiaalihuoltolain alaiset lapsiperheiden palvelut
 - lapsen etu
 - millaisen huolen kohdalla olla yhteydessä lapsiperhepalveluihin?
 - joku muu, mikä?
 -
-

LIITE 2.

Lapsiperhepalveluiden työntekijöille lähetetty saatekirje ja kyselylomake

Hei!

Olemme kolme Lahden ammattikorkeakoulun sosionomi-opiskelijaa. Opinnoissamme suuntaudumme varhais- ja nuorisokasvatukseen ja tulemme saamaan osana opintojamme lastentarhanopettajan pätevyyden. Teemme opinnäytetyönämme oppaan Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöille nimikkeellä Huolesta käytännön apuun – opas varhaisen puuttumisen käytäntöön. Teemme siis varhaiskasvatuksen työntekijöitä varten sähköisen, käytännön työhön soveltuvan oppaan, jossa selvitetään kuinka edetä lastensuojelullisen huolen herätessä.

Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan 1.4.2015, jonka seurauksena muutoksia tuli myös lastensuojelulakiin. Tämä on muuttanut sosiaalitoimen toimintatapoja valtakunnallisesti. Lastensuojeluilmoitukset käsitellään lapsiperhepalveluissa sosiaalihuoltolain alaisina asiakkuuksina aiemman lastensuojeluasiakkuuden sijaan. Uusi sosiaalihuoltolaki korostaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä ja tärkeässä roolissa tässä ennalta ehkäisevässä työssä ovat peruspalvelut kuten varhaiskasvatus, neuvola ja koulu. Siksi koemmekin tärkeänä, että varhaiskasvatuksen työntekijöillä on riittävä tietoa uudisteluista palveluista, jotta perheet saavat heille kuuluvaa apua ja tukea riittävän ajoissa. Uusi Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä tulee myös muuttamaan totuttuja toimintatapoja alueellisesti.

Teille lapsiperhepalveluiden työntekijöille tekemässämme kyselyssä haluamme selvittää teidän näkökantanne varhaiskasvatuksen kanssa tehtävän yhteistyön tämän hetkisestä tilasta, yhteistyön kehittamisestä osana varhaista puuttumista sekä mitä sosiaalitoimen lapsiperhepalveluiden työntekijöiden mielestä

oppaamme tulisi sisältää. Teemme vastaavanlaisen kyselyn varhaiskasvatuksen työntekijöille, jossa selvitämme varhaiskasvatuksen työntekijöiden tämän hetkistä tietoa lastensuojelulliseen huoleen liittyen. Heiltä kysymme nykyisestä yhteistyöstä, tarvittavasta lastensuojelullisesta tiedosta sekä mitä tulevan oppaamme tulisi pitää sisällään. Kyselyyn osallistuu Lahden kaupungin alueelta 6 päiväkotiä.

Kyselyn vastaamiseen menee aikaa n. 5-10 minuuttia. Vastaukset käsitellään nimettömänä ja luottamuksella, eikä työmme missään vaiheessa selviä työntekijöiden nimiä.

Kysely on avoinna 22.12.2016 asti. Jos kyselyn vastaamisessa on ongelmia, olkaa yhteydessä ulla.virtanen1@student.lamk.fi

Kiitoksia jo etukäteen vastauksistanne!

Terveisin: Ulla Virtanen, Kaisa Talsti ja Suvi-Tuuli Taiponen

Kysely lapsiperhepalveluiden työntekijöille

Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa

1. Minkä verran olette omasta mielestäsi vastaanottaneet lastensuojeluilmoituksia varhaiskasvatuksesta suhteessa kaikkiin tulleisiin ilmoituksiin?

- Ei ollenkaan
- Melko vähän
- Vähän
- Melko paljon
- Hyvin paljon

2. Minkä verran olette omasta mielestäsi vastaanottaneet yhteydenottoja sosiaalihuollon tarpeen arvioimiseksi varhaiskasvatuksen työntekijöiltä?

- Ei ollenkaan
- Melko vähän
- Vähän
- Melko paljon
- Paljon

3. Muistele viimeistä varhaiskasvatuksesta vastaanottamaasi lastensuojeluilmoitusta, oliko tullut lastensuojeluilmoitus mielestäsi tehty

- Liian aikaisin
- Sopivalla hetkellä
- Liian myöhään

4. Ovatko varhaiskasvatuksesta tulleet lastensuojeluilmoitukset olleet mielestäsi aiheellisia?

- Kyllä
- Ei

5. Oletteko palvelutarpeen arvion ja lastensuojelutarpeen selvityksen aikana yhteydessä varhaiskasvatukseen? (lapsen ollessa varhaiskasvatuksen piirissä)

- Aina
- Tarpeen vaatiessa
- Ei ollenkaan

6. Oletteko palvelutarpeen arvion ja lastensuojelutarpeen selvityksen aikana yhteydessä lastensuojeluilmoituksen tekijään, jos ilmoitus on tehty nimellä?

- Aina
- Tarpeen vaatiessa
- Ei ollenkaan

Näkemykset varhaiskasvatuksen työntekijöiden lastensuojelullisen huolen toimintatavoista

7. Ovatko mielestäsi varhaiskasvatuksen työntekijät tietoisia LS 25§ ilmoitusvelvollisuudestaan?

- Kyllä
- Ei

8. Onko mielestäsi varhaiskasvatuksen työntekijöillä riittävästi tietoa lastensuojeluilmoituksen tekemisestä?

- Kyllä
- Ei

9. Onko varhaiskasvatuksen työntekijä pyytänyt konsultointiapua viimeisen vuoden aikana?

- Kyllä
- Ei

10. Onko varhaiskasvatuksessa mielestäsi riittävästi tietoa sosiaalitoimen lapsiperhepalveluiden toiminnasta?

- Kyllä, tietoa on riittävästi
- Jonkin verran, lisätieto olisi tarpeellista
- Ei, tietoa ei ole riittävästi

11. Millainen tieto olisi mielestäsi varhaiskasvatuksen työntekijöille tärkeää palvelutarpeen arvioinnin (SHL 36§) sekä lastensuojelutarpeen selvityksen (LS 26§) prosessista?

12. Millainen huoli mielestäsi vaatii varhaiskasvatuksen työntekijöiltä lastensuojeluilmoituksen teon? (voit valita useamman)

- toistuva ja puutteellinen ja/tai sopimaton vaatetus
- lapsen hygienian laiminlyönti
- perheen tiukka taloudellinen tilanne
- lapsen ja vanhemman väliset vuorovaikutusongelmat
- äkillinen muutos lapsen tai vanhemman käytöksessä

- lapsen hakija ei saavu
 - lapsen hakijan päihtymystilan epäily
 - sovittujen hoitoaikojen toistuva noudattamattomuus
 - vanhempien väliset eroon ja/tai huoltajuuteen liittyvät riidat
 - lapsen puutteellinen terveydentilan hoito
 - lapsen fyysinen oireilu
 - joku muu, mikä?
 -
-

Yhteistyön kehittäminen ja oppaan sisältö

13. Onko varhaiskasvatuksella ja sosiaalitoimen lapsiperhepalveluiden välillä riittävästi yhteistyötä?

- Kyllä on
- Ei ole

14. Mitä kehitettävää mielestäsi on varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä?

15. Millaista tietoa mielestäsi Huolesta käytännön apuun - opas varhaisen puuttumisen käytäntöön olisi hyvä pitää sisällään? (voit valita useamman)

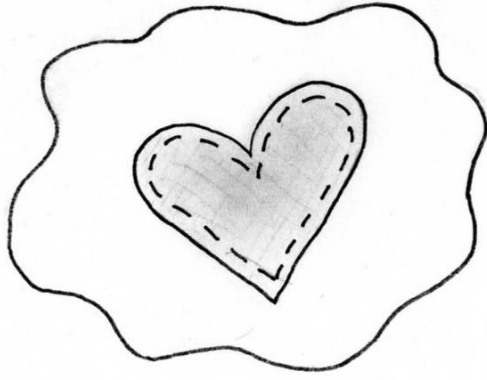
- lastensuojelulaki
- sosiaalihuoltolaki
- huolen vyöhykkeet
- huolen puheeksiotto
- varhainen puuttuminen
- kasvatuskumppanuus / yhteistyö vanhempien kanssa
- ennaltaehkäisevät peruspalvelut

- ilmoitusvelvollisuus
- lastensuojeluilmoituksen jälkeinen prosessi
- lastensuojelun / lapsiperheiden sosiaalipalvelun yhteystiedot
- sosiaalihuoltolain alaiset lapsiperheiden palvelut
- lapsen etu
- millaisen huolen kohdalla olla yhteydessä lapsiperhepalveluihin?
- joku muu, mikä?

LIITE 3.

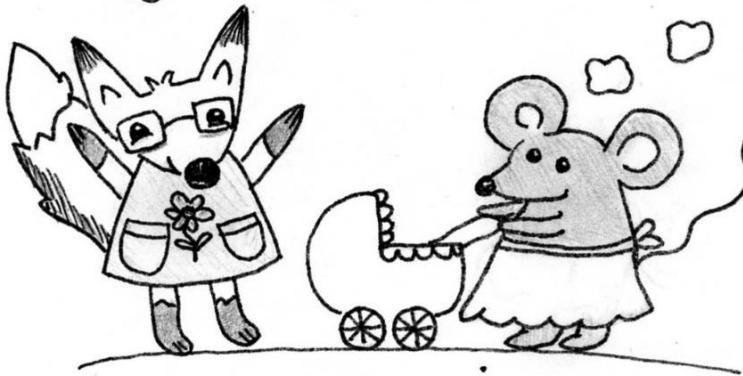
Asianumero	D/168/13.00.00.00/2016
Päätöslaji	Tutkimuslupa
Otsikko	Tutkimuslupa: Huolesta käytännön apuun - opas varhaisen puuttumisen käytäntöön
Päätösperustelut	Ulla Virtanen, Kaisa Talsti ja Suvi-Tuuli Taiponen ovat hakeneet tutkimuslupaa sosionomin ammattikorkeakoulututkintoon liittyvää opinnäytetyötä varten aiheenaan: Huolesta käytännön apuun – opas varhaisen puuttumisen käytäntöön.
Päätös	Myönnän Ulla Virtaselle, Kaisa Talstille ja Suvi-Tuuli Taiposelle tutkimusluvan päiväkotien henkilökunnille kohdistuvien kyselyjen toteuttamiseen hakemuksen mukaisesti. Tutkimuslupa myönnetään sillä ehdolla, että yksi valmistunut tutkimustyö toimitetaan päätöksen tekijälle.
Lisätietojen antaja	Palvelupäällikkö Liisa Nurmi, puh. 050 539 1651
Toimivallan peruste	Päivähoitojohtaja 29.1.2015/4 §
Nähtävänäoloaika	02.11.2016
Nähtävänäolopaikka	Kaupungintalo, Kirjaamo, Harjukatu 31, 15101 Lahti
Muutoksenhaku	Oikaisuvaatimus
Saaja	Ulla Virtanen, Pysäkincaari 49, 15560 Nastola Kaisa Talsti, Viertolantie 7, 15880 Hollola Suvi-Tuuli Taiponen, Juustilankatu 7 D 44, 15200 Lahti
Tiedoksi	Päiväkotien esimiehet Palvelupäällikkö Liisa Nurmi
Asiakirjat	
Liitteet	
Allekirjoitus	Liisa Nurmi Palvelupäällikkö

Asianumero	D/3041/13.00.00.00/2016
Päätöslaji	Tutkimuslupa
Otsikko	Tutkimuslupa: Huolesta käytännön apuun - opas varhaisen puuttumisen käytäntöön
Päätösperustelut	Ulla Virtanen on hakenut tutkimuslupaa AMK opinnäytetyötänsä varten. Tutkimuksen aiheena on huolesta käytännön apuun - opas varhaisen puuttumisen käytäntöön.
Päätös	Päätin myöntää Ulla Virtaselle tutkimusluvan hakemuksen mukaisesti. Valmistunut opinnäytetyö toimitetaan tutkimuslupahakemuslomakkeessa ilmoitetun mukaisesti.
Lisätietojen antaja	Lapsiperhepalvelujen päällikkö Eija Kallio, p. 050 398 7975
Toimivallan peruste	Hallintosääntö KV 11.4.2016 § 37
Nähtävänäoloaika	13.10.2016
Nähtävänäolopaikka	Kirjaamo/Lahden kaupunki, Harjukatu 31
Muutoksenhaku	Oikaisuvaatimus
Saaja	Ulla Virtanen
Tiedoksi	Eija Kallio
Asiakirjat	Tutkimuslupahakemus
Liitteet	
Allekirjoitus	Ulla Sepponen Hyvinvointijohtaja

Huolesta käytännön apuun

Opas varhaisen
puuttumisen käytäntöön
Lahden kaupungin
varhaiskasvatuksen
työntekijöille

Tiivistelmä

Tämä opas on tarkoitettu Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen työntekijöiden käyttöön.

Ensin oppaassa käydään läpi lyhyesti varhaiskasvatus ehkäisevänä lastensuojeluna ja mitä varhaisella puuttumisella tarkoitetaan. Näiden jälkeen esitellään huoli puheeksi – menetelmä, josta edetään huolen vyöhykkeistöön. Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijä voi jäsentää omaa huoltansa, joka lapsen tilanteesta on herännyt. Huolen vyöhykkeistöstä siirrytään monialaiseen yhteistyöhön ja sen toimintaan. Seuraavaksi oppaassa esitellään lyhyesti perustiedot muuttuneesta sosiaalihuoltolaista ja lastensuojelulaista sekä viranomaisen ilmoitusvelvollisuudesta. Viimeiseksi selvitetään, miten asia etenee, kun tehdään lastensuojeluilmoitus tai vanhempien kanssa yhteistyössä tehty yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi.

Lopuksi oppaassa on tietoa saatavissa olevista ennaltaehkäisevistä palveluista, joiden pariin perheitä voi ohjata hakeutumaan sekä tarpeellisia yhteystietoja.

Toivomme, että oppaasta on hyötyä ja että se otetaan käyttöön; joko sähköisessä muodossaan tai tulostettuna.

Sisällysluettelo

1. VARHAISKASVATUS EHKÄISEVÄNÄ LASTENSUOJELUNA	101
2. VARHAINEN PUUTTUMINEN	102
3. HUOLI PUHEEKSI	103
4. HUOLEN VYÖHYKKEET	104
5. MONIALAINEN YHTEISTYÖ	105
6. SOSIAALIHUOLTOLAKI	106
7. LASTENSUOJELULAKI VIRHE. KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.	
9. LASTENSUOJELUILMOITUS JA SEN TEKEMINEN	109
10. PALVELUTARPEEN ARVIOINTI JA LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYS	113
11. LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELU	114
12. YHTEYSTIEDOT	115

1. Varhaiskasvatus ehkäisevänä lastensuojeluna

- * Edistää lasten hyvinvointia ja ehkäisee ongelmien kasautumista
- * Varhaiskasvatus on tärkeä ehkäisevä ja yhdenvertaistava palvelu vanhempien tukemisessa
- * Tavoitteena ongelmien ehkäisy
→ mahdollisimman varhainen puuttuminen, vanhempien tukeminen, lapsen edun huomioiminen
- * Lasten kasvun edistämistä ja vanhemmuuden tukemista niin, ettei perhe siirry lastensuojelun asiakkaaksi
- * Ehkäisevään työhön kuuluu vanhempien osallisuuden lisääminen
→ kokemus osallisuudesta lisää hyvinvointia koko perheelle Perheiden kohtaaminen ja tukeminen avainasemassa
- * Kasvun ja kehityksen huolet tunnistetaan varhaiskasvatuksessa hyvin – vanhemmuuteen liittyviä ongelmia vähemmän
→ herkkä puuttuminen lieviin vanhemmuuden ongelmiin voi ennaltaehkäistä tilanteiden monimutkaistumista

2. Varhainen puuttuminen

- * Ongelmien ennaltaehkäisyä ja jo syntyneiden ongelmien aiempaa havaitsemista
- * Pyritään ehkäisemään lasten ongelmien kasautumista ja syrjäytymistä
- * Osallisuutta edistävä toimintatapa
→ lisää yhteisöllisyyttä auttamalla perheet mahdollisimman aikaisin tuen piiriin
- * Varhainen puuttuminen ja ehkäisevä työ on kustannustehokasta – suurin vaikutus inhimillinen
→ lapsia ja perheitä voidaan auttaa tarpeeksi aikaisin
- * Varhaiskasvatuksen työntekijät tärkeässä asemassa:
hyvä mahdollisuus huomata ajoissa lapsen mahdolliset muuttuneet elämäntilanteet
- * Tärkeää koko perheen huomioiminen
→ lapsi on aina osa perhettään. Perheen tukeminen ja perheen voimavaroihin panostaminen tärkeää
- * Sosiaali- ja terveysministeriö käynnistänyt valtakunnallisen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE)
→ ohjelman tavoitteena on nykyistä lapsi- ja perhelähtöisemmät, vaikuttavammat ja kustannustehokkaammat palvelut. Tarkoitus on vahvistaa peruspalveluja ja siirtää painopistettä ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen

3. Huoli puheeksi

- * Kerro heränneestä huolestasi tiimillesi
→ sopikaa, että otat huolesi puheeksi huoltajien kanssa
- * Huoli, jonka otat puheeksi, on sinun oma henkilökohtainen huolesi lapsen asioista
- * Tarkoitus edistää vuorovaikutusta, vaikka keskustellaan hankalista asioista
- * Ota huoli puheeksi huoltajien kanssa kunnioittavalla tavalla
→ kerro havainnoidusta huolestasi ja konkreettisista asioista (esim. mitä, missä tilanteissa, milloin, miten)
→ älä puhu lapsen tai huoltajan henkilökohtaisista ominaisuuksista
- * Puheeksiottoa helpottavat lapsen tilanteessa huolta herättävien havaintojen kirjaaminen
→ huoltajan on helpompi muodostaa käsitys konkreettisten havaintojen avulla
- * Ota pienikin huoli puheeksi
→ rehellisyys ja avoimuus auttavat yhteistyötä etenemään lapsen edun mukaisesti
- * Huolen puheeksiotto voi tuntua vaikealta: saatat miettiä, vahingoittaako huolesta kertominen yhteistyötä jatkossa?
HYVÄ MUISTAA: tuntemasi huoli ei katoa puhumattomuudella, vaan ongelmat voivat kasvaa
- *TÄRKEÄÄ: dialoginen ja kunnioittava lähestymistapa

4. Huolen vyöhykkeet

* Jos lapsen asioihin liittyen herää huoli, sinulla on apunasi Huolen vyöhykkeistö
→ auttaa jäsentämään oman, lasta koskevan huolesi suuruutta

* Huolen vyöhykkeistön avulla voit arvioida omia voimavarojasi ja niiden riittävyttä sekä lisävoimavarojen tarpeellisuutta

* Jos huoli on suuri, toimi välittömästi tilanteen vaatimalla tavalla – puheeksiotto ei enää riitä

→ esim. havaittu lapsen kaltoinkohtelu; yhteys myös poliisiin sosiaalitoimen lisäksi

EI HUOLTA	PIENI HUOLI	TUNTUVA HUOLI (harmaa vyöhyke)	SUURI HUOLI
1	2	3	4
<ul style="list-style-type: none">Ei huolta lainkaan	<ul style="list-style-type: none">Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessäLuottamus omiin mahdollisuuksiin hyväAjatuksia lisävoimavarojen tarpeesta	<ul style="list-style-type: none">Huoli kasvaa ja on tuntuvaLuottamus omiin mahdollisuuksiin heikkeneeOmat voimavarat ehtymässäLisävoimavarojen ja kontrollin tarve kasvaa	<ul style="list-style-type: none">Huolta on paljon ja jatkuvasti, huoli on erittäin suuriOmat keinot loppumassa tai lopussaMuutos tilanteeseen saatava heti

5. Monialainen yhteistyö

* Lapsen etu aina ensisijainen

* Vanhemmille avoin ilmoitus, jos pyydät apua kolmannelta osapuolelta:
lastenneuvolasta tai sosiaalihuollosta
→ auttaminen vaikeutuu, jos yhteistyösuhde vanhempien kanssa katkeaa

* Huolen vyöhykkeistön avulla voit miettiä huolen astetta
→ riittävätkö omat voimavarat vai tarvitseeko esimerkiksi konsultaatioapua

* Pienissä huolissa voi riittää oma tiimi, huolen puheeksiotto vanhempien kanssa tai erityislastentarhanopettaja

* Huolen kasvaessa voit kysyä neuvoa lastenneuvolasta tai sosiaalihuollon lapsiperhepalveluista

* Mahdolliset yhteistyöpalaverit perheen ja muiden lasta hoitavien tahojen kanssa

* Aina voi ja kannattaa konsultoida lapsiperhepalveluita, myös ilman lapsen nimeämistä!

6. Sosiaalihuoltolaki

* Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan 1.4.2015.

→ vahvistaa saatavilla olevia peruspalveluja ja vähentää korjaavien palvelujen tarvetta

* Tarkoittaa käytännössä palvelujen siirtymistä lastensuojelulain alaisuudesta sosiaalihuoltolain alle

→ **tukea ja apua saa ilman lastensuojelun asiakkuutta**

* Painotus koko perheen huomioimisessa lasten hyvinvointiin liittyvissä asioissa

→ palvelut tukevat myös vanhempia

→ tarvittaessa järjestettävä viipymättä välttämättömät sosiaalipalvelut, ilman lastensuojelun asiakkuutta

* Ehkäisevien palveluiden osuus kasvaa

→ tuetaan lapsen huoltajia kasvatuksessa ja huolenpidossa

* Sosiaalihuoltolain alainen asiakkuus alkaa palvelutarpeen arvioinnin alkaessa joko lastensuojeluilmoituksen tai yhteydenoton palvelutarpeen arvioinniksi tekemisellä

* Palveluita ovat mm. sosiaaliohjaus, kotipalvelu, perhetyö, tukihenkilöt- ja perheet sekä vertaisryhmätoiminta

* Sosiaalihuoltolain alaiset palvelut kuuluvat meille kaikille, ei tietyn palvelun, kuten lastensuojelun, asiakkaille

* **PERHEITÄ VOI OHJATA OTTAMAAN YHTEYTTÄ SUORAAN LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELUUN!**

7. Lastensuojelulaki

* Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen turvallinen kasvuympäristö, kehitys ja lapsen oikeus suojeluun
→ myös antaa tukea huoltajille järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia

* Lastensuojelulaissa määritellään lastensuojelu lapsi- ja perhekohtaisena. Tätä toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma ja järjestämällä avohuollon tukitoimia

* Asiakkuus alkaa sosiaalityöntekijän todettua palvelutarpeen arvioinnin perusteella:

- 1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai
- 2) lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja
- 3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.

* Lastensuojelun alaisia palveluita ovat mm.

Avohuollossa: tehostettu perhetyö, avohuollon sijoitus, perhekuntoutus, avohuollon kiireellinen sijoitus

Sijaishuollossa: kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja jälkihuolto

8. Ilmoitusvelvollisuus

- * Ammattihenkilöllä on velvollisuus ilmoittaa lasta koskevasta huolesta lastensuojelulle (Lastensuojelulaki 25§)
- * Ilmoitus tehtävä, jos työssään saa tietää tilanteesta, jossa lapsen kasvu tai kehitys voi vaarantua – syynä joko lapsen kasvuolosuhteet tai lapsen oma toiminta
- * Salassapitosäännökset eivät saa estää ilmoituksen tekemistä
- * Sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä lastensuojelulakiin muutos
→ ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäädösten estämättä **myös yhdessä lapsen tai hänen huoltajiensa kanssa tehtynä yhteydenottona tuen tarpeen arvioimiseksi**. Tämä edellyttää viipymätöntä yhteydenottoa ja ilmoitusvelvollisen henkilön ilmoitusta yhteydenoton syistä
- * Velvollisuus ilmoittaa salassapitosäännösten estämättä poliisille, jos työssä esiin tulleiden seikkojen perusteella on syytä epäillä lapseen kohdistettua vakavaa rikosta. Vakavalla rikoksella tarkoitetaan seksuaalirikosta sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikosta, kuten pahoinpitelyä

9. Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen

* Lastensuojeluilmoitus tehdään aina ensisijaisesti lapsen asuinkunnan

sosiaalitoimistoon viipymättä

→ kiireellisissä tilanteissa tai virka-ajan ulkopuolella ilmoitus voidaan tehdä sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen (112)

→ jos tilanne on kiireellinen eikä lapsen asuinkuntaa tai kunnan lastensuojelun yhteystietoja ei ole mahdollista saada selville, voi soittaa hätänumeroon 112

* Ilmoituksen voi tehdä puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä virastossa

henkilökohtaisesti

→ tietojen arkaluontoisuuden vuoksi ilmoitusta ei pidä tehdä sähköpostitse

* Lastensuojeluilmoituksen tekijän on kerrottava

- tiedossaan olevat lapsen henkilötiedot
- ilmoituksen syy (perusteet, syyt ja tapahtumat ilmoituksen tekemiselle)
- lisäksi voidaan kertoa, onko lapselle tai tämän huoltajalle kerrottu ilmoituksen tekemisestä
- HUOM. ilmoitusvelvolliset tahot antavat ilmoituksen tehdessään yhteystietonsa, jotta tietoja voidaan tarpeen mukaan täydentää

* Lastensuojeluilmoituksen tekeminen voidaan toteuttaa myös yhteydenottona

sosiaalihuoltoon tietyin edellytyksin

* Lastensuojeluilmoituksen tekemisen ja lastensuojelutarpeen selvittämisen taustalla

voi olla hyvin erilaisia seikkoja, jotka liittyvät lapsen hoidon ja huolenpidon

tarpeeseen, kehitystä vaarantaviin olosuhteisiin tai lapsen omaan käyttäytymiseen

* Syitä voivat olla mm.

- lapsen tarpeiden laiminlyönti, lapsen heitteillejätto, lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden epäily tai uhka
- lapsen hoidossa tai huolenpidossa havaitaan muutoin puutteita tai osaamattomuutta, joka vaarantaa lapsen hyvinvointia
- lapsesta huolehtivan aikuisen päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai oman hoidon laiminlyönti tai myös arjen tukiverkon puuttuminen silloin, kun se saattaa vaarantaa lapsen hyvinvointia
- lapsen mielenterveyden ongelma tai itsetuhoisuus
- vanhemman ja lapsen väliset vakavat vuorovaikutusongelmat
- tilanne, jossa lapsi joutuu kantamaan ikätaasoonsa nähden suhteetonta vastuuta perheen arjesta esimerkiksi vanhemman sairauden vuoksi

Sivuilla 13–14 näkyy esimerkkinä THL:n julkaisema lastensuojeluilmoituksen ilmoitusosa.

Lahden kaupungin käyttämät lomakkeet ovat löydettävissä linkistä yhteystietojen lapsiperhepalveluiden alta, kohdasta lastensuojelu.

LASTENSUOJELUILMOITUS LsL 25 §
Ilmoitusosa

LASTENSUOJELUILMOITUKSEN ILMOITUSOSA

Lastensuojeluilmoitus _____ / _____ 20_____

Otetaan vastaan kirjallisena tai suullisena (s-postilla tai henkilökohtainen käynti)

Ilmoituksen tekijä täyttää lomakkeen niiltä osin, kuin mitä hänellä on tiedot olemassa.

Lapsen nimi	Ikä	Henkilötunnus
Osoite ja yhteystiedot		

Lapsi on			
☐ äidin	☐ isän	☐ muun huoltajan	kanssa.
Huoltajan nimi		Henkilötunnus	
Osoite ja yhteystiedot			
Huoltajan nimi		Henkilötunnus	
Osoite ja yhteystiedot			

Lastensuojeluilmoituksen sisältö (kuvaa omin sanoin)
--

Onko lapselle kerrottu lastensuojeluilmoituksesta?

kyllä ei ei tietoa

Lisätietoja: _____

Onko lastensuojeluilmoituksesta ilmoitettu huoltajalle/huoltajille?

kyllä ei ei tietoa

Lisätietoja: _____

Ilmoituksen tekijä	Virka-asema/ammattinimike ja toimipaikka
Yhteystiedot	

Ilmoituksen tekijä on yksityishenkilö, joka kieltää antamasta tietoja ilmoittajasta asiaan osalliselle

Syy: _____

Ilmoittajataho

- ilmoitus on tehty nimettömänä
- lapsi itse
- lapsen vanhempi tai huoltaja
- muu perheen jäsen
- muu omainen/sukulainen
- muu yksityinen henkilö
- lasten- tai äititysneuvola
- päivähoito
- kotipalvelu
- sosiaalityöntekijä
- koululaisten aamu- tai iltapäivätoiminta
- opetustoimi tai muu opetuksen tai koulutuksen järjestäjä
- kouluterveydenhuolto
- nuorisotoimi
- päihdehuolto
- muu taho, mikä

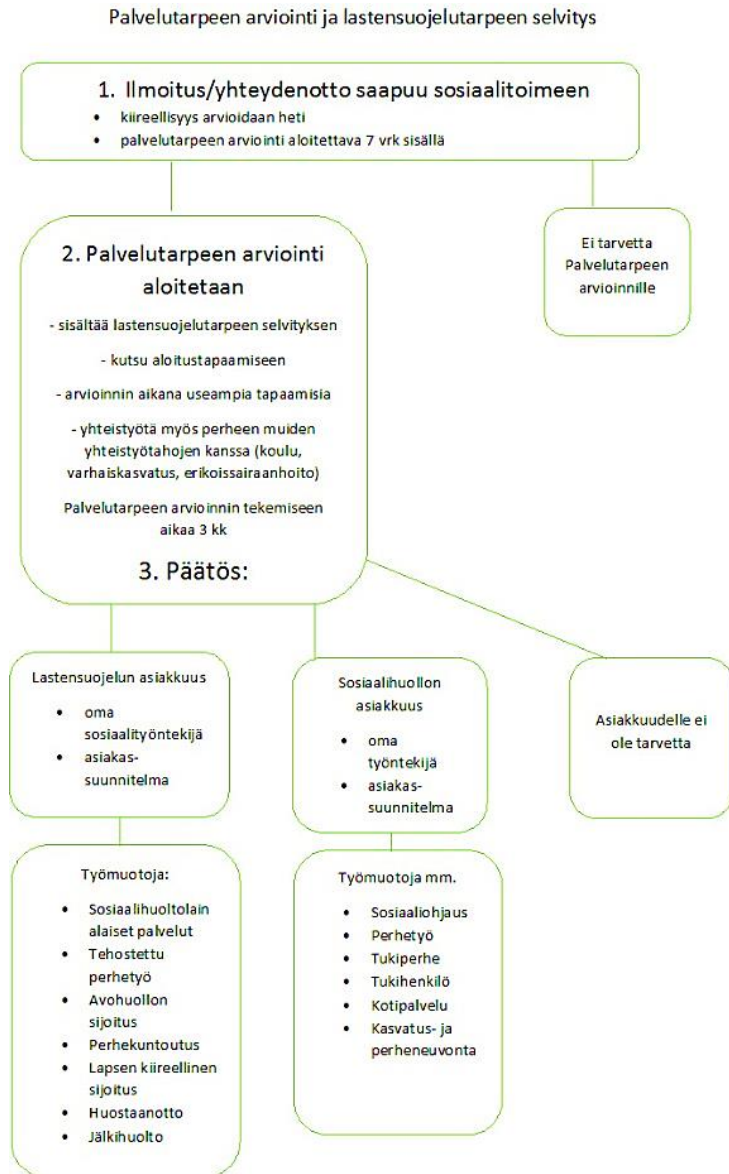
- terveydenhuollon ammattihenkilö
- lasten- ja nuorten psykiatrinen hoito
- perheneuvola
- mielenterveyspalvelut
- lastensuojelulaitos
- perhehoitaja
- turvapaikan hakijoiden vastaanotto toiminta
- sosiaalipäivystys
- muu sosiaalipalvelun tuottaja
- muu terveydenhuollon palvelujen tuottaja
- poliisitoimi
- seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa oleva henkilö
- hätäkeskus
- palo- ja pelastustoimi
- rikosseuraamuslaitos
- tulli
- rajavartiolaitos
- ulosottoviranomainen

ilmoittajataho ei ilmene ilmoituksesta

Ilmoitus on vastaanotettu _____ / _____ 20 _____

Ilmoituksen vastaanottaja
Virka-asema/ammattinimike

10. Palvelutarpeen arviointi ja lastensuojelutarpeen selvitys

11. Lapsiperheiden kotipalvelu

* Lapsiperheiden kotipalvelua voi saada silloin, kun perheen toimintakyky on alentunut ja perhe tarvitsee apua arjessa selviytymiseen. Syitä voi olla esimerkiksi:

- vaikea raskaus, synnytys tai sairastuminen
- sairas tai vammaisen lapsi
- kaksoset tai kolmoset perheessä
- uupumus
- erotilanne perheessä
- perheenjäsenen sairastuminen tai kuolema
- toisen vanhemman vankeustuomio

* Palvelu pitää sisällään ohjausta ja neuvontaa vanhemmuudessa ja arjessa sekä kodin- ja lastenhoidollisten tehtävien suorittamista ja niissä avustamista.
→ tavoitteena on asiakasperheen omien voimavarojen vahvistaminen

* Myönnetään palvelutarpeen arvioinnin perusteella

* Voi olla suunnitelmallista ja säännöllistä tai tilapäistä ja kertaluontoista

* Palvelua saadakseen tulee olla yhteydessä kotipalvelun ohjaajaan tai lapsiperheiden tuki-yksikköön palvelutarpeen arviointia varten

12. Yhteystiedot

<http://www.phhyky.fi/fi/sosiaalipalvelut/>

Tämän linkin alta löytyvät kaikki sekä Lahden että vanhan Nastolan alueen palvelut, omista kategorioistaan.

Lahden kaupungin lapsiperhepalvelujen toimisto

Lahden sosiaalikeskus, Vapaudenkatu 23 A, 6. krs

PL 202, 15101 Lahti

15100 Lahti

03 818 3409 (neuvonta) ja

050 398 7597 (soittopyynnöt)

Ma-pe klo 9-12 ja 13-15.30

Lapsiperhepalvelut

1. sosiaalityö ja sosiaaliohjaus

→ sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot palvelutarpeen arvioimiseksi

044 416 4407

Yhteydenotot, ohjaus ja neuvonta sekä palvelutarpeen arviointi ma-pe klo 9-15

<https://www.lahti.fi/palvelut/perhe-ja-sosiaalipalvelut/perheiden-palvelut/lapsiperheiden-sosiaalityo-ja-sosiaaliohjaus>

2. Lastensuojelu

→ lastensuojeluilmoitus ja siihen liittyvät lomakkeet

<https://www.lahti.fi/palvelut/perhe-ja-sosiaalipalvelut/perheiden-palvelut/lastensuojelu>

Lapsiperheiden kotipalveluohjaaja

Anu Lotila-Sivonen

050 559 7890

anu.lotila-sivonen@lahti.fi

<https://www.lahti.fi/palvelut/perhe-ja-sosiaalipalvelut/perheiden-palvelut/lapsiperheiden-kotipalvelu>

Vanhan Nastolan alueella:

Palveluohjaus Polku

03 819 4850
Arkisin klo 9-12

<http://www.phhyky.fi/fi/sosiaalipalvelut/lapset-nuoret-ja-lapsiperheet/>

Lastensuojeluilmoitukset ja yhteydenotto palvelutarpeen arvioimiseksi

Nastola / litti
044 729 7732
044 729 7216

<http://www.phhyky.fi/fi/sosiaalipalvelut/lapset-nuoret-ja-lapsiperheet/sosiaalityo-ja-ohjaus/>

Lapsiperheiden kotipalvelu ja perhetyö

Perhetyön koordinaattori
044 729 7409

maanantai 11 – 11.30
keskiviikko 11 – 11.30
torstai 11 – 11.30

Päijät-Hämeen perheneuvola

Kauppakeskus Trio, Aleksanterinkatu 18 A, 4.-5. krs,
15140 Lahti

[03 818 3700 \(vaihde ja toimisto\)](tel:038183700)

Ajanvaraus ja puhelinneuvonta ma–to klo 11–12 (ajanvaraukset yhdistetään hoitohenkilökunnalle)

Toimisto vastaa puheluihin arkisin klo 8-12 ja 13–15

Lahden ensi- ja turvakoti

Ensi- ja turvakodin sivuilta löytyy paljon erilaisia lapsiperheitä koskevia työmuotoja, muun muassa:

Vauvaperhetyö: Ensikoti, Päiväryhmä Peukaloinen, Baby blues (unikoulu)

Perheväkivalta- ja kriisityö: Turvakoti, Avokriisityö, Jussi-työ, Turvallisten perheiden Päijät-Häme-toiminta

Perhetyö: Tapaamispaikka, Perhetupa, Eroperheille tueksi, Alvari-perhetyö

Säröperheille tueksi-hanke yhteistyössä Dilan kanssa

<http://www.lahdenensijaturvakoti.fi/yhteystiedot.php>

03 875 090 Kriisipuhelinpäivystys 24/7

Opinnäytetyö 2017

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen varhais- ja
nuorisokasvatuksen polku

Suvi-Tuuli Taiponen, Kaisa Talsti ja Ulla Virtanen

Piirroskuvat
Johanna Jokinen

